TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 84

OSMAN CEMAL KAYGILI

AYGIR FATMA

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Genel Yayın: 6062

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ DİZİSİ

OSMAN CEMAL KAYGILI
AYGIR FATMA

BASKIYA ESAS ALINAN NÜSHA
SEMİH LÜTFİ KİTABEVİ, 1938

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2024
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
ÖMER ASLAN

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
ELİF ÖZEN

SON OKUMA
YASİN BEYAZ

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM: MART 2024, İSTANBUL

ISBN 978-625-429-731-1 (KARTON KAPAKLI)
ISBN 978-625-429-733-5 (CİLTLİ)

BASKI
UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
KERESTECİLER SİTESİ FATİH CADDESİ YÜKSEK SOKAK NO: 11/1 MERTER
GÜNGÖREN İSTANBUL
Tel. (0212) 637 04 11 Faks: (0212) 637 37 03
Sertifika No: 45162

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
e-posta: info@iskultur.com.tr
www.iskultur.com.tr

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 84

Roman

Aygır Fatma

OSMAN CEMAL KAYGILI

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Editörün notu: *Aygır Fatma*, Semih Lütfi Kitabevi'nin 1938 baskısı esas alınarak yayıma hazırlandı. Romanın 28 Mart-30 Mayıs 1936 tarihleri arasında *Son Posta* gazetesinde yayımlanan tefrikasından da faydalanıldı. Sadeleştirmeye gerek olmayacak kadar günümüz Türkçesine yakın olduğundan özgün haliyle yayımlanan *Aygır Fatma*'da imla ve gramer düzeltileri dışında bazı değişiklikler ve düzenlemeler de yapıldı: Günümüz okuru için sözlük kullanmayı gerektirecek kelimelerin anlamları sadece ilk geçtikleri yerlerde dipnotlarda verildi. Yazarın parantez içinde anlamlarını verdiği kelimeler ise ilk geçtikleri yerlere alınarak dipnota taşındı ve bunlar da "yazarın notu" şeklinde belirtildi. Bunun dışındaki dipnotlar ise tarafımızca eklendi.

1

"Haydi, Kâhtane'ye[1] gidip gelme bir kuruş, Kâhtane'ye gidip gelme bir kuruş!"

Bayram yerindeki[2] tenteli muhacir arabacılar[3] böyle bağırıyorlardı. Baharın tam ortalarına rastlayan bir Kurban Bayramı'nın ikinci günüydü. Vakit öğleden biraz sonra... O koca bayram yerini dolduran alaca kılıklı, yanakları, gözleri, saçları renk renk bir alay çocuk, birer kuruşla Kâğıthane'ye gidip gelmek için bu arabalara hücum ediyorlardı. Hasan, o zaman altı yedi yaşlarında sarışın bir toramandı.

Öteki çocukların arabalara binmek için itişip kakışmaları arasında o da arabacının yardımıyla kendisini bu süslü arabalardan birinin içine atabildi ve kendi yaşında az esmer, narin bir kızcağızın yanındaki boş yere sokuldu.

Her tarafı tıka basa dolu olan bu arabanın, bayramlık darbukasıyla, zilli maşasını daha önceden kapan on dört on beş yaşlarında büyük bir oğlan ile aynı yaşta görünen bir kız, arabacının şaklattığı ilk kamçıyla ahengi[4] tutturdular. O zaman kenar semtlerin meşhur türkülerinden biri şuydu:

---

1 Kâğıthane.

2 Eski İstanbul'da Ramazan ve Kurban bayramları, belli başlı semtlerdeki meydan ve çayırlarda kurulan bayram yerlerinde çeşitli eğlence ve etkinliklerle kutlanırdı.

3 Muhacir arabası: Üstü ve yanları örtülü, dört tekerlekli, yaysız araba.

4 Çalıp söyleyerek eğlenme, cümbüş.

Filya,[1] *filya tarlasında vuruldum sana*
Aygın baygın gözlüm, işte kul oldum sana

Bir aralık karşısındaki büyücek oğlanla birlikte hem söyleyip hem de gayet ustalıklı darbuka çalan büyücek mahalle kızı, Hasan'a takıldı:

"Küçükbey, bizimle birlikte sen de söylesene!" Öteki çocukları göstererek, "Bak, herkes söylüyor, sen neye susuyorsun bakayım, benim sarı papam?"[2]

Hasan entarisi alacalı, başı güllü, kaşları rastıklı, gözleri zeytin gibi kapkara, büyücek mahalle kızının bu iltifatından utanır gibi büzülerek:

"Ben," dedi, "bilmiyorum söylemesini!"

O, bu sefer Hasan'ın yanındaki kişmiri,[3] narin ve Hasan'dan daha utangaç kıza döndü:

"Hanım abla, sen söyle bari, sen neye söylemiyorsun?"

Kızcağız büsbütün utangaç bir tavırla yanındaki Hasan'ın yüzüne bakıp gülümsedi.

Şarkı bitince takım ikinci bir türküye başlarken darbukacı kız elindeki darbukasını yanında kendisini kıskançlıkla süzen, kendinden biraz daha ufak bir kıza verdi. Sonra kollarını Hasan'a uzatıp:

"Gel bakayım," dedi, "sarı papam, yanıma otur da türkü söylemesini sana da öğreteyim!"

Hasan'ı kapınca kendisiyle darbukayı verdiği kızın arasındaki dapdaracık yere zorla sıkıştırdı. Maşacı oğlan söylendi:

"Çocuk orada sıkışacak be! Ne diye bozdun sanki rahatını!"

Kız ona dilini çıkarıp karşılık verdi:

"Sıkışırsa kucağıma alırım!"

"Darbukayı kim çalacak?"

"Darbukayı da biraz Şazimet çalsın!"

Ahenk tekrar şu türküyle canlandı:

---

1 Fulya çiçeği.
2 Papağanım. (yazarın notu)
3 Esmere çalan, alımlı.

Yeşil de ipek bükeyim aman
Derdimi kimlere dökeyim aman
.....
.....
Haniya da o senin göbek atışın
Karyolada yan yatışın?

"Göbek atışın" sözü hep birden söylenirken Hasan'ı kucaklayıp yanına almış olan alaca entarili, başı güllü, kaşı rastıklı büyücek mahalle kızı kalktı; arabanın içinde parmak şıkırdatarak göbek atmaya başladı.

Biraz sonra maşacı oğlan da olduğu yerden doğrulup kızın karşısına geçti, ayakta hem maşasını şıkırdatıyor hem de kızla karşılıklı, "Aşağıdan yavrum, aşağıdan!" diye göbek çalkalıyordu.

***

Bahariye[1] yolundaki musluksuz bir çeşmenin yalağından beygirlerini sulamak için arabacı mola verdiği zaman, başta o büyük kızla büyük oğlan olmak üzere çocukların çoğu aşağıya atladılar; kimi su içmek, kimi yüzünü yıkamak, kimi de çocukluğun verdiği bir neşeyle hayvanlar sularını içinceye kadar çeşmenin arkasındaki seyrek papatyalardan toplamak üzere her biri bir tarafta koşuştular. Arabada yalnız dört çocuk kalmıştı. Bunların ikisi pek minimini bir kız ile bir oğlan, ikisi de Hasan'la o kişmiri, narin, utangaç kızdı. Darbukacı kız, herkesten önce çeşmenin musluksuz oluğuna ağzını dayayıp lıkır lıkır ve kana kana suyunu içtikten sonra tuttu, arabanın yanına asılı heybeden çıkardığı kulpu kopuk küçük bir teneke maşrapayla Hasan'a su getirdi:

"Al, sen de iç, sarı papam!"

Hasan utanıp içmek istemedi, o zorladı:

"İç cicim iç, hava sıcak susamışındır. Korkma, maşrapa temiz, ben iyice yıkadım onu!"

Hasan gene utanarak maşrapayı aldı, canı istemediği halde sudan bir iki yudum içti. Sonra karşıda oturan kişmiri, narin kızın kendisini süzdüğünü görünce kalan suyu da ona uzattı:

---

1 Eyüpsultan'da eski bir semt.

"Sen de içecek misin?"

Kız, Hasan'ın elinden suyu alıp bir iki yudumcuk da o içti.

"Haydiyin de, haydiyin de, çıkın arabaya, çıkın arabaya, kalkacak şimdi araba, kalacaksınız hep buracıkta!"

Çocuklar gene itişe kakışa arabaya doldular ve bu sefer araba oradan şu kantoyla kalktı:

Mavi de gözlük takarım
Güzellere bakarım
Güzel bana bakarsa
Bir temenna çakarım!
Lelley lâri, lelley lâri
Ağlarım zari zari!

... Son mısra[1] söylenirken maşacı kara yağız oğlan yalandan gözlerinin yaşını pembe mintanının kollarına siliyor, genzinden çıkardığı seslerle ağlama taklidi yapıyor ve büyükçe çocuklar onun bu haline gülüşürlerken pek miniminiler onu sahiden ağlıyor sanarak yüzlerini buruşturuyorlardı. Sonra darbukacı kız, yakasına iliştirdiği ucu mor ipek işlemeli küçük bir çevreyi[2] onların gözlerine yaklaştırıp, "Ağlama yavrum, ağlama! Kuyruğuna kabak bağlama!" diye kırıttıkça herkes gülmekten katılıyordu

***

Bayram olmasına rağmen günlerden bayağı bir gün olduğu için Kâğıthane tenhaydı. Yalnız bu arabadan önceki arabalarla oraya gelmiş olan otuz kırk çocuk yer yer, renk renk çiçeklerin arasında koşuşuyor, yuvarlanıyorlardı.

Derede de içleri daha büyükçe çocuklarla dolu bir iki sandaldan başka bir şey yoktu. Araba tam Sünnet Köprüsü'nün[3]

---

1 Dize.

2 Üstüne nakışlar basılmış, mendil, başörtüsü vb. olarak kullanılan dört köşe tülbent, yemeni.

3 Kâğıthane'de İmrahor Kasrı ile Poligon Sarayı'nın arasında, III. Murat Çeşmesi'nin yakınında, dere üzerinde yer alan köprü. Çeşitli zamanlarda tamirler gören köprü, 1940'larda yıkılarak yerine beton bir köprü yapılmıştır. 1998'de de tamamen kaldırılmıştır.

biraz ilerisinde duracağı sırada nasılsa sol tekerlekler küçük bir hendeğin içine kaydı. Çocuklar hep birden telaşlandı hatta pek küçükler korkudan bağırıştılar.

Darbukacı kız, darbukasını çayırın ortasına fırlatıp hemen Hasan'ı kucakladı, onu herkesten önce bu, yan yatmış arabanın içinden kapınca çayırın kenarına bıraktı. O zaman Hasan'ın aklına iki yıl önceki büyük bir zelzele geldi.

Hasan, o zaman henüz beş yaşında, mahalle mektebinde okurken bir ilkbahar sonlarında, tam bu vakit, öğleye yakın birdenbire zelzele olmuş ve tam mektep yıkılacağı sırada Asiye isimli böyle büyükçe bir kız hemen onu olduğu yerden kucaklayıp mektebin üstü açık avlusuna kaçırmıştı.

Şimdi kendisini, hendeğin içine yan yatmış olan arabadan kucaklayıp çayıra indiren bu darbukacı kız da Asiye'ye ne kadar benziyordu. Vakıa[1] Asiye'nin başı güllü, kaşları rastıklı değildi. Fakat boyu bosu, kucağında duyduğu abla kokusu onunkileri pek andırıyordu.

Hasan, o zaman mahalle mektebinde büyük zelzele olurken Asiye'nin kucağında duyduğu abla kokusunu, ana kokusunu şimdi de Kâğıthane'de hendeğe yan yatmış arabadan inerken darbukacı kızda duyuyordu.

Biraz sonra yemyeşil ve bol çiçekli çayırda arabacı, kırmızı kuşağının arasından çıkardığı şişman piryol saatine[2] bakarak çocuklara ancak bir çeyrek izin verdi ve içlerinden en büyüklerine sıkıca tembih etti: "On beş takka oynayacaksınız bunun burasında... Fazla değil, on beş takkadan fazla durmam, ha göreyim sizi, pek uzaklara dağılmayınız, te şu yakın yerlerde oynayınız!"

Küçükler zaten uzaklara gidemezlerdi, onlar hep arabanın nihayet yüz yüz elli adım ilerilerine kadar yayıldılar. Maşacı kızla darbukacı oğlanın peşlerine takılan büyükçeler ise çoktan dere kenarını bulmuşlardı.

Küçük Hasan'la kişmiri, narin kız yere eğilmişler, durmadan papatya, çayır çiçeği topluyorlar; arada bir ellerine geçen en

---

1 Gerçi.

2 Kapağı kümbet şeklinde olan büyük bir cep saati.

gösterişli, en zarif çiçeği, "Al, bu senin olsun!" diye birbirlerine uzatıyorlardı. Yem torbalarını hayvanların boyunlarına geçirdikten sonra bu mis gibi körpe hayat kokulu çayırın en yumuşak yerine bağdaş kurmuş, tatlı tatlı cigarasını tüttürmekte olan Rumelili arabacı, bir aralık kendi yanı başına sokulan Hasan'la arkadaşına sordu:

"Ne yapacağınız o çiçekleri?"

Kız, gene utanıp eliyle yüzünü kapattı. Hasan:

"Annemize götüreceğiz!" dedi. Arabacı güldü:

"Siz, kendiniz birer demet çiçek be! Siz varken ne yapacak anneleriniz yabani kır çiçeklerini!"

Hasan'la kız bu şakacı ve tatlı dilli arabacıya biraz daha sokuldular. Orta yaşlı adam kızın elindeki çiçeklere doğru burnunu uzatarak:

"Ha koklat göreyim çiçeklerini bana, güzel kokarlar mı?"

Kız gene utanarak elindeki çiçekleri onun burnuna doğru uzattı.

"Oh, oh! Bunlar da kıyak kokar!"

Sonra eliyle kızın saçlarını okşarken Hasan da kendi elindeki çiçekleri ona uzattı:

"Benimkileri de koklasana, arabacı amca!"

Adam onları da kokladı:

"Oh, oh! Bunlar da kıyak kokar!"

Derken ikisinin de saçlarını koklayarak:

"Sizin bu ipek saçlarınız o çiçeklerden daha ıslah,[1] daha güzel kokar!" Ve kocaman elleriyle ikisinin de yanaklarını hafifçe sıkarak, "Sizi," dedi, "götüreyim mi arabamla bu akşam bizim eve de benim çocuklarım olasınız?"

İkisi birden ellerini çırparak bağırdılar:

"Götür, götür!"

Kırmızı kuşağının arasından tekrar çıkardığı piryol saatine bakarak:

"Ha, öyleyse gelin atayım artık sizi arabaya!"

İkisini birden kucakladı, yanaklarından öperek arabanın en ön tarafına yerleştirdi. Sonra ötekilere haykırdı:

---

1 İyi, hoş.

"Haydiyin çocuklar, araba kalkıyor, haydiyin!"

Darbukacı kız, darbukası koltuğunda koşa koşa gelip de onları arabanın en ön tarafına yerleşmiş görünce hayretle sordu:

"Ben gelmeden sizi kim bindirdi arabaya bakayım?"

İkisi birden cevap verdiler:

"Arabacı amca bindirdi."

Arabacı, bu aralık hayvanların boyunlarındaki yem torbalarını çıkarmakla meşguldü. Kız ona duyurmayacak bir sesle, "Hay," dedi, "o arabacı amcanın boynu altında kalsın!" Sonra maşacı oğlana döndü:

"Hani çocuklara külah örmek için topladığın sazlar?"

Kara yağız oğlan etrafına bakındıktan sonra afalladı:

"Aaaay..."

"Ne oldu?"

"Aceleyle onları derenin kenarında unutmuşum!"

"Koş al, çabuk koş al da gel!"

Oğlan top gibi, dereye doğru fırladı. İki dakika sonra koltuğunda yarım yapılmış bir külah ve koca bir demet yeşil sazla geldi.

* **

Araba, Kâğıthane'den yine cümbüşle kalktı ve oraya yeni gelmekte olan başka bir çocuk arabasındaki hafif cümbüşü, Sünnet Köprüsü'nün hizasında birdenbire bu araba mat etti. Çünkü bu arabada bir darbuka, bir zilli maşa; sonra o zamanın bütün kenar türkülerini gayet iyi bilen ve gayet iyi söyleyen, sesleri güzel büyük bir kızla bir oğlan vardı. Oraya gelmekte olan arabada ise yalnız on on bir yaşlarında başı yazma yemenili bir kız, yarım yamalak bir tef çalıyor, söyledikleri türkü ise berikinde söylenenlerin yanında sivrisinek vızıltısı gibi kalıyordu.

Bunların cümbüşü daha elli adım öteden onların ahengini mayna ettirdikten[1] sonra arabalar bir hizaya geldi, iki taraftan da kuvvetli el şakırtılarıyla bir ala ala heydir[2] koptu. Darbukacı

---

1 (Argo) Durdurmak, sonlandırmak.

2 Toplu olarak yapılan işlerde veya eğlence ortamlarında hep bir ağızdan yüksek sesle söylenen bir söz.

kızla maşacı oğlan önce onlara dillerini çıkardılar ve onlar da bunlara dillerini çıkarınca oğlan elleriyle, yüzüyle birtakım çirkin jestler yaptı; daha sonra onlara ağza alınmaz birkaç küfür savurdu. Ötekilerin içinden biraz büyükçe bir çocuk, kendi arabasının tentesinin altından ona aynı tarzda bir küfür savurdu. Maşacı birden ayağa fırladı, arabadan atlayıp onları taşlayacak oldu. Fakat içerideki küçükler, hele Hasan'la kişmiri, narin kız korkup "Anne!" diye bağırdılar. Darbukacı abla, hemen oğlanın elinden zilli maşayı kaptı, tıpkı hokkabazın yardağına indirdiği şakşak[1] gibi, hafifçe ensesine yapıştırdı:

"Otur oturduğun yerde bakayım!"

"Otur amma baksana! Eşşoğlusu ne yapıyor?"

"Sen yapmayaydın, o da yapmazdı!"

Darbukacı abla, Hasan'ın yanaklarını okşayarak:

"Korktun mu cicim, korktun mu şekerim, korktun mu benim sarı papam? Korkma sen, korkma! Ben buradayken kimin haddine seni korkutmak?"

Terkos Köprüsü[2] geçildikten sonra cümbüş tekrar başladı ve bu sefer o zamanın en müstehcen şarkılarından olan, "Arabadan atladım ben ....." şarkısı tutturuldu. Bu şarkının arabadaki küçüklerce manası anlaşılmayan ve içinde "arabacı" sözü geçen en açık saçık bir mısraı, avaz avaz haykırılırken orta yaşlı arabacı dayanamayıp başını geriye çevirdi, "Oha, oha!" diye bağırdı. Sonra darbukacı ablaya çıkıştı:

"Bulamadınız mı çağıracak başka türkü!"

Maşacı oğlan, arabacıya karşılık verecek oldu. Lakin darbukacı abla onun ensesine bu sefer de koca saz demetini yapıştırdı:

"Rahat otur, adam haklı, bu kadar çoluğun çocuğun içinde bu türkü söylenir mi?"

Bahariye'de yine aynı çeşmenin biraz ilerisinde arabacı bir mola daha vermek zorunluluğunda kaldı. Çünkü arka tekerleklerden biri yerinden oynamış, şimdi onu düzeltmek, yerine yerleştirmek için orada beş on dakika durmak lazım gelmişti.

---

1 Çoğunlukla hokkabazların kullandıkları, hafifçe vurulduğunda hızla vurulmuş gibi "şak" diye ses çıkaran tahta maşa.

2 Eskiden Alibeyköy Deresi üzerinde olan bir köprü.

Çocuklar, yine arabadan indiler. Hasan'la arkadaşını yine darbukacı abla kucaklayarak indirdi ve ikisinin de yanaklarından şapır şupur öperek, "Burada," dedi, "Ahmet külahlarınızı yapsın tamamlasın da başınıza giyin!" Sonra maşacı oğlana seslendi:

"Haydi Ahmet, şuraya otur da çocukların külahlarını bitiriver!"

Kara yağız oğlan zilli maşa çalmakta olduğu kadar, sazdan külah örmekte de eli çabuk bir ustaydı. Arabacı, yerinden fırlamak üzere olan bir tekerleği yerine yerleştirip perçinleyinceye kadar o, aralarını renk renk çayır çiçekleriyle ve tepelerini sapsarı, baygın kokulu katırtırnaklarıyla süslediği iki külahı çoktan örmüş, çocukların başına geçirmiş fakat onların masum sevinçleri karşısında öteki miniminileri de hazin hazin kıskandırmıştı.

***

Yarım saat sonra araba Defterdar'ın[1] bayram yerine geldiği zaman darbukacı abla herkesten önce yine, başları külahlı bu iki küçüğü kucaklayıp yere indirdi ve tekrar yanaklarını şapır şupur öperek onları iki saattir orada merakla bekleyen annelerine teslim etti. İki anne, arabaya külahsız bindikleri halde oradan başlarında böyle bir süslü külahla dönen çocuklarına hayretle baktılar, ikisi birden onlara ayrı ayrı sordular:

"Bu külahları kim giydirdi?"

Çocukların ikisi birden:

"Darbukacı abla!"

O dakikaya kadar birbirini tanımayan iki anne, çocuklarının başlarına geçirilmiş olan aynı biçimdeki iki külah yüzünden hemen oracıkta ahbap oluverdiler.

***

Ertesi gün yine aynı saatte aynı kadınlar çocuklarını bayram yerine getirip birlikte bir salıncağa, bir atlıkarıncaya bindirmişler lakin nedense bugün yine tenteli arabayla Kâğıthane'ye göndermek istememişlerdi. İstememişlerdi ama darbukacı kız sabahtan beri bayram yerinde fıldır fıldır onları arıyor, onları kendi bineceği arabaya alıp bugün dünkünden daha fazla, daha

---

1 Eyüpsultan'ın Fatih sınırında bir mahallesi.

doya doya sevmek için can atıyordu. Nihayet o da oldu. Her iki çocuğun anneleri ellerinden tutmuş, onları atlıkarıncanın yanından uzaklaştırırken kız yanlarına sokuldu:

"Ah benim miniminilerim, nerelerdesiniz siz bakayım, sabahtan beri buralarda hep sizi arıyorum! Bugün arabaya binmeyecek misiniz?"

Kadınlar ayrı ayrı itiraz ettiler:

"Her gün araba olur mu ablası!"

"Dün arabaya binmişlerdi, bugün de salıncağa, atlıkarıncaya bindiler."

Darbukacı:

"Amma," dedi, "dün arabayla Kâğıthane'ye gittikti, izin veriniz de bugün de Fatih'e gidip gelelim."

Kadınlar her ne kadar bu teklife razı olmak istemedilerse de darbukacının fazla yaltaklığı, fazla dilbazlığı ve bu vaziyet karşısında çocukların, "İlle gideceğiz!" diye ter ter tepinmeye başlamaları üzerine iki anne de daha fazla dayanamayıp razı oldular:

"Ama kızım, bak çocuklar evvel Allah, sonra sana emanet... Arabadan düşerler, bir yerde inip kalabalıkta kaybolurlar..."

"Aa... Ne diyorsunuz siz hanım teyze! Ben onları kendi elimle arabaya bindirir, birini sağ dizime, birini sol dizime alır, öyle götürür, getirir, gene burada size böylece teslim ederim!"

Ve kadınların başka bir söz söylemelerine meydan bırakmadan oğlanı kucakladı, kızın elinden tuttu; onları analarının yanından kuş gibi, arabaların durduğu yere uçurdu. Darbukacı kız, hızla arabalara doğru giderken kadınlar bağırıyorlardı:

"Kızım, çocukların yanlarında paraları yok, gel de şu araba paralarını al!"

O bunları duyuyor fakat duymazlıktan gelerek dönüp geriye bile bakmıyordu.

***

İkindi vakti iki anne, arabaların durak yerinde, çocuklarını Fatih dönüşünden sevinçle karşıladılar. Bu sefer darbukacı abla onları annelerine teslim ederken Hasan'ın elinde boru biçimli, mızıka taklidi, tenekeden bir çalgı, kızın elinde de küçücük, şık bir yelpaze vardı.

İki kadın, darbukacı kıza araba ve çocukların ellerindeki oyuncak paralarını uzatırlarken o, çevik bir hareketle üç dört adım geriye çekildi ve "Sarı papamla, çitlembeğimi[1] yarın gene burada beklerim," dedi. "Yarın bayramın sonu hanım teyzeciklerim, onları yarın da getirin de gene buradan arabayla Cinci Meydanı'na[2] götürüp getireyim."

Kız, bunları söyledikten sonra daha çevik bir hareketle geriye döndü. Oğlanla kızı yanaklarından birer defa daha öptü, "Yarın gene mutlaka beklerim," deyip kalabalığa karıştı.

***

Bayramın son günü her iki kadının da işleri çıkmış, her ikisi de o gün çocuklarını bayram yerine götürememişlerdi. Hasan'ın annesine o gün biri kız, biri oğlan iki çocuklu, hatırlı bir hanımefendi misafir gelmiş; kişmiri, narin kızın annesi ise kocasının teklifi üzerine Üsküdar'daki akrabalarından birinin evine günübirlik misafirliğe gitmişti.

Darbukacı kız acaba o günü nasıl geçirmişti?

Kenar semtlerin bu eli darbukalı, başı güllü, kaşları rastıklı ve görünüşte eski bayram yerlerinin şakrak, oynak, kıvrak, bayağılık dilberi acaba o gün nasıl akşam etmişti?

O günün akşamı, geç vakit Maşacı Ahmet'le yan yana evlerine dönerlerken Ahmet cebinden çıkardığı kırmızı bir mendili onun yaşaran gözlerine doğru uzatarak ona şöyle takılmak istedi:

"Ağlama yavrum, ağlama! Kuyruğuna kabak bağlama!"

Kız:

"Ben," dedi, " kendim ağlamıyorum, içimden geliyor."

"Demek o sarışın oğlanı o kadar sevdin?"

"Ben onun kadarken annem de beni o kadar severdi!"

Ve ikisi de hiçbir şey konuşmadan aynı mahalledeki evlerini buldular...

***

---

1 Esmer kız. (yazarın notu)

2 Kadırga semtinde eskiden binicilik ve cirit oyunu için kullanılan alan. "Asker, süvari" anlamına gelen Arapça "cündi" sözcüğünden hareketle adına ilkin Cindi Meydanı denilmiş, bu ad sonradan halk ağzında Cinci Meydanı'na dönüşmüştür. Zamanla panayırların, bayram yerlerinin kurulduğu bir gezinti ve oyun yeri halini almıştır.

Hasan o gün evde hep bir gün, iki gün önceki araba âlemlerini düşünüyor. Gelen misafirlerin hemen kendi yaşındaki çocukları evin içinde onu türlü oyunlarla avutmak istedikçe onun aklı hep düne, evvelki güne gidiyor; bayram yerinden ilk arabaya binişi, arabada o kişmiri, narin kızın yanına oturuşu, yarı yolda darbukacı ablanın kendisini olduğu yerden kapıp yanına alışı, Kâğıthane Çayırı'nda yeni kardeş olduğu o kişmiri, narin kızla çiçek toplayışı, arabacının kendilerini sevip okşayışı, sonra yeni kardeş olduğu kızla onların birbirlerine saçlarını koklatışı, dönüşte darbukacı ablanın kendisini şapır şapır öpüşü, Bahariye yolunda başlarına geçirilen süslü külahlar ve nihayet ertesi gün gene arabayla aynı oluşlar ve görünüşler içinde Fatih'e gidip gelmesi gözlerinin önüne geliyor; zavallı yavrucak bunları kurdukça misafir çocukların ortaya çıkardıkları oyunlardan çabucak usanıyor; ikide bir misafir odasına gidip misafirlerin yanında boynunu büküp, dudaklarını büzerek ne söylediği anlaşılmaz bir edayla yarı içinden, yarı dışından annesine mırıldanıyordu:

"Bayram yerine gitmeyecek miyiz anne?"

Bir gece önce rüyasında bayram yerinin, araba âlemlerinin bir hayli değişmiş de olsa çok tatlı tekerrürlerini[1] gören Hasan, o gün sabahtan akşama kadar evde bu rüyanın büsbütün aksi ve sıkıcı bir çocukluk hayatı geçirmişti.

***

İlk aşk; ilk temiz, saf, çocukça ve biraz ana, biraz abla, biraz kardeş sevgilerine benzeyen aşk bu mudur; o, hayatta ve bu yaşlarda böyle mi başlar?

Darbukacı ablada, kişmiri kızda bunun nasıl ve ne zaman başladığını bilmiyoruz. Fakat Hasan'da başkalarına karşı olan ilk ana, abla, kardeş sevgisi hayal meyal bundan çok önce kendini ona sezdirmişti. O, beş yaşında, mektebe yeni başladığı zaman orada kendisini seven, okşayan, kucaklarına alıp mektebin içinde gezdiren, kendinden büyücek kızların çoğu ona bu ana ve abla kokusunu vermişlerdi.

---

1 Tekrarlanma.

Bir bahar bayramının ikinci, üçüncü günleri ise o, bu abla kokusunu darbukacı abladan, kardeş kokusunu da kişmiri, narin kızdan kim bilir kaçıncı defa alıyordu.

Bayramdan sonra Hasan, kendisini çok seven o darbukacı kızın yüzünü nedense bir daha hiç görememiş, beş on gün içinde onu tamamıyla unutmuştu. Kişmiri, narın kıza gelince, mahalleleri birbirlerine yakın olduğu için ara sıra mektebe filan giderken onunla yollarda bir iki kere karşılaşmış, çocukça bir iki söz konuşmuş, karşılıklı birbirlerine bir iki gülüşmeler fakat biraz sonra, gene nedense ve gene yollarda ara sıra karşılaştıkları halde birbirleriyle konuşmaz hatta karşıdan karşıya birbirlerine gülmez olmuşlar, günün birinde de birbirlerini büsbütün kaybedip unutmuşlardı.

2

Hayat altı yedi yıl sonra kişmiri, narin, utangaç kızı sarışın Hasan'ın karşısına bir daha çıkardı. Kız, Hasan'ın oturduğu semtten ayrılalı beş altı yıl kadar olmuştu; ailesi beş altı yıldır Beşiktaş'ta oturuyordu. Hasan, onu artık o kadar unutmuştu ki yolda karşı karşıya gelse tanıyamazdı. Yalnız şimdi on dört yaşını doldurmakta olan Hasan'ın zihninde kişmiri, narin kızla geçirmiş oldukları o iki günlük masum bayram hatırasının, derin olduğu kadar hayal meyal bir gölgesi uyukluyordu.

Mevsim güzdü, bol üzüm ve incir vaktiydi, günlerden cumaydı. Halk o gün, güz mevsiminin bu yarı soluk cumasını incirler, üzümler arasında geçirmek için akın akın Bayrampaşa, Topçular taraflarına akmıştı. On dört yaşını yeni doldurmakta olan Hasan da o gün, haşarı mahalle arkadaşlarından altı yedi kişiyle birlikte buralarda dolaşıyordu. Tam öğle vakti Topçular'daki incirlikte iğne atsanız düşecek yer kalmamıştı. Bütün ağaçların altlarına yer yer hasırlar, kilimler serilmiş, cevizlerin dallarına salıncaklar kurulmuş, bir hayhuy, bir cıvıltıdır gidiyordu. En büyük cevizin altını kalabalıkça bir aile kaplamıştı. Bu cevizin dalına kurulan salıncak bütün oradaki salıncakların en büyüğü, en düzgünüydü.

Yüksekliği dört metre kadar olan bu salıncağın dibindeki tahtaya biri uzunca, biri orta boylu ve biri esmerce, biri pembe yanaklı iki kız karşılıklı çıkmışlar, hafif hafif kolan vuruyorlardı.[1] Hasan'la onun haşarı mahalle arkadaşları, tam bu salıncağın yanından geçerken içlerindeki haşarının biri hafif hafif sallanmakta olan salıncağın ipine birdenbire saldırdı ve onu tutar tutmaz olanca hızıyla sallandığı istikametin aksine çekti, çekti; kızlar salıncağın üzerinde avaz avaz haykırıyorlardı. Fakat o, kızların anneleri, teyzeleri filan yetişinceye kadar elinde sımsıkı tuttuğu ipi tıpkı bir fırıldak çevirir gibi olduğu yerde beş on defa çabuk çabuk çevirdi, sonra tam kızların anneleri yetişirken elindeki ipi birdenbire bırakıp tabanları kaldırdı. Şimdi salıncağın üzerinde karşılıklı ayakta duran kızlar, sanki makineyle kurulmuş iki zarif kukla gibi fıldır fıldır dönüyor ve "Ay, başımız dönüyor, başımız dönüyor!" diye bağırıyorlardı. Salıncağın yanına gelip onun dönmesini ve sağa sola bulantılı yalpalamasını durduran kadın, kaçan haşarı ile arkadaşlarına karşı artık açtı ağzını, yumdu gözünü:

"Terbiyesizler, utanmazlar, reziller, arsızlar... Ne olacak, mahalle çapkınları, mahalle çapkınları, mahalle serserileri... Anaları, babaları galiba bunları yumurtayla limonun pahalı zamanında peydahlamış olmalı ki vaktiyle terbiyelerini verememişler!"

Haşarı oğlan, yüz yüz elli adım kadar ileriden bu ağzı bozuk kadına şöyle karşılık veriyordu:

"Analarımız babalarımız bizi yumurtayla limonun pahalı zamanında peydahlamışlar amma siz de kızlarınızı sirkeyle sarımsağın, tuzla biberin kıt zamanında peydahlamış olmalısınız." Eliyle tuz serpme işareti yaparak, "Öyleyse kızlarınızı da sizi de tuzlayalım, biberleyelim de kokmayın!"

Orta boylu, pembe yanaklı kız, oğlanın bu sözüne fena içerlemiş olmalı ki yerden kapmış olduğu küçük bir taşı yavaşça ona doğru atarak:

"Haydi oradan," dedi, "hoşt köpek! Sen bizim köpeğimiz bile olamazsın. Sen git de kendi mahallendeki kendin gibi terbiyesiz kızları tuzla!"

---

1 Salıncakta sallanmayı hızlandırmak için atılırcasına ileriye doğru hamle yapmak.

Oğlan, kıza o zamanın argo diliyle bir iyi söz attı ve kadının tokatlamak için kendine doğru hiddetli hiddetli yürümesi üzerine, "Tirink, tirink, tirink!" diye bağırarak koştu. Kadın geriye dönerken bir kenardan bu manzarayı seyretmekte olan haşarı oğlanın arkadaşlarını tersledi:

"Haydi bakayım, siz de çekiniz buradan arabanızı!"

Bu sefer Hasan'ın başka bir arkadaşı karşılık verdi:

"Burası sizin babanızın yeri mi?"

"Babamızın yeri, anamızın yeri... Çekilin, defolun buradan diyorum size!"

"Çekilmeyeceğiz işte, ne yapacaksın?"

Uzunca ve esmer kız atıldı:

"Aman bırak Allah aşkına Şahinde Hanım Teyze, onlar pek arsız, yüzsüz şeyler; uyma şu pislere, onlar şimdi dırlanıp dırlanıp defolur, giderler!"

Kadın çocuklara son bir hamle daha yaptı:

"Tuuh size, edepsizler!"

Çocuklardan biri, ağzından çok fena, çok kaba, çok çirkin bir şey kaçırdı:

"Tükürecek yeri bilmiyorsun galiba!"

Bu söz, orada başka bir ağacın altında çoluğu çocuğuyla çay içmekte olan orta yaşlı, iriyarı, güçlü kuvvetli bir adamın fena halde sinirine dokundu; bağdaş kurmuş olduğu hasırın üzerinden birdenbire fırladı, ayaklarına ayakkabılarını giymeden gülle gibi çocukların yanına düştü ve o son sözü ağzından kaçıranın yanağına balyoz indirir gibi bir tokat attı:

"Ulan itoğlu it, bu kadar çoluğa çocuğa, bu kadar kadına karşı ağzından çıkanı kulağın işitiyor mu?"

Tokadı yiyen çocuk öyle sendeledi ki az kalsın yere yuvarlanıyordu. Kendini güçbela toplayıp doğruldu ve afal afal herifin yüzüne bakarken bu sefer de öteki yanağına birinciden daha şiddetli ikinci bir tokat indi. Öteki çocuklar çoktan çil yavrusu gibi oradan kaçışmış, her biri bir deliğe sinmişti. Yalnız tokatları yiyen çocuğun yanı başında Hasan kalmıştı. İkinci tokadı yedikten sonra her iki yanağı pancar kesilen ve gözleri dolu dolu olan çocuk şimdi yarım ağızla ve ağlamalı bir sesle yarı yalvarıyordu:

"Ne vuruyorsun be, ben senin akranın mıyım, gidip akranına çatsana..."

Adam, "Al sana akran!" deyip onun ensesine bir yumruk daha savurduktan sonra çocuk yüzükoyun yere tekerlendi ve yerden kalkar kalkmaz tabanları yağladı.

Hasan hâlâ orada öyle put gibi duruyor, garip garip adamın yüzüne bakıyordu. Asabi adam Hasan'a:

" Sen hâlâ ne duruyorsun oğlan? Haydi bakayım, çek sen de arabanı, çabuk!"

Hasan gayet natürel bir sesle:

"Ben bir şey yapmadım ki..."

"Yap yapma, defol oradan bakayım, siz hepiniz bir ... soyusunuz!"

Hasan, bir söz daha söylerse anlıyordu ki tokadı yiyecekti. Melül melül geriye döndü ve tıpış tıpış caddeyi tuttu. O, henüz üç beş adım atmamıştı ki arka taraftan bir kız sesi çınladı:

"Ama o bir şey yapmamıştı ki... Onun hiç kabahati yoktu."

Hasan utancından ve belki de biraz korkusundan geriye dönüp bakmadan bu ince sesin, o uzunca boylu, esmer kızın olduğunu sezdi. İçi ezilerek yavaş yavaş oradan kayboldu. Arkadaşları başka haşarılıklar, belki de başka tokatlar yemek için Bayrampaşa taraflarına yollanmışlardı ve Hasan zaten onların o tarafa gideceklerini biliyordu. Fakat kendisi öyle yapmadı, doğruca oraya yakın olan evine gitti. Annesinden yeni bayramlık elbiselerini, fotinlerini istedi, elini, gözünü iyice yıkadıktan sonra acele onları giyindi. Aynasının karşısına geçip bir lahza kendini süzdü ve deminkinden bambaşka, hatta belki de hiç tanınmayacak bir Hasan olarak tekrar incirliğin yolunu tuttu.

Vakit ikindiye yaklaşmış, kalabalık daha artmıştı. O, kenar kenar yürüyerek ve çaktırmadan deminki cevizlerin altını iskandil ederek[1] asıl kalabalığın biraz berisindeki böğürtlen yığınının gölgesine sığındı.

Biraz önce kendisi için, "Ama o bir şey yapmamıştı ki... Onun hiç kabahati yoktu." diyen kızın sesi hâlâ kulaklarını okşuyordu.

---

1 (Argo) Dikkatle gözlemek, gözetlemek.

Çömeldiği yerden gizli gizli cevizlerin altını gözetlemeye başladı. Deminki salıncakta şimdi yine kolan vuran vuranaydı; kızların, çocukların hatta genç kadınların ikisi inip ikisi biniyor, hafif hafif türküler, kahkahalar, böyle âlemlere mahsus kadın tekerlemeleri cevizlerin altını çın çın öttürüyordu. Hasan, bir aralık arkadaşlarından birini döven ve kendisini de pek kabaca oradan kovan orta yaşlı, iriyarı, güçlü kuvvetli adamın salıncağa doğru sokulup bir babacan tavırla kızlara, "Gelin bakalım hanım ablalar, benim de artık çocukluğum aklıma geldi, biraz da benimle sallanın!" dediğini duyunca kulaklarını ve gözlerini büsbütün o tarafa çevirdi.

Kızlardan önce birkaç küçük, "Haydi, haydi seninle biz sallanalım!" diye onun etrafını sardılar. Fakat o, "Yoo!" dedi, "Ben ağırım, beni siz sallayamazsınız!" Büyükçe kızları göstererek, "Ben bu ablalarla sallanmak istiyorum!"

Kızlar bir iki gülüşüp nazlandıktan sonra salıncağa sokuldular. Adam nasıl ettiyse etti, uzunca boylu esmerce kızı bileğinden yakalayınca salıncağa hoplattı, kendisi de karşısına çıktı. Biraz sonra her ikisi yavaş yavaş, öne arkaya kolan vururlarken Hasan içinden, "Şimdi," dedi, "kalkıp gitsem de şu adama, 'Be herif,' desem, 'kendi evladın hatta torunun yaşındaki bu kızla karşılıklı kolan vurmaya sıkılmıyor musun?' desem."

Bereket versin, Hasan'ın zihninde birden parlayan bu fikir, talaş alevi gibi çabuk parlayıp söndü. Yoksa Hasan kalkıp bu dediğini yapsaydı, belki de orada o kadar insanın içinde hem de tertemiz, yepyeni elbiseleriyle dört başı mamur bir dayak yiyip âleme rezil rüsva olacaktı.

O, olduğu yerde bu manzarayı bir müddet içini çeke çeke seyretti. Neden sonra aynı adam pembe yanaklı kızla ikinci kolanı vururken başı beyaz başörtülü, tıknazca karısı ona yarı ciddi, yarı şaka tarafından çıkıştı:

"Ağucuk bebek! Ne de yaraşıyor sana bu yaştan sonra evladın yerindeki çocuklarla kolan vurmak! Aklına çocukluğun geldiyse git berbere, o koskoca bıyıklarını kazıt da mahallede çocuklarla yeniden zıp zıp oynamaya başla!"

Hasan'ın içi biraz ferahladı. Fakat karısının bu sözleri herife önce vız geldi:

"Sus, sen," dedi, "önündeki işine bak!"

Bu sefer kadın biraz daha taştı:

"Haydi yeter artık, haydi in aşağı, o koskoca lenduha[1] gibi gövdenle ipi koparırsın da başımıza iş çıkarırsın; in artık da gel, yerine otur, zaten kerahet zamanı[2] da yaklaştı. Gel de rakını ziftlenmeye başla!"

Karısının bu ikinci ihtarıyla biraz bozulan adam salıncaktan atladı ve oradan ailesinin yanına dönerken uzunca boylu, esmerce kızın saçlarını okşadı:

"Aferin sana hanım abla, iyi kolan vuruyorsun!"

Hasan'ı şimdi olduğu yerde bir düşünce almıştı. Oradaki uzunca boylu, esmerce kız ona zihninin derinliklerinde uyuklayan çocukluğa ait çok tatlı bir hatırayı hatırlattı. Hani bu kız, altı yedi yıl önce bir bayram günü tenteli muhacir arabasında tanıştığı küçücük, kişmiri ve narin kıza da benzemiyor değildi. İçinden, "Sakın o olmasın, belki de odur!" diyordu. Fakat kadınların arasında onun, o zaman birkaç defa görmüş olduğu annesine benzeyen kimseler göremiyordu. Sonra onlar, kendi semtlerinden Beşiktaş'a taşınalı bu kadar yıl olmuştu. Onların bugün buralarda işleri neydi? Gene içinden, "Belki de," diyordu, "bugünlük yahut bir iki günlük buradaki akrabalarına, ahbaplarına misafir gelmişlerdir..."

Demin arkadaşlarıyla salıncağın kenarında dururlarken neden kızı teşhis edememiş, neden ona kendini tanıtamamıştı. Sonra yine şöyle düşünüyordu: "Demin yanımdaki arkadaşlarımın çoğu kopuk alayı, mahalle çocuklarıydı. Hatta içlerinde ceketsiz, çorapsız, püskülsüz güruhu da vardı. Ben o zaman, tamamıyla onlardan, onların hamurundan yoğrulmuş çocuklardan sayılmasam da ne kadar olsa yine onların zihnine oldukça girmiş gibiydim. Eğer öyle olmasaydı onlarla böyle gezmelere, seyir yerlerine çıkmazdım. Ve ben ki demin yarı yarıya onların zihnine bürünerek buraya gelmiştim. Elbette ki o kafayla ben, o zaman bu kızın o kız olup olmadığını pek inceden inceye düşünemez, araştıramazdım. Vakıa ben bu kızı

---

1 Çok iri ve kaba, cüssesi çok büyük kimse veya şey.

2 Kerahet vakti (zamanı): Akşamcılar jargonunda içki içme saati.

arkadaşlarıyla salıncakta ilk gördüğüm anda kalbime, bilinmeyen ülkelerden meali anlaşılmaz, kısacık bir şifre, bir şeyler vurur gibi olmuştu. Lakin ben o anda kalbimi yoklayan bu kısacık şifrenin halli için uğraşacak zaman ve mevkide değildim. Çünkü biz bugün yedi sekiz arkadaş buralara salt yaramazlığa, haşarılığa, muzipliğe, şuna buna takılmaya hatta şuna buna çatmaya ve hatta sağdan soldan üzüm, incir, hünnap, kuş kafesi gibi ne bulursak tırtıklamaya çıkmıştık. Sabahleyin mahallede buluştuğumuz zaman aramızda programımızı böyle çizmiş, kararımızı böyle vermiştik. Onun için şimdi kim bilir o arkadaşlarım böylece kendilerinden ayrılarak oyunbozanlık ettiğim için bana ne kadar kızgın ve kırgındırlar. Ama ben ne yapayım, benim elimde değil ki, ben her ne kadar onlardan olmaya çalışırsam çalışayım, olmuyor işte. Zira benim mayam, benim hamurum onlardan büsbütün başka. İçinde yaşadığımız aynı çevre, aynı mahalle, aynı görgüler, aynı panoramalar da beni tamamıyla onlara benzetmiyor!"

İşte bunun içindir ki demin herifin, kendisini oradan kovmasındaki ağırlığı, haksızlığı bir türlü hazmedemiyor, şimdi yeni esvapları, yeni pabuçlarıyla oturduğu yerde bir saatten beri yüreğini yoklayan şifreyi halletmekten ziyade, o heriften nasıl intikam alacağını, daha doğrusu biraz önce orada bir sürü kadının, erkeğin, çoluğun çocuğun arasında kırılan izzetinefsini yine onların karşısında o herife nasıl tamir ettirebileceğini hesaplıyordu.

Hülasa, Hasan'ın kafası şimdi üç cepheli işliyor, üç şey düşünüyordu. Birincisi; bu kız, o kız mıydı? İkincisi; bu adamdan nasıl intikam alacaktı? Üçüncüsü; eğer bu kız o kızsa ne yapacaktı, şimdi ona nasıl davranacaktı? Ya bu kız, o kız değilse! Kalbi neden bu kızla bu kadar alakalanır gibi oluyordu? Yoksa Hasan'ın ruhu:

İçmişti Fuzuli bu alevden,[1]

---

1 Ahmet Haşim'in "Mukaddime" adlı şiirinde geçen bir mısra:

İçmişti Fuzuli bu alevden,
Düşmüştü bu iksir ile Mecnun
Şiirin sana anlattığı hâle...

denilen alevi, ezel sofrasında bu tip bir sakinin[1] elinden mi içmişti?

Fakat zihninin birinci planında hep o heriften intikam, hep kırılan izzetinefsinin tamiri dolaştığı için öteki meseleler üzerinde istediği gibi serbest dolaşamıyor, onların hallini intikamdan sonraya bırakıyordu.

Düşünün bir kere, biraz sonra o dehşetli kalabalığın içinde on dört yaşlarında bir çocuk, koskoca pehlivan yapılı ve kendi karısının tabiri veçhiyle ip koparan koskoca bir lenduhadan intikam alacaktı! Buna kediler bile gülerdi.

***

Akşam iyice yaklaşmış, güneş batmaya yüz tutmuştu. Kalabalık henüz olduğu gibi duruyordu. Yer yer, takım takım orada, incirlerin altında yenecek akşam yemekleri hazırlanıyordu. Hasan'ın arkadaşlarından birini fena halde döven ve kendisini oradan pek kabaca kovan herif bir hayli anzarot[2] yutmuş, kafası adamakıllı dumanlanmış, onun ortaya savurduğu saçmalar kendi ailesini bile çoktan kızdırmaya başlamıştı.

Derken herifçioğlu, içi yarı yarıya rakı dolu su bardağıyla ayağa kalktı ve bardağı etrafa göstererek, "Şerefinize!" deyip onu da kafasına diktikten sonra orsa boca[3] tekrar salıncağa doğru yollandı. Karısı, baldızı ve daha orada nesi varsa hepsi birden, "Gitme yahu, yapma, etme, ayıptır, günahtır, elâleme rezil olacaksın!" diye bağırıyorlar fakat bir türlü ona dinletemiyorlardı. Onun bu halini gören salıncak sahipleri, çocuklar ve kadınlar hep birden surat asarak başlarını geriye çevirdiler; ona hiç bakmıyorlardı. Sarhoş salıncağa yanaşınca deminki kızlara seslendi:

"Haydi bakayım... Hanım... Ablalar... Haydisenize! Gelin... Efendi amcanızı... Biraz sallayın!.."

Hiç kimse cevap bile vermiyordu. Nihayet kendi kendine salıncağa atladı. Fakat ilk atlayışında ayağı kayınca düştü. Karısı tekrar feryadı bastı:

"Ayol, yapma, gel, düşüp bir yerini kıracaksın!"

---

1 İçki meclisinde içki dağıtan, kadehlere içki koyan kimse.
2 (Argo) Rakı, alkol.
3 Güçlükle, düşe kalka.

Tekrar salıncağa atlayarak karısını azarladı:

"Çenen tutulsun, senin kafan kırılsın!"

Şimdi hafif hafif hem salıncak sallanıyor hem de salıncağın üstünde fıstıki makamla[1] ayrıca da kendi vücudunu yalpalıyordu:

"Ooooh! Sallaaaan... Pullaaaan... Kara oğlaaaan!.."

Bu sefer etraftan bir sürü başka mahalle çocukları toplanıp gelmişler, sarhoşun salıncak üzerindeki bu maskaralıklarını kahkahalarla seyrediyorlardı. Bir aralık, çocuklara şöyle bağırdı:

"Ulan hanım evlatları, defolun bakayım oradan, ne var burada, hokkabaz mı oynuyor?"

"Hokkabaz değil, cambaz oynuyor!"

"Gelirsem oraya senin silsilenin ervahını..."

Çocuklar hep birden, "Atma, camlar beyliktir!" deyince herif salıncağın üzerinden çocuklara bir araba küfür daha savurduktan sonra salıncağın yanı başından elinde testiyle biraz ilerideki maslaktan[2] su doldurmaya giden on beş on altı yaşlarında simsiyah bir zenci kızının yakasından asıldı:

"Gel beraber sallanalım Hoşkadem Bacı!"

Kız birden silkinip kurtulacak oldu. Fakat sarhoş, ona o kadar sıkı sarılmıştı ki zavallı kızcağızın hızlıca sallanan salıncağın kuvvetiyle ayakları yerden kesildi ve sonra kız alta, olanca kuvvet ve ağırlığıyla da herif onun üzerine yuvarlandı. Testi tuzla buz olmuş, kızın yeldirmesinin[3] yakası baştan aşağı yırtılmış, herifin dudağı patlamış, elleri, dirsekleri sıyrık içinde kalmıştı.

Herifin karısı, baldızı ve daha orada bilmem nesi varsa hepsi oraya üşüştü; öte taraftan kızının bu halini gören başı çatkılı bir dolmacı bacı, gözleri fal taşı gibi açılmış olarak koşup henüz yerden kalkmaya uğraşan herife alabildiğine tokatları, tekmeleri indirmeye başladı. Kepazelik artık ayyuka çıkıyordu. Tam bu aralık kalabalığın arasından Hasan ortaya atıldı, eliyle bu manzarayı salıncak sahibi aileye göstererek, "Görüyorsunuz ya," dedi, "demin hiçbir kabahatim, hiçbir günahım yokken

---

1 Ağır ağır, yavaş yavaş.

2 Sürekli su akan boru.

3 Eskiden kadınların evin dışında giydikleri, başörtüsüyle birlikte kullanılan, kolları ve bedeni bol sokak kıyafeti.

kaba saba sözlerle beni buradan kovan herifin halini! Demin o beni buradan kovarken bana, 'Haydi defol oradan, siz hepiniz bir ... soyusunuz!' demişti. Halbuki işte gördünüz, o kendisi .... soyunun en halisiymiş!"

Hasan'ın bu sözünü duyanlar hayretle onu süzerlerken uzunca boylu, esmerce kız yanındakilerin kulaklarına bir şeyler fısıldadı. Sonra içten gelen bir gülümsemeyle Hasan'a gülümsedi.

***

Gün batıp ay doğarken dönüşte Hasan uzunca boylu, esmerce kızın ailesinin kırk elli adım kadar gerisinden ağır ağır, vakur vakur yürüyor; uzunca boylu, esmerce kız da ikide bir geriye dönüp kendisini süzüyordu. Kızın şimdi en çok merakını uyandıran şey Hasan'ın yeni kıyafetiydi.

Bu çocuk iki üç saat önceki kıyafetini nasıl, nerede ve niçin böyle değiştirmiş, iki üç saat önce bayağı gündelik kıyafetle oraya gelmişken şimdi neden böyle yepyeni bayramlık esvaplarını, bayramlık fesini, bayramlık pabuçlarını giymişti? Biraz önce Hasan'ın olduğu gibi şimdi de uzunca boylu, esmerce kızın zihni üç cepheli işliyordu. Birincisi; bu esvap değiştirme meselesi. İkincisi; bu çocuk, ta bundan altı yedi yıl önce bir bayram günü tenteli muhacir arabasında tanışıp iki gün bayram kardeşliği ettikleri sarışın çocuk mu? Üçüncüsü; eğer bu çocuk o ise şimdi ona karşı nasıl davranmalı, o değilse ta iki üç saat önce o sarhoş herif, bu çocuğu oradan kovarken ona karşı kendi yüreği neden o kadar titremiş ve şimdi hâlâ neye titriyordu?

Yürüdükleri yolun ortalarına doğru bir dönemeç yeri vardı. Burası üzeri sık taflanlarla örtülü kalınca bir duvar köşesiydi. Yanındaki bütün kadın ve çocuklar orayı dönüp de ortadan kayboldukları zaman, uzunca boylu, esmerce kız yanındakilere, "Ay, ay," dedi, "tarağım[1] düşmüş, şimdi onu düzelteyim derken şurada düşürmüşüm, dönüp alayım!"

Birden geriye döndü ve dönemeci geçer geçmez Hasan'la yüz yüze geldi. Hasan kıpkırmızı oldu, dili tutuldu. Hiçbir şey söyleyemeyecekti. Fakat kız ondan cesur çıktı:

---

1 Kadınların süs olarak veya saçlarını tutturmak için de kullandıkları tarak toka.

"Affedersiniz!" dedi, "Ben şimdi buracıkta tarağımı düşürmüşüm, gördünüz mü?"

"Görmedim, nerede düşürdünüz?"

"İşte, işte buralarda, şu beş on adımlık yerde!"

İkisi birden yerlere bakınırlarken kız yine sordu:

"Siz beni tanıdınız mı?"

"Tanıyacak gibi oluyorum."

"Nereden tanıyorsunuz?"

"Çocukken bir bayram günü..."

"Tamam tamam... Arabayla... Kâhtane'ye gitmiştik!"

"Hani arabamızda bir de darbukacı abla vardı!.."

"Bize sazdan birer de külâh yaptırmıştı!"

Artık tarak aramayı falan unutmuşlar, bu birkaç sözden sonra dönemece gelmişlerdi, artık fazla konuşamazlardı. Önde yürüyenler şimdi onları göreceklerdi. Kız:

"Nasıl oldu da birbirimizi unutmamışız?"

"Yine unutmayalım!"

"Allahaısmarladık!"

"Güle güle ama şimdi nerede oturuyorsunuz?"

"Beşiktaş'ta... Lakin biz bir hafta burada misafiriz. Belki birkaç akşam sonra yine buraya çıkarız!"

Kız gülerek köşeyi döndü, ileride yürüyen ailesine başından çıkardığı küçük tarağı göstererek, "Buldum, buldum, tarağı buldum!" diye bağıra bağıra koşmaya başladı.

Hasan o hafta aynı yerde çocukluk kardeşi, bayram arkadaşı kızla iki defa daha kısaca görüşebildi. Fakat bu görüşmeler, on yıl önceki iki günlük bayram görüşmelerinden pek de daha başka türlü olmadı. Hasan ona yine, "Öyle değil mi kardeşim!" diye hitap etti, kız da ona, "Öyle kardeşim!" diye cevap verdi. Yani bundan tam on yıl önceki bayram vaziyetinde esaslı bir değişiklik görünmedi. O zamanki çocukça statüko pek az, belli belirsiz istisnalarla aynen muhafaza edildi. Yalnız kız ikinci görüşmede Hasan'a gelecek baharda yine buraya misafir gelip akrabalarında bir ay kalacaklarını müjdeledi.

***

Hasan'la kişmiri, narince kızın ikinci görüşmelerinin üzerinden upuzun bir ayrılık kışı daha geçmiş, İstanbul yeni bir bahara daha kavuşmuştu ve bu yeni baharın cumalarından biriydi. Hasan'ın haşarı mahalle arkadaşları bir gaz sandığının iki yanına bostanlardan aşırdıkları birer fasulye sırığı çivilemişler, içlerinden en büyüklerini de kendilerine reis yapmışlar, mahalle aralarında tulumba[1] talimi ediyorlardı. Tabii bu talimler hep ceketsiz, yeleksiz, pantolonlarının paçaları sıvalı, yalın ayak, başı kabak yapılıyordu.

O gün bunların reisliğini yapan en büyükleri, cuma olduğu için mahallenin çekirdekten yetişme olan bu küçük tulumbacı namzetlerini önüne katmış, onlara yollarda türlü şaklabanlıklar yaptırarak, türlü naralar savurtarak, sandık omuzda fulya tarlasına kadar çıkarmıştı.

Küçük tulumbacılar, fulya tarlasının en kalabalık yerinde sandıklarını yere indirip dinlenmek için yerlere serildikleri zaman bunların etrafını bir sürü seyirci almıştı. Reisleri olan büyükçe oğlan şimdi bu kalabalığın karşısında etrafa caka için onları salt adlarıyla değil de sonradan uydurduğu lakaplarıyla birlikte çağırıyordu:

"Ulan Kılkuyruk Şaban kalk, şuradan bana bir ateş bul da cıgaramı yakayım!"

"Ulan Şalgam Ahmet, simidi yavaş lüplet, boğulacaksın!"

"Ulan Cimdallı Saim, haydi bakayım, burnunla bir zurna çal da Topuz Ömer bir çiftetelli oynasın!"

"Ulan Zümbülbebek Mehmet, ayağına yolda diken batmıştı, al şu çakıyı da dikeni çıkar. Malum a, dönüşte çarşıdan geçerken baş takımı siz kovacaksınız!"

Ve "Ulan Kuşkonmaz Hasan, oturduğun yerde yeniden bir beyitli nara düz de giderken yollarda onu atalım!"

İşte tam bu sırada gözü, etraflarını sarmış olanların arasından uzunca boylu, esmerce bir kızın gözlerine ilişen Hasan, o anda kıpkırmızı kesildi; kızın da kendisine karşı yüzünü ekşitip o kıpkırmızı yüz, limon gibi sararak Hasan'a o canım,

---

1 Tulumba, eskiden yangın söndürmek için kullanılan seyyar araç; tulumbacı da yangın tulumbasını yangın yerine götüren ve yangını söndürmeye çalışan kimse.

mis kokulu, apaçık, apaydınlık, yemyeşil ve koskoca fulya tarlası simsiyah, daracık, havasız, berbat bir zindan kesildi.

3

Hasanlar o mahalleden çıkıp yine o semtte başka bir mahalleye taşınalı beş altı ay olmuştu. Hasan, bu yeni taşındıkları mahalleye biraz güç de olsa çabuk ısınmıştı. Buranın çocukları da aşağı yukarı öteki mahallenin çocuklarından farksızdı. Ama Hasan'ı buraya çabuk ısındıran şey, buranın çocuklarından ziyade mahallenin açık, havadar, güzel manzarasıydı. Eski mahalle çok kasvetli, loş bir mahalleydi. Burası ise oldukça rustai[1] bir yerdi. Biraz köye, biraz kıra, biraz sayfiyeye, biraz meraya benzeyen bu güzel manzaralı, yemyeşil açık yer, Hasan için tam biçilmiş bir kaftan olmuştu. O zaten böyle yerlere çocukluğundan beri pek bayılırdı. Vakıa Hasan, bu yeni taşındıkları mahallede de yine ara sıra oranın çocuklarıyla türlü haşarılıklar yapıyor, tulumba talimlerine gidiyor, yoldan geçen biraz acayip insanları, biraz acayip satıcıları taşa tutuyor, yumurtacının dinlenmek için mola taşına[2] koyduğu küfesini devirmek için arkadaşlarına yardım ediyordu. Gelgelelim arkadaşlarından ayrı kaldığı zamanlarda o büsbütün başka bir Hasan oluyor, mahallenin etrafını saran tabiat güzellikleri karşısında kendini yavaş yavaş önsüz ve sonsuz güzelliğin sırrîliğine[3] veriyordu. İşte ilkbaharın bol yeşillikli, bol çiçekli bir gününde, çocukluğunun en sevimli arkadaşı, yüreciğinin en candan kardeşi olan o uzunca boylu, esmerce kızdan silleyi yedikten sonra Hasan, o yılın bütün yazını ve güzünü bu güzel manzaralı mahallede geçirdi ve yine bir gün güz mevsiminde o kızı, geçen yıl gördüğü incirlikte bir kere daha gördü. O, kızı gördü ama kız onu görmezlikten geldi.

Hasan, biraz uzaktan, yan yan onun yüzüne bakarken o, birden sert bir suratla başını öteye çevirdi. Fakat doğrusunu is-

---

1 Köylü; köye, kır hayatına ait.

2 Eskiden hamalların yüklerini koyup bir süre dinlenmeleri için sokakların uygun yerlerine konulmuş yüksekçe taş.

3 Gizemcilik, mistisizm.

terseniz kızın bu hareketi fulya tarlasında olduğu gibi Hasan'ı pek o kadar derinden vurmadı. Doğrusu o, kızın bu hareketini gayet tabii buldu. Oldukça iyi bir aileden, nazik, kibar tavırlı bir kız elbette baldırı çıplak ve yalın ayak, başı kabak, omzunda gaz sandığı, yüzlerce insanın karşısında nara atarak koşan bir çocuğa artık yüz veremezdi; yüz değil, hatta uzaktan selam bile vermemekte, ondan kaçmakta şüphesiz haklıydı. Onun için Hasan kızın bu son hareketine aldırmadı, geçti. Öyle ama Hasan kızın hatırasını artık büsbütün baştan atmış değildi. Zaten onu büsbütün baştan atmak onun elinde miydi? O, şimdi bu çok derin ve kökü ta çocukluğunun pek temiz, ismet[1] ve samimiliğine dayanan bu hatırayı yine eskisi gibi benliğinin en derin bir köşesinde mışıl mışıl uykuya yatırmıştı.

Kış geldiği zaman Hasanların taşındığı bu yeni mahalle pek çekilmez bir hal alırdı. İçinde biri büyük, biri küçük iki mahalle kahvesinden, yine biri büyücek, biri ufacık iki bakkaldan, bir camiden, iki çeşmeden, bir jandarma karakolundan ve seksen doksan kadar evle bir iki bahçıvan kulübesinden başka bir şey olmayan bu, yolları bozuk, her tarafı çamur deryası mahallede kışı geçirmek bir azaptı. Onun için Hasan orada geçireceği ilk kışın, ilk günlerinde pek bunalıyor, hele sokaklarda diz boyu çamurlar içinde hiçbir oyunun oynanamadığı günlerin akşamları mektepten geldikten sonra evde sıkıntıdan içi içine sığmıyordu.

On beşini yeni bitirip on altısına basan Hasan'ı oradaki yeni mahalle arkadaşları, o kışın sonlarına doğru ramazan dolayısıyla Şehzadebaşı'ndaki tiyatrolara alıştırmışlardı.

Bu yaşına kadar Karagöz, hokkabaz, ortaoyunundan başka bir şey görmemiş olan Hasan'ın üzerinde tiyatro öyle bir tesir yapmıştı ki adeta o, tiyatrodan ilk çıktıktan sonra kendisinde bir değişiklik sezer gibi olmuştu.

Arkadaşları onu ilk defa rahmetli Kel Hasan'ın[2] tiyatrosuna götürmüşlerdi. Kel Hasan Kumpanyası o gece bir komedi-dram

---

1 Masum, saf.

2 Kel Hasan Efendi (1874-1929): Tuluat oyuncusu ve tiyatro yöneticisi. Abdürrezzak (Abdi) Efendi'ye özenerek tiyatroya başladı. Onun yarattığı İbiş tiplemesini geliştirdi.

oynuyordu. Tiyatro hıncahınç doluydu. Perde açılmadan önce sahnenin önünde ara sıra küçük küçük ve kısa kısa parçalar çalan altı kişilik orkestra Hasan'ın çok hoşuna gidiyordu. O, orkestrayı ömründe ilk defa işte orada görüyor ve dinliyordu.

Perde açılıp da ilk kantocu kızın telli pullu sahneye fırladığını gören Hasan, büsbütün şaşırdı. Sahnede dokunaklı sesiyle zıplayıp hoplayarak herkese göğsünü, baldırlarını, kalçalarını bol bol gösteren bu bembeyaz, balıketli, kara gözlü, kara kaşlı, kaymak göğüslü kızın Hasan, yalnız sesine, yüzüne dikkat ediyor ve onu içinden, yüreğinin en derin ve ılık köşesinde uyuklayan uzunca boylu, esmerce kızın yerine uzatmak hisleri geliyordu.

İkinci kantocu o kadar genç değildi fakat nedense bu yirmi sekiz otuzluk, biraz uzun boylu, biraz zayıf ve şanoda[1] sanki her tarafı lastiklenmiş gibi [2] kıvır kıvır kıvranan kalınca ve kısık sesli kadın, ona önceki genç kızdan daha hoş geliyor; o, bu kadında daha bir cana yakınlık bulur gibi oluyordu. Hele bu kadın ikinci defa şanoya geldiği zaman söylediği bir kantonun arasında birden durup da seyircilere karşı kırıtarak baygın bir tavırla, "A benim nazlı güvercinim, senin de var mı gamın?" diye sordukça Hasan'ın yüreğinin bütün yağları eriyor, "Nasıl yok, inanmazsan gel de şu kalbimi bir dinle!" diye kantocu karıya karşı bağıracağı geliyordu.

Üçüncü olarak kantoya çıkan daha yaşlı, kırk kırk beşlik, tıknazca, iriyarı bir kadın seyircilere karşı o pek pişkin, pek babayani, pek teklifsiz, pek kanı sıcak hareketleriyle Hasan'ın üzerinde bir yarım hanım teyze, bir yarım hanım hala, bir yarım hanım yenge tesiri yapıyor; sonra her üçünün uzaktan Hasan'a pek şık, pek şatafatlı görünen kıyafetleri, onları güzelliğin, şirinliğin, şıklığın ve cazipliğin ayrı ayrı şekillerde birer timsali gibi gösteriyordu.

Sahur vakti, beş altı arkadaş tiyatrodan çıkar çıkmaz Şehzade'nin[3] yaya kaldırımları üzerinde o geceye ait konuşmalar en hararetli bir şekilde başlamıştı. Artık kantolar ve kantocular-

---

1 Tiyatro sahnesi.

2 Lastik gibi, esnek, çevik.

3 Şehzadebaşı.

dan, kimi Hasan'ın emsalsiz komikliklerinden, nüktelerinden, kimi tiran[1] oynayan Todori'nin[2] maharetinden, kimi abdal rolünü yapan Refet'in fevkaladeliğinden bahsediyor, fakat beş altı kişi arasında durmadan söylenen bu çok hararetli sözler arasında en çok kantolar, kantocular üzerinde duruluyordu. Bir aralık yolda arkadaşları Hasan'a sordular:

"Sen en çok, kantoculardan hangisini beğendin?"

Hasan:

"Üçünü de beğendim!"

"Yok amma en çok hangisini?"

"En çok 'A benim cici güvercinim, senin de var mı gamın?' kantosunu söyleyeni!"

"Oooo, dediler, "sen de zayıf, uzun boyluları seviyorsun!"

Çocuklardan biri:

"Sade zayıf, uzun boylu mu ya, esmerliğini unuttunuz!"

Hasan:

" Neresi esmerdi yahu, görmediniz mi, her tarafı bembeyazdı."

Ötekiler hep birden bir kahkaha savurdular:

"O beyazlığa ne bakıyorsun? O kadar düzgünü, pudrayı bizim mahalledeki susamcı Kademhayır Bacı'ya da sürseler o da öyle bembeyaz olur."

En hoşlandığı o uzun boylu, zayıfça kantocu kadının üstelik bir de esmer olması Hasan'ın zaten canına minnetti. O, arkadaşlarının bilmeyerek kendisine vermiş oldukları bu müjdeye sevindi, içinden, "Ah şu kadını düzgünsüz, boyasız bir halde yakından bir görsem!" dedi.

***

Aynı arkadaşlar ikinci defa yine Şehzadebaşı'na gittikleri gece takımın elebaşısı sayılan İsmail, daha yolda tutturdu:

---

1 Zalim [hain rolü]. (yazarın notu)

2 Ermeni asıllı tiyatro oyuncusu Todori Efendi hakkında Sermet Muhtar Alus, *Onikiler* romanında şu bilgiyi vermektedir: "Amelya [Küçük], genç Pandomimacı Todori ile işi pişiriyor, bir müddet sonra da evleniyorlar. Todori, Paşa Yordan isminde bir paskalya çörekçisinin evlatlığıymış. Tüysüz tüzsüz zamanında çok yakışıklıymış. Aktörlüğe pandomimacılıktan başlamış. Kel Hasan'ın en rağbette olduğu vakitler kumpanyanın jonprömiyesi o idi."

"Bu gece Kel Hasan'a girmeyeceğiz, ya ortaoyununa Hamdi'ye[1] yahut da Komik Ali Rıza'ya gireceğiz."

Ötekiler hep birden bu teklife razı oldukları halde Hasan boyuna itiraz ediyordu:

"İlle yine Hasan'a girelim!"

Fakat tam vaktinde Şehzade'ye geldikleri zaman elebaşları İsmail, Hasan'a:

"İstersen," dedi, "sen tek başına Hasan'a gir, biz Ali Rıza'ya girelim; sonra paydosta tiyatronun kapısında bizi bekle, biz gelir seni buluruz."

Hasan önce buna razı olmak istedi fakat arkadaşları:

"Gel, bu akşam da Ali Rıza'yı seyret, bak orada daha neler, ne güzel kantocular var; hele bir Minyon Virjin[2] var ki bayılırsın, bayılır. Öteki kantocuların hiçbiri onun pabucu olamazlar. Gel bu akşam orayı bir gör, sonra başka akşam yine Hasan'a gireriz." diye kandırdılar. Ve asıl kandırma şöyle oldu. Hasan:

"Minyon Virjin dediğiniz, uzun boylu mu?"

"Evet, biraz uzunca..."

"Tombul mu, zayıf mı?"

Elebaşı hemen işi çaktı:

"Zayıf, zayıf..."

" Beyaz mı, esmer mi?"

Elebaşı biraz tereddütten sonra:

"Onların çoğu esmerdir, hep sonradan boyanırlar?"

Lakin aksiye bakın ki bunlar Komik Ali Rıza'nın kapısına geldikleri zaman tiyatroda kımıldanacak yer kalmadığı için gişeler yeni kapanmıştı. Birden şaşırdılar, şimdi ne yapacaklardı? Hasan sevinçle:

"Haydi," dedi, "dönün Kel Hasan'a!"

Elebaşı yine oyunbozanlık etti:

"Ben," dedi, "karşıya ortaoyununa giriyorum. Siz de herkes nereye isterse gitsin, sonra paydosta hep şuradaki direğin dibinde buluşalım."

---

1 Kavuklu Hamdi (1841-1911): Ortaoyunu ve tuluat sanatçısı.

2 Kantonun öncülerinden ve dönemin meşhur kantocularından Ermeni asıllı Hayganuş Hanım.

Ve kendisi karşı tarafa fırladı, onun peşinden iki kişi daha o tarafa geçti. Hasan da üç arkadaşıyla Kel Hasan'a doğru yollandı. Fakat bu sefer aksilik katmerli kaçtı. Çünkü bu gece cuma gecesi olduğu için Hasan da çoktan gişelerini kapatmıştı. İçlerinden biri bağırdı:

"Manakyan'a, Manakyan'a!"[1]

Üç delikanlı karşı kaldırıma atladılar ve o gece orada ne oynanacağının kapıdaki ilanlarına bile bakmadan biletlerini alıp içeriye daldılar.

Lakin burada kanto yoktu. Belki Hasan'ın buna fena halde canı sıkılacaktı. Arkadaşları önce kendisine bunu çaktırmadılar. Fakat öndeki orkestra, çaldığı antraktı[2] bitirip de perde açılınca Hasan afalladı. Nasıl afallamasın, karşısına Aktör Hulusi ile Madam Siranuş[3] çıkıyordu.

"Ay, bu da nesi, hani kanto?"

"Burada kanto oyundan sonra oynanır."

Hasan'ın buna fena halde canı sıkıldı. Zavallı çocuk, o akşam sanatkâr Fehim Efendi'nin ortalığı gülmekten kırıp geçiren o güzelim komedisinden, hiç ama hiçbir şey anlamadı. Hatta Çobanyan'ın[4] o boru gibi sesi arada bir kulaklarına geldikçe arkadaşlarına, "Bu bizim yoğurtçu Sarkis değil mi?" diye adamcağızla isteksiz alay ediyordu.

Bir aralık can sıkıntısından dışarıya kaçacak, öteki arkadaşlarının girdiği ortaoyununa girecek oldu. Fakat şimdi orada da yer yoksa diye düşünerek dişlerini sıktı.

Komediden sonra biraz hava almak için üç arkadaş dışarıya çıktıkları zaman oradan bir el ilanı buldular. Bu ilanda oyunun ismi yazılıydı: *Dalila*.[5]

---

1 Mardiros Manakyan (Mınakyan) (1837-1920): Ermeni asıllı tiyatro oyuncusu ve yönetmen.

2 Sahne sanatlarında iki perde arasındaki ara.

3 Ermeni asıllı oyunculardan Siranuş Kantarciyan (1857-1932) veya Siranuş Aleksanyan (1878-1959).

4 Krikor Çobanyan (1861-1944): Osmanlı Dramatik Kumpanyası'nın Ermeni asıllı tiyatro oyuncusu.

5 Fransız oyun ve roman yazarı Octave Feuillet'nin (1821-1890) dört perdelik oyunu.

Hasan bu ismi görünce içinden, "Kim bilir nasıl saçma bir şey!" diyor, sonra deminki seyredip de bir şey anlamadığı komedinin üzerine bu upuzun saçmanın ne kadar canını sıkacağını düşünerek biraz ilerideki cambazhaneye[1] gitmek istiyordu. Ve öyle de yaptı, arkadaşlarını orada bırakıp cambazhaneye koştu. Koştu ama iki dakika sonra döndü, gene geldi, Manakyan'a girdi. Zira bu gece cambazhane de adam almıyordu.

***

Dalila...

Dönüşte takımın elebaşısı İsmail, Kavuklu Hamdi ile kendi adaşı olan Küçük İsmail'in tuhaflıklarını ballandıra ballandıra anlatmakla bitiremiyor fakat Hasan hiç oralı olmuyordu.

O, şimdi hep Manakyan'da seyrettiği *Dalila*'yı düşünüyordu. *Dalila*, o ne güzel şeydi. Ve onu oynayanlar pek başka insanlardı.

Birkaç gece önce Kel Hasan'da seyrettiği komedi-dram nerede, bu gece Manakyan'da seyrettiği *Dalila* neredeydi. Ve artık *Dalila* ona yalnız Kel Hasan'ın yaptığı tuhaflıkları değil, üçü de ayrı ayrı güzellikleri temsil eden ve hele biri kendisine hepsinden cana yakın gelen kantocuların üçünü de unutturmuştu.

El ilanında "hissi piyes" diye ilan edilen *Dalila*, Hasan'ın arayıp da bulamadığı bir şeydi. Bu adeta Beyazıt'tan geçerken Maliye'nin[2] karşısındaki ihtiyar kitapçıdan alıp evde bayıla bayıla okuduğu *Güzel Hanriyet*,[3] *Ziynetlik*, *Nebahat*, *Fakir Bir Gencin Romanı*,[4] *Müteveffiye*[5] gibi küçük hissi romanlardan biriydi. Hasan, o küçücük hissi romanlardan aldığı tadı *Dalila*'dan, çok daha fazlasıyla almıştı. Onun için çamurlu yollar-

---

1 Cambazların oyunlarını gösterdikleri yer.

2 Keçecizade Fuat Paşa'nın 1868 yılının sonlarında Beyazıt'ta inşa edilen konağı önce Maliye Dairesi/Nezareti ardından Askeri Tıbbiye ve en son olarak da İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'ne dönüştürülmüştür. Romanda bahsi geçen Maliye burasıdır.

3 Francois Coppée'nin (1842-1908) *Henriette* (1889) adlı bu romanı 1891/2 yılında Mahmut Sadık tarafından *Henriyet* başlığıyla tercüme edilmiştir.

4 Fransız oyun ve roman yazarı Octave Feuillet'nin (1821-1890) bu eseri *Bir Fakir Delikanlının Hikâyesi* başlığıyla Ahmet Mithat tarafından 1881 yılında tercüme edilmiştir.

5 Octave Feuillet'nin bu eseri Mahmut Sadık 1889 yılında tercüme edilmiştir.

dan evlerine gelirken o, kararını verdi, arkadaşlarına, "Başka geldiğimiz zamanlar ben hep artık Manakyan'a girerim, siz nereye isterseniz girin!" dedi.

***

Hasan, o ramazan gene aynı arkadaşlarıyla beş altı defa Şehzadebaşı'na geldi ve bu gelişlerinde üç defa Manakyan'a girip *Jak Varley*, *La Dam O Kamelya*,[1] *Piyer dö Şömen* piyeslerini seyretti. Bir defa da arkadaşlarının çok ısrarıyla gene Kel Hasan'a gidip "A benim cici güvercinim, senin de var mı gamın?" kantosunu dinledi. Bir defa da kapısındaki büyük ilanlarda resmini görüp şimdi kendisine dargın olan uzunca boylu, esmerce kızın çocukluğuna pek benzettiği minimini bir cambaz kızını görmek için Ramazan'ın son gecesi Vezneciler'deki at cambazhanesine daldı ve bu at cambazhanesi üç gün bayram sabahtan akşama kadar Hasan'ı kendine sımsıkı bağladı. Hasan üç gün bayram cambazhaneden ayrılamadı; bayramın üçüncü günü ise oradan eve gözleri dolu dolu döndü. Çünkü kapıdaki büyük ilanda görüp de şimdi kendisinden yüz çevirmiş olan sevgilisinin çocukluğuna pek benzettiği minimini cambaz kızının orada oynayan on beş on altı yaşlarında bir de ablası vardı ki nedense Hasan bunu ilandaki resminden fark edememiş, fakat içeride kızı oynarken görünce parmakları ağzında kalmıştı. On beş on altı yaşlarındaki bu Ulah[2] kızını kendi sevgilisinden ayırt etmek biraz güçtü. Yalnız arada şu fark vardı, o da şuydu:

Bu uzunca boylu, narin yapılı, esmerce kızın kaşları, kirpikleri, saçları ötekinin gibi simsiyah değil, daha ziyade sarıya yakın kumraldı. Yoksa boy bos; gözlerin, kaşların, başın şekli; ağız, burun, çene, sonra gülüş tamamıyla oydu. Şimdi düşünün, kendi uyarı kapalı sevgilisini, Hasan şimdi burada vücudunun bütün canlılığı, bütün göz alıcı çizgileriyle karşısında cambazlıklar yaparken uzun uzun seyretmiş; sonra kız parsa toplamak için kalabalığın arasında kendi önüne geldiği zaman onun eli eline, dizleri

1 Alexandre Dumas, fils'in (1824-1895) bu eseri Ahmet Mithat ve Ahmet Rasim gibi isimler tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

2 Romanya'nın yerli halkına veya bu halkın soyundan gelenlere Osmanlıların verdiği isim.

dizlerine sürünmüş ve üç gün bayram, kız durmadan Hasan'ın yüzüne gülerken ılık nefesiyle çocuğun yüzünü yelpazelemişti.

4

Hasan artık bulmuştu mevlasını. Kışın çok berbat havalarında mektebe gitmediği günler evin tenha bir odasına çekiliyor. Kâh hazin hazin, "A benim cici güvercinim, senin de var mı gamın?" kantosunu mırıldanıyor kâh Manakyan'ın piyeslerindeki acıklı sahnelerin yanık rüyalarıyla sayıklıyor, kâh sevgilisine çok benzeyen on beş on altı yaşlarındaki Romanyalı cambaz kızının, kendisine kırk para mukabilinde hediye etmiş olduğu kartpostal resmine bakarak içini çekip kendinden geçiyor; bazen de bunların hepsini bir tarafa bırakıp Maliye karşısındaki ihtiyar kitapçıdan almış olduğu küçük hissi romanlara dalarak tıpkı bir aynada seyreder gibi, kendi kendini seven yüreciğini onların sayfalarında görüyordu.

"A benim cici güvercinim, senin de var mı gamın?"

Hasan, mahut[1] kantonun bu mısraını on on beş gün içinde bir defterin muhtelif sayfalarına sülüsle,[2] rikayla,[3] talikle;[4] kurşun kalemle, mürekkeple, resim boyalarıyla belki yüz kere yazmış ve her yazdığı bu yazının etrafını gene türlü renkte güvercin, çiçek, yıldız resimleri ve birtakım acayip çizgilerle süslemişti. O şimdi kantonun bu mısraını uzatmak, ona cevap olarak altına yeni yeni satırlar eklemek istiyordu. Nihayet bir gün onu da yaptı. "A benim nazlı güvercinim, senin de var mı gamın?" satırının altına şu iki satırı yazdı:

Hoç[5] olmaz mı, ben gibi bir güvercinin gamı?
Bak sığmıyor içine Hasan'ın içinin gamı!

---

1 Bilinen, söz konusu, malum.

2 Genellikle kıta, beyit, kaside ve Mushaf yazımında kullanılan bir yazı türü.

3 Süratli ve kolay yazma ihtiyacından doğan, genelde günlük hayatta ve devlet dairelerinde kullanılan bir yazı çeşidi.

4 Hat sanatındaki yazı türlerinden biri.

5 "Hoç", "bununla beraber" anlamında kullanılsa da burada "hiç" anlamına gelmektedir.

Ve on on beş günde uydurabildiği bu iki satırı karalar karalamaz içinde öyle bir ferahlık duydu, bu yazdığı iki satırı öyle beğendi, öyle beğendi ki artık bunu yazabildiğinden dolayı sevincinden ağzı kulaklarına varıyordu.

Hasan, güvercin kantosunu tekrardan usanıp da Manakyan'ın hissi piyeslerinin rüyasına daldığı zamanlar bazen ayağa kalkıp aynanın karşısına geçiyor, Binemeciyan'ın,[1] Şirinyan'ın[2] âşıkane rollerdeki taklitlerini hem de onların kendi şiveleriyle yapmaya çalışıyordu:

"Lakin şu kalbimin derununu bir dinleyecek olursanız görürsünüz ki o, size karşı nasıl pürhalecan daraban etmektedir."[3]

"Hey Allah'ım, ben ne müşkülatlı bir mevkide kalmışım şimdi! Sevgilime karşı, ne kalbimin en ücra köşesinde sakladığım aşkımı ona itirafa cesaretim ne de bu aşkımı hüsn-i suretle idameye meharetim var.[4] Sen bana acı Allah'ım, sen bana acı ya Rabbim! Merhamet, merhamet Allah'ım!

Ya Hasan'ın evde başlamış olduğu cambazlığa ne dersiniz?

Asıl sevdiğine çok benzeyen Ulah kızının resmini avuçlarının içinde dakikalarca süzdükten sonra kalkıyor, odanın ortasında türlü cambazlıklar yapmaya uğraşıyordu.

İşe önce kızın küçük kardeşinin yaptığı gibi çenesinde baston durdurtmak, tek elle sandalye kaldırmak, ayaklarını yukarıya dikip elleriyle yerde yürümeye çalışmak gibi basit şeylerle başlıyor; on beş yirmi gün içinde kızın ablası gibi, boşlukta perende atmak, sağ ayağını sağ eliyle tutup sol topuğunun üzerinde fıldır fıldır dönmek gibi zor hareketlere kadar işi ilerletiyordu.

O, şimdi bir taraftan da harıl harıl okuyup sayfalarında kendisini, kendi seven gönlünü görür gibi olduğu küçük, hissi romanlara benzeyen romanlar da yazmaya çabalıyordu. Bunun için on paralık mektep defterlerinden birkaç tanesi birtakım silik yazılarla çoktan dolmuştu bile.

---

1 Eliza Binemeciyan (1890-1981): Ermeni asıllı tiyatro ve sinema oyuncusu.

2 Kuharik /Koharik Şirinyan (1860?-1935?): Ermeni asıllı tiyatro oyuncusu.

3 Lakin şu kalbimin içini bir dinleyecek olursanız görürsünüz ki o, size karşı nasıl büyük bir heyecanla çarpmaktadır.

4 "... aşkımı güzel bir şekilde devam ettirmeye maharetim var."

En ziyade bahar, yaz, güz aylarının çok acemice tabiat tasvirleriyle başlayarak ya bir ağaç altında ya bir su başında ya bir ekin tarlasının kenarında benzi soluk, boynu bükük, mahzun bir kızcağız veya bir delikanlının platonik aşk düşüncelerini anlatan bu küçük roman taslaklarının ona yalnız şu faydası oluyordu ki okuduğu hissi, edebi küçük romanlardan alışıp kullanış tarzlarını bir hayli öğrenmiş olduğu kelimeleri, terkipleri,[1] tabirleri, ıstılahları rüştiye[2] mektebindeki kavait ve kitabet[3] hocasının verdiği kitabet, tahrir vazifelerinde[4] kullandıkça bu hal hocanın pek hoşuna gidiyor ve ona daima bu derslerden tam numara ve bol bol aferinler veriyor; sonra bu yetişmiyormuş gibi hoca efendi kendisini daha iyi yazmaya, yazılarında daha çok edibane[5] kelimeler kullanmaya teşvik ediyordu.

Hasan'ın bu roman okuyup yazma hevesinden bir de zararı oluyordu ki o da hesap,[6] hendese[7] gibi derslerden boyuna yaya kalıyor; gayet sert bir adam olan sarıklı hesap ve hendese hocasından boyuna azar işitiyor, tokat yiyor, bu dersler için ikiden fazla numara alamıyordu.

***

Hasan'ı bu karanlık, kasvetli kış günlerinde oyalayan, onun zaten çok incelmiş, yufkalaşmış olan yüreğini biraz daha yakalanmış olduğu bu çeşitli sevgi derdine bağlayan şey, mahallede en çok gençlerin çıkmış olduğu bahçeli büyük kahve oluyordu. Hasan'ı bu kahveye ramazandaki tiyatro arkadaşları alıştırmışlardı.

Ramazan geceleri bu kahveye ara sıra meddahlar,[8] cura, bağlama gibi meşhur saz çalanlar geliyor, orada gençlerle birlikte çocukları da eğlendiriyorlardı.

---

1 Tamlama.
2 Eskiden ortaokul derecesindeki okul.
3 Gramer ve yazı yazma.
4 Kompozisyon ödevi.
5 Bir edebiyatçıya yakışır tarza, edebiyatçı gibi.
6 Aritmetik.
7 Geometri.
8 Halka açık yerlerde, saraylarda, konaklarda tekerleme ve şiirlerle başladığı birbirinden güzel hikâyeleri çeşitli şahıs, lehçe, hayvan ve kuş taklitleriyle anlatarak dinleyenleri eğlendiren sanatçı.

Fakat Hasan'a bu kahvede meddahlardan ziyade, saz çalanların çaldıkları şeyler tesir ediyordu. Zaten musikiyi çok seven Hasan, bu sazlarla çalınıp söylenen âşıkane ve çok hazin türküleri dinledikçe adeta oturduğu yerde ağlamaklı oluyor ve sonra kahveden eve dönünce yatakta uyuyuncaya kadar bazen hep o şarkıları mırıldanıyordu. Büyük mahalle kahvesinde Hasan'ı meddahlardan da sazcılardan da çok efsunlayan şeyler, kahvenin duvarlarındaki levhalar, resimlerdi. Mesela karşılıklı asılmış, birbirlerine çok benzeyen iki tane kara kaşlı, kara gözlü, süt gerdanlı, püskürme benli[1] beyaz Arap kızı resmi vardı ki bunların o upuzun kirpikleriyle canlara işleyen süzgün bakışları, adlarına "kadınana"[2] denilen Havva kızlarını Hasan'a hayatın biricik can yoldaşları gibi gösteriyordu. Fakat aynı kahvenin duvarlarında Hasan'ı kendinden geçiren başka tablolar da şunlardı: İsviçre'nin karlı, çamlı dağları, kazlı, ördekli gölleri... Çok şirin, çok şairane İtalya, İspanya sahilleri... Sonra Avrupa'nın daha başka pastoral manzaralı yerleri...

Hasan bazen kış günleri, kış geceleri bu kahveye çıktıkça gözlerini hep bu resimlere diker, onları dakikalarca seyreder, bazen kahvenin tenha bir masasına çekilip kalemini defterini çıkarır, bu tabloların o anda kendisine verdiği ilhamlarla defterine bir şeyler karalamaya çabalardı.

5

Bahar geliyor, Hasan'a yeni günler doğuyordu. Kışın yalnız çok karlı, çok boralı, çok tipili günlerinden başka günlerini günahı kadar sevmeyen Hasan, baharın yaklaştığını görünce artık kabına sığamıyordu. Artık yakında bahar gelecek; çayırlar, çimenler yeşillenecek; güller, sümbüller açılacak; bülbüller, kurbağalar şakımaya başlayacak...

Kırlar, bahçeler, bostanlar hep edibane, şairane, âşıkane manzara ve maceralarla dolacak; o zaman Hasan da bütün bu

1 Yüzünde ve gerdanında irili ufaklı benler bulunan.

2 Deneyimli, yaşlı, saygı gösterilen kadın.

kış kâh evdeki odasına kapanarak kâh büyük mahalle kahvesinin bir köşesine çekilerek sevgilisi yahut sevgilileri için karalamış olduğu şiirlerini, hikâyelerini, roman kırıntılarını yanına alıp buralarda dolaşarak günün birinde asıl sevdiği uzunca boylu, esmerce kıza rastlayacak. Bu sefer ona rastladığı zaman baldırı çıplak bir tulumbacı kılığıyla değil de temiz pak giyinmiş ve ensesinden saçlarını biraz uzatmış pek genç bir edip, bir şair, bir romancı, bir tiyatro artisti, bir tabiat âşığı şeklinde onunla karşılaşacak... Onun bu kıyafeti, bu hali, bu tavrı ve koltuğundaki bir sürü kitaplar, defterler kızın dikkatini çekecek; kız kendisini yan yan süzerken o, kıza işittirecek tarzda hafif bir, "Aaah!" salıverecek, sonra kız ona soracak:

"Aaa, siz misiniz? Birdenbire tanıyamadım da!"

Ondan sonra şuna yakın bir konuşma, bir muhabbet başlayacak:

"Elbette tanıyamazsınız, çünkü gözden ırak olan, gönülden de ırak olurmuş..."

"Aaa, o nasıl söz, hiç böyle şey olur mu? Emin olun ki siz hâlâ bu masum, çocuk gönlümün en samimi bir köşesindesiniz. Fakat acaba ben de hâlâ sizin o masum gönlünüzün öbür köşeciğinde saklı mıyım?"

Bunun üzerine Hasan ona neler söyleyecek, ne sitemler, serzenişler edecek, sonra sözü bir biçimine getirip kendisine bütün aşka meşke dair yazmış olduğu şeyleri okuyacak. Hatta sırasını getirebilirse, "A benim nazlı güvercinim, senin de var mı gamın?" diye onun saçlarını okşayacaktır!

***

O, bu kuruntular içinde tatlı tatlı bocalarken bahar da geldi, dayandı. Artık Hasan için mektep dönüşünde akşamları varsa kırlar, yoksa kırlardı. Buralara bazen yalnız koltuğundaki kitapları, kartları, defterleriyle bazen de çok seviştiği bir iki arkadaşıyla çıkıyor, şu ağaç altı senin, bu su başı benim hiç durmadan ha bire sevdiğini arıyordu. Bazen kendisiyle birlikte akşamları buralara çıkan arkadaşları, Hasan'ın bu halinden bir şeyler sezer gibi oluyorlar fakat işin içyüzünü bilmedikleri için onun buralarda böyle kimi ve neyi aradığını bir türlü anlayamıyorlardı.

Bazen Hasan'la birlikte akşamları kırlarda dolaşan arkadaşları oralarda bazen ona yalvarıyorlar; kendisine Manakyan aktörlerinin, Güvercin Kantosu'nu söyleyen kadının, sonra resmini daima yanında gezdirdiği cambaz kızın taklitlerini yaptırıyorlar; kendi yazdığı çocukça şiirleri, hikâyeleri okutturuyorlar; böylelikle bilerek yahut bilmeyerek Hasan'a dert ortaklığı ediyorlardı. Fakat ne yazık ki on beş yirmi gündür Hasan, gerek tek başına gerek arkadaşlarıyla birlikte buralarda o kadar dolaştığı halde aradığını bir türlü bulamıyordu.

***

Hasan, aradığını bulamadıkça sıkılıyor, o zaman cebinden asıl sevgilisine çok benzeyen cambaz kızın resmini çıkarıp dakikalarca ona bakıyor, sonra birkaç güne kadar gelecek olan Kurban Bayramı'nda cambaz kızı gene çadırında göreceği için yüreği sevinçle tıp tıp atıyordu.

***

Bahar, hep böyle tatlı kuruntular, hep boş ümitlerle geçti, aksi olacak, o, bu Kurban Bayramı'nda resmini daima koynunda gezdirdiği Ulah cambaz kızı da göremedi. Çünkü aynı kumpanya bu bayram İstanbul'a gelmemişti.

Zavallı Hasan, bahardan yaza gene aynı kuruntular, aynı ümitlerle girdi. Şimdi artık mektepler de tatil edildiği için Hasan her gün sabahlardan akşamlara kadar sürterek, Allah kerim,[1] boyuna geziyor tozuyor, kâh şurada kâh burada boyuna sevdiğini arıyordu.

Fakat şu da var ki Hasan'ın gönlünü dolduran sevgi, artık yavaş yavaş bir istihale[2] devresine girmeye yüz tutuyor gibiydi. Cambaz kız falan filan derken Hasan artık yaz ortalarında önüne gelen sarı, esmer, kumral, pembe, şen, donuk, zayıf, tıknaz, uzun, kısa, bütün kızları sever gibi oluyor ve bunlardan kendisine en çok gülümseyende tam kararını kılmaya, ilk ve asıl uzunca boylu, esmerce, narin kızı artık çocukluklarındaki ilk bayram hatırasıyla, uyuduğu yere temelli gömmeye hazırlanıyordu.

---

1 Sonucu kestirilemeyen durumlarda, mahrumiyet ve ihtiyaç halinde kullanılan, "Allah büyüktür, elbette bu işi yoluna koyar," anlamında ümit ve teselli sözü.

2 Değişim, dönüşüm.

Hele kendi mahallelerinde yeni karşılaştığı ve bütün mahalle çocuklarının üzerine titredikleri torba sakallı, filozof kılıklı ihtiyar adamın koyu mavi gözlü, açık kumral saçlı ortanca kızı Zaika, haziran sonlarının olgun ekin kokulu akşamlarında ona ne kadar da kadınana kokulu bir kız görünüyordu. Hem Zaika, Hasan'ın ilk göz ağrısı olan çocuk sevgilisi, o uzunca boylu, esmerce, narin kız gibi, sonradan kibarlaşmış takımından değildi. Zaika, aynı mahallede oturduğu için delikanlı Hasan'ın bütün hal ve hareketlerini, bütün girdisini çıktısını tastamam biliyordu. O, Hasan'ı kaç kere kendi evlerinin arkasındaki ağaçların altında arkadaşlarıyla birdirbir, hamam kızdı, uzuneşek, pişti filan oynarken, sonra gene evlerinin karşısındaki geniş çayırda gene yalandan tulumba talimleri ederken, ara sıra da cambazlar gibi perende atarken, ayaklarını yukarıya dikip elleriyle yerde yürürken görmüştü.

Torba sakallı, filozof kılıklı ihtiyar adamın koyu mavi gözlü, açık kumral saçlı, balıketinde kızı bütün bunları bildiği halde şimdi yolda karşılaştıkça Hasan'a candan gelme bir gülümsemesi vardı ki, işte Hasan bu gülümsemenin yakında ilk ve asıl sevdiğinin pabuçlarını dama attıracağından korkmaya başlıyordu.

Gene, haziran sonlarının olgun ekin kokulu akşamlarından biriydi. Hasan, çiçekleri yeni solmaya başlayan top bir atkestanesinin altında, kendini olduğu gibi küçük, âşıkane bir romana vermişti.

Hasan'ın altında oturduğu bu ağaç, bir geniş bostan duvarının dış tarafındaydı. Bu duvarın içi hem bostan hem dutluktu. Duvarın boyu bir buçuk metre var, yoktu. Hasan Beyazıt'taki ihtiyar kitapçıdan daha iki saat önce almış olduğu bir küçük, âşıkane romanın en tatlı yerinde kendinden geçmişken duvarın iç tarafındaki dutların altından kulağına fısıltıya benzeyen birtakım ince sesler geldi.

O, önce buna aldırış etmedi, fakat o sesler fısıltı şeklinden çıkıp da adeta bir konuşma halini alınca kitabı yere bırakıp kulağını o tarafa verdi. Sesin biri ona çok garip geliyordu. Bu ses her halde kendisine pek yedi kat yabancı bir ses değildi. Konuşmayı biraz dinledikten sonra rengi attı. Bu ses, şurada burada birkaç kereler işittiği torba sakallı ihtiyarın ortanca kızının sesine ne

kadar benziyordu. Birkaç dakika sonra duvarın ardındaki konuşma şu şekli aldı:

"Yolda karşılaştıkça sadece birbirimize gülüyoruz."

"Hiçbir şey konuşmuyor musunuz?"

"A kardeş... Ben kızım, o oğlan... O dururken bana mı düşer konuşmak? Ben ilk defa, o, bana bir şey söylesin diye gözünün içine öyle bakıyorum ki..."

"Ey söylemiyor mu?"

"Bu gidişle söyleyeceği de yok galiba!.."

"Bari akıl etse de mektup yazsa!.."

"Yazsa şimdiye kadar yazmaz mıydı? İki aydan fazladır birbirimize gülüşmeye başlayalı!"

Duvarın ardındaki bu gizli konuşma Hasan için ne bulunmaz ne güzel bir fırsattı. Şimdi onun için yapılacak biricik şey, hemen orada karalayacağı kısa bir mektubu duvarın üstünden sessizce öbür tarafa fırlatmaktan ibaretti. Fakat öyle yapmadı. Elindeki kitabı kapattı, biraz düşündü ve iç taraftaki konuşmalar aynı mevzu üzerinde devam ederken kalktı, olduğu yerden usul usul yürüyerek yüz yüz elli metre kadar sola ilerledi. Sonra bostan duvarının yıkık bir yerinden çekine çekine içeriye daldı, sanki orada oturan kızlardan hiç haberi yokmuş gibi yine kitabını açıp, ona yalandan göz gezdirerek bostanın ortalarına doğru süzülmeye başladı. Biraz sonra kızlar onu görmüşlerdi fakat o kızları görmezlikten geliyor, hiç o tarafa bakmıyor, gözleri kitapta bostanın öbür ucuna doğru yürüyordu.

Zaika heyecanla arkadaşına sordu:

"Bizi şimdi burada böyle görmüş olsaydı acaba ne yapardı, yine sadece gülüp geçer miydi, yoksa yanımıza gelip bize bir şeyler söyler miydi?"

"İstersen bir deneyelim."

"Nasıl?"

"Ben hızlı güleyim yahut öksüreyim de dönsün bu tarafa, bizi görsün bakalım!"

"Tuhaf olmaz mı?"

"Niçin tuhaf olsun?"

Bunu söylemesiyle birlikte Zaika'nın arkadaşı hızlıca bir öksürdü. Hasan önce bu öksürüğü sanki arka taraftan geliyor

sanmış gibi yalandan arkaya döndü. Zaika, onun bu yapmacık dalgınlığını sahiden sanarak kıs kıs gülerken, arkadaşı yüksek perdeden bir kahkaha savurdu. Zaika, bu kahkahaya hiç razı değildi ama artık olan olmuş ve Hasan kahkahanın geldiği tarafa dönmüş, onları görmüştü. Görmüştü ama o tarafa dönmesiyle beraber yüzü kıpkırmızı kesilen Hasan, şimdi ne yapacaktı? Onlara karşı selam mı verecek, gülecek mi, yoksa doğrudan doğruya dümeni onlara doğru kırıp yanlarına mı gidecekti? Bunları tayinden ve hemen kararını vermekten âciz olan Hasan, şimdi bilseniz ne kadar güç bir mevkide kalmıştı. Bari hiç olmazsa Zaika'yla ara sıra yollarda karşılaştığı zaman ona karşı gülümsemesini beceren ve ondan aynı suretle karşılık alarak yüreği biraz ferahlayan delikanlı, şimdi yine öyle yapabilseydi! Fakat ne gezer! Şimdi öteki yabancı kıza karşı çok sıkılıyor, uzaktan bunu bile yapamıyor, yan gözle onları süzerek yine yürüdüğü istikamete yollanıyordu. Bu hal karşısında Zaika'nın arkadaşı büsbütün şaşırdı:

"Ayol, bu ne tuhaf çocuk! Seni de gördüğü halde bize hiç aldırmadı bile..."

Ziaka:

"Yoksa uzaktan bizi fark etmedi mi?"

Arkadaşı bir daha öksürdü ve Hasan tekrar dönüp onlara baktı. Bu sefer Zaika, Hasan'dan önce davranıp ona uzaktan gülümsedi. O zaman Hasan da ona uzaktan aynı hafif, belirsiz gülümsemeyle mukabele ederek bostanın kuytu ağaçlıkları arasına bir hayalet gibi daldı, gitti.

Hasan o gece evde Zaika'ya verilmek üzere tam beş tane esericedit kâğıdına[1] her tarafı baştan başa ince satırlarla dolu bir mektup hazırladı ve ertesi akşam, Zaika yine aynı yerde arkadaşıyla birlikte baş başa dertleşirken bu mektubu tuttu, duvarın dış tarafından onların kucağına bıraktı, sonra oradan tabana kuvvet alabildiğine uzaklaştı.

Aman Allah'ım, bu mektupta neler yoktu, neler!.. Tam beş tane esericedit kâğıdının bütün sayfalarını baştan başa ince sa-

1 Eskiden resmi yazışmalarda kullanılan kaliteli, büyük boy yazı kâğıdı. Üzerinde "eser-i cedit" damgası bulunduğu için bu ismi almıştır.

tırlarla dolduran bu mektupta Hasan, ta çocukluğundaki o çok eski Kurban Bayramı hatıralarından başlıyor ve o hatıraları bütün teferruatıyla anlattıktan sonra geçen yıl o çocukluk arkadaşıyla incirlikte nasıl tekrar buluştuğunu, oradaki salıncak ve sarhoşluk vakalarını, sonra bir gün fulya tarlasında sevgilisinin kendisinden nasıl yüz çevirip kaçtığını, geçen kışın tiyatro, cambazhane âlemlerini, en sonra da bütün bu saf, samimi aşklarının nasıl şimdi Zaika'da toplanmaya başladığını uzun uzun tasvir ediyordu.

Okunması belki de bir saatten fazla süren bu upuzun mektup bitince arkadaşı Zaika'ya takıldı:

"Ayol, yazdığı mektuba bakılırsa bu oğlan, hercai menekşenin biri! Baksana, mübarek bir dalda durmuyor ki... İlk sevgilisinden sonra kantocu bir kızı seviyor, sonra bilmem hangi tiyatronun aktrislerinden birine gönlü akar gibi oluyor, arkasından bir cambaz kıza tutuluyor, derken başka bir cambaz kızla âşıktaşlık yapıyor, en sonra da seni sevmeye başlıyor. İyi ama ister misin bu, yarın seni de bırakıp bana âşık olmaya kalksın?"

Zaika biraz düşündükten sonra:

"Hem de ne tuhaf, bütün bu yaptıklarının hepsini söylüyor."

"Öyle... Üstelik bunların hepsini birer birer sana anlatıyor. Böylesinin ağzında bakla da ıslanmaz. Yarın seni bırakıp başkasını sevmeye başladı mıydı, bu sefer de ona yazdığı mektupta senin de adın geçecek demektir. Hem bunları ilk tanışıp mektup yazdığı bir kıza böyle birer birer anlatan, bunları kendi arkadaşlarına da anlatır."

"Aman deme!"

"Demesi mi var ya?"

"Eyvah! O vakit mahallede herkesin ağzına bir parmak bal oluruz."

"Ha şunu bileydin!"

"Şimdi ne yapacağım?"

"Hiç, ne yapacaksın, mektubu sanki almamış gibi hiç ses çıkarmayacaksın!"

"Aa, nasıl olur kardeş?"

"Basbayağı olur!"

Zaika yine biraz derin derin düşündükten sonra:

"Ama zannetmem ki o bunları boşboğazlığından yazsın, saflığından bunları bana yazmıştır sanıyorum."

"Daha iyi ya... Yarın vaktiyle seni de sevdiğini yine saflığından başkalarına yazar. Hem sen emin ol ki Zaika, bu oğlan, bugün sana verdiği bu mektubu arkadaşlarına da anlatmıştır."

6

Mekteplerin imtihan tatilleri yeni başlamıştı. Hasan'ı ilk defa tiyatroya, kahveye alıştıran, mahallenin ikinci elebaşlarından tatlı dilli, güler yüzlü Çapraz Selahattin, bir gün Hasan'ı bir kenara çekti:

"Aman!" dedi. "Sakın sen bugünlerde kitaplar, defterler koltuğunda tek başına öyle pek uzak kırlara açılma!"

"Niçin, ne var?"

"Benim kulağıma bir şeyler çalındı da..."

"Ne gibi?.."

"Galiba, aşağı mahallenin elebaşısı Netameli Bahri bugünlerde senin peşini kolluyormuş."

"Sebep?"

Selahattin birkaç saniye sustu ve birden lafı değiştirdi:

"Sen bugünlerde onların mahallesinden hiçbir kızla filan konuştun mu?"

"Hayır..."

"Hele hele, benden saklama! Bak, biz hep bir mahalleliyiz ve hep kardeşiz; biz daima birbirimizin sırlarını bilmeli, icabında birbirimizi korumalıyız."

"Onların mahallesinden hiçbir kızla konuşmadım. Zaten sen de bilirsin ki ben..."

"Evet, bilirim, sen çok sıkılgan bir çocuksundur. Fakat başka mahalleden de hiçbir kızla konuşmadın mı?"

Hasan durdu, düşünmeye daldı:

"Niye sustun, söylesene ya!"

"Ben, yalnız geçenlerde bizim mahalledeki sakallı filozofun ortanca kızı Zaika'ya..."

"Ey, ne oldu, yoksa Zaika'ya laf mı attın?"

"Laf atmak kim, ben kim?"

"Ne yaptın ya? Herhalde aranızda bir şey geçmiş olmalı?"

"Sen nereden biliyorsun?"

"Bana kargalar haber verdi."

"Canım şakayı bırak şimdi."

"Şakayı sen bırak, doğrusunu söyle de biz de ona göre davranalım! Malum a, Netameli Bahri çirkef oğlanın biridir."

"Netameli Bahri'nin Zaika ile ne alakası var?

"Git de onu kendisine sor! Kim bilir ne alakası var ki senin bugünlerde Zaika'yla konuştuğunu duymuş, fena halde içerlemiş, seni arkadaşlarıyla tenha bir yerde kıstırıp marizlemeye[1] karar vermiş."

"Hiç ummam ki Zaika gibi bir kız, öyle şirret bir kopuğa yüz versin!"

"Orası öyle amma Bahri bu, belki kızı yollarda göre göre ondan hiç yüz bulmadığı halde ona abayı yakmıştır."

"O başka... O, olabilir."

"İşte onun için sana bugünlerde ayağını biraz denk al, yalnız başına öyle kırlara filan pek açılma diyorum."

Selahattin'in bu kötü havadisi zavallı Hasan'ın başından aşağı bir kazan kaynar su dökmüş, onun zihnini, fikrini, gönlünü haşır haşır haşlamıştı. Yüzü sapsarı olduğu halde Selahattin'e dedi ki:

"Ya kız beni seviyorsa?.."

"Ne olursa olsun, şimdi hiç aldırma, uzaklardan boş ver; biz plan kurup eğer Bahri'yi faka bastırır, fiyakasını bozarsak o zaman sen yine işine bakarsın..."

"Olmazsa?"

"Olmazsa dünyada kız bir tane değil ya, başka birini seversin! Kel Hasan'daki kantocu kızı bir gecenin içinde nasıl sevdin de iki gün sonra ondan vazgeçip cambaz kıza tutuldun?"

"İyi amma Selahattin, bu sefer ben Zaika'yı bir elif miktarı[2] seviyorsam o beni dört elif miktarı seviyor."

---

1 (Argo) Dayak atmak, dövmek.

2 Bir kıraat terimi olan "bir elif miktarı" el, bir zeminde açık olduğu halde işaret parmak yukarı kaldırılıp indirilene kadar geçen süreye yani takriben 1-2 saniyeye denktir. "Dört elif miktarı" ise bir harfin aynı yöntemle dört kat uzun sürede okunmasını ifade eder. Terim, mecazi olarak bir şeyin azlık veya çokluk derecesini belirtmek için de kullanılır.

"Aldırma, boş ver dedik ya!"

"Peki, şimdi yollarda ben Netameli Bahriye rast gelirsem ne yapayım? Mesela durup dururken bana çatarsa?"

"Aşağıdan davran, hepsini inkâr et, hiçbir şeyden haberin yokmuş gibi görün..."

"Ya bunları dinlemezse?"

"Artık orası da bahtına! Amma korkma, o sana kalabalık yerlerde çatmaz. Sen tenha yerlerden kendini kolla."

"Sen bunları kimden haber aldın?"

"Onların mahallesinde benim halamın küçük oğlu yok mu, işte bana bunları o haber verdi."

İkinci elebaşı Selahattin'in Hasan'a verdiği bu çok fena müjde ona çok ağır bir tesir yapmış, o canım yazı ve o içinde yuvarlandığı şairane, âşıkane hayatı altüst etmişti. Artık ne roman okuyabiliyor ne şairane yazılar düzebiliyor ne de o çok sevdiği rustai kırlarda alabildiğine dolaşabiliyordu.

***

Çapraz Selahattin'in verdiği o çok kötü havadis üzerine dört gün kadar pek sıkıntılı, pek üzücü, pek çekilmez bir hayat geçiren Hasan, artık Zaika'ya vermiş olduğu o upuzun mektubun gelecek cevabını filan çoktan unutmuş hatta yalnız mektubu değil, Zaika'nın kendisini bile düşünemez bir hale gelmişti. Çünkü Netameli Bahri'den, Netameli Bahri'nin başına toplayacağı bir alay kopuk mahalle çocuğundan, bir araba dayak yemek üzüntüsü Hasan'ın körpe sinirlerini altüst etmişti. Bu dayak faslının herhangi bir yerde başlayacak olan feci öğürtüsü kaç gecedir rüyalarında bile onu başka başka şekillerde ve başka başka dekorlar içinde ürkütüyordu. Nihayet kararını verdi: Elebaşı İsmail'in kendisine verdiği bu fena müjdenin beşinci günü, bir öğle vakti kalktı, tek başına Netameli Bahrilerin mahallesine doğru yollandı.

Biraz sonra kollarını sallaya sallaya o mahallenin sınırından daldı. Çocukların, hele Bahri'nin bulunacağı sokak aralarında, duvar diplerinde, boş meydanlarda tek başına harman çevirmeye[1] başladı. Fakat aksi gibi bugün ortada ne Bahri ne de o

---

1 Dönüp dolaşmak, lamelif çevirmek.

mahallenin başka bir çocuğu vardı. Hasan, bunu neye güvenerek böyle yapıyordu diyeceksiniz. Hiçbir şeye! O, kararını şöyle vermişti: "Her gün böyle sıkıntı, üzüntü, azap, korku içinde yaşamaktansa ne olacaksa bir an önce olsun!" Bir araba küfür mü işitecek, bir araba dayak mı yiyecek, kafası gözü mü yarılacak, ne olacaksa bir an önce olsun da güzelim yazın, güzelim tatil aylarının geri kalan günleri hiç olmazsa üzüntüsüz geçsin.

Hasan, aşağı mahalleyi o gün altüst ettiği halde birkaç küçük çocuktan başka umduğu kimseyi bulamayınca yine fena halde sıkıntı ve üzüntüyle kendi mahallesine dönüyordu. Fakat tam aşağı mahalle ile kendi mahallelerinin arasındaki sınıra yaklaşınca yanında üç dört arkadaşıyla Netameli Bahri'ye rastladı. Ooh, işte Hasan'ın istediği olmuştu. Şimdi suratına, sırtına, omuzlarına, karnına yiyeceği tokatlar, yumruklar, tekmeler bu çok sıkıntılı, üzüntülü günleri artık sona erdirecekti.

Netameli Bahri ile arkadaşları karşı tahta perdenin[1] kenarından afili[2] bakışlarla Hasan'ı biraz süzdüler. Sonra içlerinden biri atıldı:

"Bizim mahalle sizi pek açmazdı amma nasıl oldu da böyle geldin bakalım!"

"Yolum düştü de..."

"Eh, bir gün olur, bizim de sizin mahalleye yolumuz düşer, o zaman çifte kardeş koşarız inşallah!"[3]

"İnşallah amma, doğrusu ben bugün buraya sizinle görüşmeye gelmiştim."

"Bizimle görüşmeye mi gelmiştin? Gel öyleyse şöyle de görüşelim bakalım!"

"Ben seninle görüşmeye değil, Bahri'yle görüşmeye gelmiştim."

Bahri hemen ok gibi Hasan'ın yanına fırladı:

"Ne görüşeceksin benimle?"

"Azıcık şöyle ilerleyelim de söyleyeyim."

Hasan'la Bahri ötekilerden kırk elli adım açıldılar. Bahri:

---

1 İki yeri birbirinden ayıran tahta duvar, tahta havale, taraba.

2 Gösterişli, çalımlı.

3 Cinaslı bir tulumbacı tabiri. (yazarın notu)

"Görüş bakalım, ne görüşeceksin!"

"Seninle ne görüşeceğimi sen benden iyi biliyorsun, işte ayağına geldim, yarım saattir buralarda hep seni arıyorum; bundan da anla ki benim o işte zerre kadar günahım yok ve şu dakikadan itibaren de benim bir daha onunla uzaktan selamlaştığımı bile duymayacaksın. Hem ben onunla senin alakan yahut onun seninle alakasını bilmiş olsaydım hiç ona selam verir miydim?"

Bahri şaşırdı:

"Ne söylüyorsun sen be, anlamıyorum!"

"Canım, şu kız dalgası..."

"Ne kızı, deniz kızı mı?"

"Yok peri kızı! Canım şu bizim mahalledeki torba sakallı filozofun ortanca kızı."

Bahri birden tavrını değiştirerek:

"Ey, ne olmuş o kıza?"

"Sen o kızı seviyormuşsun, sonra benim o kızla konuştuğumu duymuşsun..."

"Ey, sonra?"

"Halbuki ben o kızla daha bir tek kelime konuşmadım, sadece yollarda ara sıra gördükçe birbirimize hafifçe gülüşüyorduk."

Bahri gene tavrını değiştirdi:

"Kim söyledi sana benim o kızı sevdiğimi?"

"Ben duydum... Bundan dolayı sen bana dehşetli kızmışsın, şimdi bir punduna getirip beni adamakıllı marizlemek istiyormuşsun."

"Sana bunları kim söyledi bakayım, çabuk onu söyle?"

"Bizim mahalledeki Çapraz Selahattin söyledi."

Bahri büsbütün şaşarak:

"Bana bak arkadaş, eğer senin canın mariz istedi de kendinden böyle bir bahane uydurup buraya geldiysen Allah'a şükür biz elimize üşenmeyiz. Seni şimdi istediğin gibi marizleriz. Lakin benim böyle bir şeyden katiyen haberim yok, hem ben ne sizin mahalledeki sakallı filozofu ne de onun ortanca kızını tanırım."

"Ne bileyim ben, bana bunu o Çapraz Selahattin olacak söyledi."

"Sen git haydi şimdi, o Çapraz Selahattin hergelesine benden selam söyle, böyle olur olmaz şeylere benim adımı sanımı karıştırmasın yoksa sonra onun silsilesinden başlarım."

"Demek ki böyle bir şeyin aslı yok!"

"Haydi arkadaş, haydi, çek arabanı da git keyfine bak! Bizim adımız Netameli Bahri amma öyle hiç yoktan başımıza iş arayan takımından değiliz biz. Hem sen beni sadece Netameli Bahri diye tanırsın amma ben seni olduğundan çok daha başka türlü tanırım. Sen mektebe başladığın zaman sizin evde benim anam ahçılık etti, senin lokmanı benim rahmetli anam döktü. Sen o zaman beş yaşında, ben ise yedi yaşındaydım. O zaman babanın, ananın çok bahşişlerini aldım. Hâlâ da yolda gördüğüm yerde babanın elini öperim. Onun için ortada böyle bir şey olsa bile ben gelir, onu sana, 'Arkadaş, bu kızı ben seviyorum, sen ondan vazgeç,' diye kardeşçe söylerdim. Fakat ortada hiç böyle bir şey yok."

"Şu halde bu lakırdı ortaya nasıl çıktı, Selahattin bana niçin böyle söyledi?"

"Darılma amma sen saf bir delikanlısın!.. Çapraz Selahattin ise itoğlu itin biri! Senin anlayacağın, Selahattin kıza abayı yaktı fakat kızın sana meyli olduğunu görünce seni ürkütmek, kızdan soğutmak için bu planı kurdu."

Hasan, şimdi yeniden dünyaya gelmiş gibiydi. Sevincinden Bahri'ye ne söyleyeceğini bilemiyordu. Biraz durdu, sonra:

"Halbuki ben demin neler düşünüyordum. Neyse allahaısmarladık!"

"Güle güle kardeşim, cumaları ara sıra bizim mahalleye de uğrayıver yahu!"

"Olur, eyvallah!"

***

Bu son vakadan sonra Hasan yeniden dünyaya gelmiş gibi oldu. Lakin kaç para eder ki... Bir hafta, on gündür artık Zaika da kendisine görünmez olmuş, o upuzun mektubuna ise iki satırlık olsun bir karşılık bile vermemişti.

Zaika bunda bir dereceye kadar haklıydı. Çünkü kendi arkadaşının da dediği gibi Hasan, ona ta minimini çocukluk

zamanından o güne gelinceye kadar başından geçen bütün o çocukça aşk oyunlarını birer birer sayıp dökmüş, kıza boşboğazlığını itiraf etmişti. Sonra Çapraz Selahattin'in nasılsa bu işi çakması üzerine, Selahattin de gizli gizli yolda, pencerede, çayırda kıza tebelleş olmaya, ona sırnaşık sırnaşık laflar atmaya, küçük mahalle çocuklarıyla içi pestenkerani[1] sözlerle dolu mektuplar göndermeye başlamış ve hatta kızın penceresinden içeriye attırdığı o külüstür mektupların birinde boş bulunarak ve utanmadan, "Hasan'a hayhay da bize vay vay mı?" sözünü kullanmıştı. Zaika artık bu yüzden mahallede dillenmek üzereydi. İyisi mi, Hasan'dan da her şeyden de elini ayağını çekip bir köşeye büzülmekten başka çaresi kalmamıştı.

Temmuz ortalarında Hasan, Zaika'dan da ümidini kesmeye başlayınca önce bunun sebeplerini bir türlü anlayamadı, sonra Çapraz Selahattin'in içinde, "Hasan'a hayhay da bize vay vay mı?" yazılı mektubunu mahalledeki çocuklardan birinden duyunca, zaten ne vakittir hınç beslediği Çapraz Selahattin'i bir akşam Zaikaların evinin arkasındaki çayırda yakaladı. Birinci elebaşı İsmail'in de muvafakat ve teşvikiyle, onun mahalledeki ikinci elebaşılığını filan rafa koyup kendisine mükemmel, mufassal[2] bir dayak attı. Hasan'ın o akşam Selahattin'e atmış olduğu bu dayak, Zaika'da hemen tesirini gösterdi. Ertesi gün Hasan, Zaikaların evinin arkasından geçerken önüne bükülmüş, küçücük bir kâğıt düştü. Bu kâğıtta şunlar yazılıydı:

> Sizden çok rica ederim, biraz sabırlı olunuz, biz on on beş gün kadar Çamlıca'daki bir akrabamıza misafirliğe gideceğiz. Gelince sizinle gene eskisi gibi olacağız. Şimdiye kadar mektubunuza cevap veremeyişimin sebebini, nihayet siz de anladınız. Beni mazur görünüz...

---

1 Saçma sapan, değersiz.

2 İyice, temiz.

7

Zaikalar, Çamlıca'dan döneli üç dört gün olduğu halde Zaika henüz Hasan'a ne görünmüş ne de on sekiz on dokuz gün önce ona pencereden atmış olduğu küçük mektuptan başka bir mektup göndermişti. Lakin Zaika'nın bu ihmaline Hasan şimdi pek aldırış etmiyor hatta onun bu halinden biraz memnun bile kalıyordu. Çünkü Hasan'ın bahara yakın, kendi kendine kurduğu o tatlı hülyalar yavaş yavaş gerçekleşmeye yüz tutuyordu.

Zaikaların, Çamlıca'ya gittiklerinin haftasında Hasan'ın ilk ve asıl sevgilisi olan uzunca boylu, esmerce kızlar gene o semtteki akrabalarına uzun boylu bir yaz misafirliğine gelmişlerdi.

Fakat bu sefer kız, temmuz akşamlarının kavruk ekin kokulu harman yerlerinde Hasan'ı, kendi gibi uzunca boylu, esmerce bir Çingene kızıyla birlikte dövene[1] binmiş harman sürerken ve etraftan birçok şehirli, güzel kız onları gülerek seyrederlerken görünce tavrını değiştirmiş, o da yanındaki arkadaşlarıyla uzaktan dakikalarca bu harman yerini mahzun mahzun seyretmişti. Sonra bir aralık Hasan'ın kullandığı dövendeki uzunca boylu, esmerce Çingene kız dövenden inip de onun yerine aynı dövene şehirli kızlardan biri kurulduğu zaman Hasan'ın ilk ve asıl sevgilisi de yanındaki bir arkadaşıyla birlikte, sanki onlara inat, biraz ötedeki başka bir harman yerinin dövenine binmiş, sanki "Siz binersiniz de biz binemez miyiz?" der gibi onlara caka satmıştı. Fakat Hasan o gün, kızın kendisini geçen sene fulya tarlasında gördüğü o baldırı çıplak tulumbacı stajyeri Hasan'dan ne kadar da başka bir Hasan olmuş, başında *ejipsiyen*[2] bir fes, sırtında yakası açık, ince bir spor fanilası, bacaklarında dizleri yandan düğmeli kısa bir spor pantolonu, onların altında alaca spor çorapları, ayaklarında *alangle*[3] fotinlerle Hasan şimdi ne kadar değişmişti.

---

1 Harmanda ekinlerin sapı ve tanelerini ayırmak için kullanılan, önüne koşulan at veya öküzle çekilen, alt yüzünde keskin çakmak taşları dikine çakılı bulunan, kızak biçimindeki araç.

2 (İng. *egyptian*): Mısırlılara özgü.

3 (Fr. *à l'anglais*): İngiliz usulü, İngiliz stili.

Onun ilk ve asıl sevgilisi, çocukluk masum arkadaşı bu manzara karşısında şimdi ne kadar pişmandı. İçinden, "Ah," diyordu, "ben geçen yıl filya tarlasında ona ne için fena halde surat edip de oradan kaçmışım. Sonra bu ilkbaharda kırda kendisini görünce neden görmezlikten gelmişim? Onun o günkü baldırı çıplak halinin gelip geçici bir heves olduğunu nasıl düşünememiş de şimdi, benim çocukluğumda çok derin, unutulmaz hatırası olan bu delikanlıyı ellere kaptırmışım!"

Kalbi saf olduğu kadar zekâsı çok cevval olan Hasan, onun içindeki bu düşünceleri oradaki duruşundan, ara sıra yan yan kendine bakışlarından ve sonra kendisine nispet verir gibi yahut biz de size imrendik der gibi biraz ötedeki harman yerinde düvene binişlerinden tamamıyla sezmişti.

Hasan'la ilk ve asıl sevdiği kızın birbirlerine karşı olan o akşamki durumları o kadarla kaldı. İki akşam sonra ise Hasan tek başına elinde bir kitapla kırlarda dolaşırken kız gene aynı arkadaşıyla bir bağın kenarında Hasan'ın karşısına çıktı. Hasan biraz sararır, kız biraz morarır gibi oldular. Fakat gene işte o kadar... Birbirlerinin yüzlerine bile bakmadan biri gözlerini kitabının sayfalarına, biri yere dikerek geçip gittiler.

Ertesi akşam kız, Hasan'dan daha çok erken, gene aynı arkadaşıyla kıra çıktı ve Hasan'ın geçeceği bir keçi yolunun kenarındaki bodur mürverlerin gölgesine ilişti. Bu akşam kızların elinde de bir kitap vardı.

Neden sonra kızlar, Hasan'ın uzaktan sökün ettiğini görünce ikisi birden dizlerine ortaklama dayadıkları kitabın üzerine eğildiler. Hasan, bunu uzaktan fark edince o da cebinden çıkardığı bir defteri açıp sanki onları görmemiş gibi gözlerini deftere dikti. Adımlarını son derece ağırlaştıran Hasan, biraz sonra onların önünden geçerken ilk ve asıl sevgilisinin arkadaşı, dizlerindeki kitaptan şu satırları Hasan'a işittirecek bir sesle okumaya başladı:

"... aralarındaki muaşaka[1] o kadar safiyane ve masumaneydi ki buna melekler bile gıpta ederlerdi. Lakin..."

Hasan, gözlerini elindeki kitaptan ayırmadan sanki kitaptan okuyormuş gibi yüksek sesle şunları söyledi:

---

1 Âşıktaşlık, sevişme.

"Lakin talih nedense onları muvakkat[1] bir zaman için birbirlerinden ayırdı."

Kız da ona şu cevabı yapıştırdı:

"Aynı talih acaba gene onları birleştirmeyecek mi?"

Hasan geriye dönüp gözlerini kızın gözlerine dikerek:

"Birleştirse de kaç para eder? Bir kere kırılan kalp kolay kolay yerine gelir mi?"

Kız sarardı, titredi, bir kaç saniye başını önüne eğdi, sonra:

"Zannedersem ben sizin kalbinizi kıracak kadar bir şey yapmadım. Eğer siz kendinize burada yeni yeni kalp arkadaşları bulduysanız o başka..."

"Evet, sizden sonra kendime yeni yeni birçok kalp arkadaşları araştırdım ve hatta size ne yalan söyleyeyim, bunları bulmadım da değil, fakat bütün bunların kökü aranacak olursa gelir, gene sizinle o çocuklukta geçirdiğimiz iki günlük bayram hayatına dayanır."

"Şu halde artık beni affedersiniz!.."

"Şu halde siz de beni artık anlıyorsunuz."

"Daha iyi anlaşmamız için oturmaz mısınız biraz?"

Hasan, hafif bir nazdan sonra kızların yanına oturdu. Kız:

"Affedersiniz, bu kadar zamandır tanışıyoruz fakat garip değil mi, ben sizin adınızı bilmiyorum."

"Benim adım Hasan. Gene garip değil mi, ben de sizin adınızı bilmiyorum."

"Mediha."

"Şimdi burada o darbukacı abla olsaydı da ikimizin de başına sazdan birer çiçekli külah geçirseydi."

"Aman ne güzeldi o çocukluk hayatı! Bilseniz şimdi o masum günleri ne kadar özlüyorum."

Mediha'nın yanındaki kız:

"Aa, çocukluk olur da özlenmez mi hiç? Mesela şimdi bana biri gelse de 'Allah'tan ne istersin Rana?' diye sorsa, 'Yeniden çocuk olmayı isterim,' derdim."

Hasan:

"Anlaşılan Mediha ile bizim gibi sizin de çocukluğunuza dair birtakım tatlı hatıralarınız var."

---

1 Geçici.

"Çocukluğun hangi hatırası tatlı değildir ki..."

"Neydi o elinizdeki okuduğunuz kitap bakayım?"

Mediha:

"Küçük bir roman... Ya sizinki neydi?"

"Benimki de küçük bir roman, *Pol ve Virjini*"[1]

Bahis gittikçe hararetleniyordu. Hasan bir yıldır başından geçenleri heyecanla birer birer anlatmaya hazırlanıyordu. Tam bu sırada aşağı mahallenin kopuklarından iki kişi sökün etti. Bunlar Netameli Bahri'nin en acar tayfalarındandı. Biri Zeytinburnu sübyan bölüğünden[2] yeni kovulmuş on dokuz yaşlarında Arap Zeynel, öteki de kutucu çıraklarından Topuz Süleyman'dı. Hasan, bunları uzaktan görünce biraz gönlü bulanır gibi oldu. Çünkü bunların ikisi de vara yoğa her şeye burunlarını sokan, her şeye saldıran, hiç yoktan herkesle hır çıkaran takımdandı. Hele böyle tenha bir yerde iki genç kızla bir genç oğlanın yan yana oturması gibi şeylere bunların hiç tahammülleri yoktu. Belliydi ki şimdi bu iki kopuk, önlerinden geçerken kendilerine söz atacak, Hasan'ın ve kızların izzetinefislerini kıracak birtakım kopuk cinaslar savuracaklardı.

Hasan, "Kalkalım, isterseniz biraz dolaşalım?" dedi. Kalktılar, ağır ağır ilerideki kır gazinosuna doğru yollandılar. Fakat çok geçmeden kopuklar kendilerine yetiştiler. Arada on beş yirmi adım mesafe kalınca Arap Zeynel ilk lafı attı:

"Kızlar da iki, biz de iki... Fazla değil mi beriki?"

Topuz Süleyman cevap verdi:

"Üzülme yahu, şimdi berikini ıskartaya çıkarırız, kayık denk olur."

Kızlar hayretle geriye dönerken Arap Zeynel Mediha'ya; Topuz Süleyman, Rana'ya hafif birer omuz çarparak öne geçtiler. Kızların ikisi birden fena halde ürkerek bağırdılar:

"Aa, utanmazların zoruna bakın!"

Arap Zeynel tığ gibi bir dönüşle geriye döndü:

---

1 Fransız yazar ve botanikçi Jacques Henri Bernardin de Saint-Pierre'in (1737-1814) romanı.

2 1831-1832 yıllarında Selimiye Kışlası'nda süvari zabiti yetiştirmek maksadıyla kurulan ve Harbiye Mektebi'nin çekirdeği olarak kabul edilen askeri birlik.

"Utanma burada olmaz hanım ablalar!"

Mediha:

"Terbiyesizliğin lüzumu yok, çekiniz arabanızı buradan bakayım!"

Topuz Süleyman kızın üzerine yürüyüp koluna yapışarak:

"Arabamıza sizi de bindirmeyince biz zor çekiliriz bu akşam buradan!"

Kızlar korkudan yüzleri bembeyaz bağrışırlarken Hasan, Topuz'a yaklaştı:

"Sizin bu yaptığınızı elebaşınız Netameli Bahri duysa ne der?"

"Ne diyecek, aşkolsun der!"

"Pekâlâ, ben birazdan gider Bahri'yi görürüm, bakalım size aşkolsun mu diyecek yoksa yüzünüze mi tükürecek?"

Arap Zeynel, Hasan'a yaklaştı:

"Bana bak ulan züppe! Sen şimdi buradan ağzın burnun dağılmadan cızdam eder[1] misin yoksa..."

Hasan ilerideki kır gazinosuna doğru bir ıslık çalacak oldu. Kopuklar ondan önce davranıp sağlı sollu Hasan'a yumrukları savurmaya başladılar. Kızlar, şimdi hem kır gazinosuna doğru avaz avaz bağırıyor hem de yerden bulabildikleri yumruk kadar taşları Hasan'ı dövmekte olan kopukların sırtlarına atıyorlardı. Bir aralık Hasan, vücutça çelimsiz olan Arap Zeynel'i belinden kavrayınca bütün gücüyle kaldırdı, oradaki dikenli bir hendeğin içine fırlattı. Arap, can acısıyla hendekten daha kızgın bir halde çıktı ve çıkarken belinden aslan başlı sarı bir kundura çekeceği çıkardı. Bu çekecekle bu sefer Hasan'ın kafası patlatılacaktı. Bereket versin, tam o anda nereden çıktığı anlaşılmayan iriyarı, devanasına benzeyen, kırk beş ellilik fakat çok çevik, sırım gibi bir mahalle kadını elindeki kalınca sopayla Hasan'ın imdadına yetişti. Artık yer misin, yemez misin! İriyarı, devanasına benzeyen, gözleri bol sürmeli, kaşları bol rastıklı, sırım gibi mahalle kadını şimdi o kalın sopayı olanca gücüyle bir Arap Zeynel'e indiriyordu, bir Topuz Süleyman'a... Ama nerelerine rast gelirse, omuzlarına, kollarına, enselerine, bellerine, baldırlarına...

---

1 (Argo) Cızlam etmek / cızlamı çekmek: Kaçmak, savuşmak, çekip gitmek.

Sopayı her yiyen bir kere kapaklanıyor ve o yerden kalkıncaya kadar öteki yuvarlanıyordu. Kopuklar neye uğradıklarını şaşırmışlardı. Yalnız kopuklar değil, bu hale Hasan'la kızlar bile şaşakalmışlardı.

Bu kadın kimdi, nereden, nasıl gelmişti, yoksa onu onların imdadına Allah mı göndermişti? Bu eşi pek görülmemiş sunturlu[1] sopa faslı birkaç dakika devam etti. Sonra kadının kolları yorulmuş olmalı ki yarı baygın yerde yatan Arap'ın kulağından yapışıp onu kaldırdı, ayakta bocalayan Topuz'un da bir kulağından tutup ikisinin kafasını şiddetle birbirine çarptı:

"Ulan, itoğlu itler, ulan yedi mahalle sürgünleri! Yedi ceddinize tövbe edin bakayım, bir daha buralara çıkıp elâlemin kızına kısrağına sataşmayacağınıza!"

Arap'ın söz söylemeye hali kalmamıştı, kulağı hâlâ kadının elinde iki büklüm olmuş, sol kaburgasını ovuşturuyor ve boğuk bir sesle sade ağlıyordu. Ondan daha canlıca olan Topuz Süleyman, kadının dizlerine kapanıp eteklerini öpüyordu:

"Tövbeler tövbesi hanım teyzeciğim, tövbeler tövbesi! Eğer bir daha biz buralara gelirsek ayaklarımız kırılsın! Köpeğin olalım hanım teyzeciğim, yeter, bize vurma artık, evlatlarının başı için bize vurma artık!"

Kadın, Arap'la Süleyman'ın enselerine yaman birer sille daha savurdu:

"Ulan hanım evlatları, eğer siz buralarda benim elime bir daha geçecek olursanız zor kurtulursunuz; bir dahasına ikinizin de bu sopayla şuracığa leşlerini sermezsem bana da Aygır Fatma demesinler!"

Kopuklar bir daha buralara çıkmayacaklarına dair bir sürü yemin ve tövbeler daha ettiler. Ve kadın kıçlarına birer tekme daha indirdi:

"Haydi bakalım, çekin arabanızı besmelesiz herifin evlatları, gözüm görmesin!"

Zavallı Arap, bir eli sol kaburgasında, bir eli sağ kalçasında iki gözü iki çeşme, Topuz Süleyman ise alnı, yüzü şişler, morartılar içinde ve ikisi de topallayarak caddeyi tuttular.

---

1 Şiddetli, yaman, dehşet verici.

Hasan'la yanındakiler sapsarı kesilmişler, afal afal kadına bakıyorlardı. İriyarı, devanasına benzeyen o sırım gibi kadın, sürmeli gözlerini bu sefer yumuşakça bir bakışla berikilere dikti:

"Ne diye sataştılar, o hergele oğlu hergeleler size bakayım?"

Hasan:

"Bilmiyoruz ki... Biz konuşa konuşa buradan giderken geldiler, önce kızlara birer omuz vurdular, sonra da 'Bu kızları bize bırak, sen defol!' diye beni dövmeye başladılar."

"Bu kızlar senin neyin?"

"Arkadaşım..."

Elli adım ötedeki böğürtlenlerin ardından ayaklarında şıpıdık[1] terliklerle genç bir kadın daha sökün etti:

"Neymiş anne mesele?"

"Ne olacak, keratalar geçen akşam yine burada biri kız, biri oğlan iki kardeşe yaptıkları gibi bunlara da sataşmışlar, sonra bu delikanlıyı dövmeye kalkışmışlar."

"Amma anne, çok fena dövdün herifleri... Hatta babam uzaktan dayanamadı, bana 'Kız kalk, git, söyle artık yeter bıraksın,' dedi de ben de onun için kalktım geldim buraya!"

"Az bile oldu amma neyse, ben onları geçen akşam o iki kardeşe sataştıkları zaman elime geçirememiştim. Neyse, şimdi bunlarla birlikte onların da intikamını almış oldum."

Genç kadın, Hasan'la arkadaşlarına döndü:

"Siz de üçünüz kardeş misiniz?"

Hasan:

"Hayır, biz arkadaşız."

Yaşlı kadın:

"Ne arkadaşı, mahalle arkadaşı mı, mektep arkadaşı mı?"

Hasan, Mediha'yı göstererek:

"Bu benim çocukluk arkadaşım... Öteki de onun arkadaşı."

Yaşlı kadın:

"Siz nerede oturuyorsunuz, evleriniz nerede bakayım?"

Hasan:

"Ben buralıyım, şu dutluğun alt tarafındaki mahallede oturuyoruz."

---

1 Ökçesiz ve arkalıksız terlik veya pabuç, şıpşıp.

"Seni biraz gözüm ısırıyor gibi... Ara sıra buralarda görmüşlüğüm var. Bu hanım ablalar nerede oturuyorlar bakayım? "

Mediha:

"Biz Beşiktaşlıyız. Buraya akrabalarımıza bir ay kadar misafir geldik! Amma eskiden ben çocukken yine bu civarda otururduk."

"Demek, sen bu delikanlıyla ta o zamandan tanışıyorsun?"

"Evet, ta o zamandan, çocukluğumuzdan tanışıyoruz."

"Anneleriniz filan da tabii birbirleriyle tanışıp görüşürler değil mi?"

Hasan düşünerek:

"Annelerimiz de... Galiba... Biz çocukken bir kere bizi beraber bayram yerine götürüp salıncaklara, arabalara filan bindirirken iki kere birbiriyle görüşmüşlerdi."

Mediha:

"Zaten biz de birbirimizle o zaman bayram yerinden bir arabayla Kâhtane'ye giderken tanışmış, arkadaş olmuştuk."

Genç kadın, birden dikkat kesildi. Sınırları uzun yıllarla perde perde örtülü olan eski bir geçmişten kulaklarına garip bir fısıltı gelmişti. Mediha'ya döndü:

"Siz o vakit hangi bayram yerinden arabaya binip de Kâhtane'ye gitmiştiniz bakayım?"

"Defterdar'daki bayram yerinden."

Hasan'ın yüzünü ince ince süzerek:

"O zamanlar kaç yaşındaydınız?

Hasan:

"Altışar yedişer yaşımızda vardık galiba."

Genç kadının gözleri Hasan'la Mediha'nın yüzlerinde uzun yılların artlarını aydınlatan yaman bir projektör gibi dolaştı:

"Sizi o gün Kâhtane'ye götüren arabada başka kimler vardı bakayım?"

"Bir sürü çocuk vardı."

"Çocuklardan başka?"

Hasan'la Mediha birbirlerine bakışarak:

"Kimler vardı başka?"

Mediha:

"Arabacı vardı."

Genç kadın gülümseyip başını sallayarak:

"Arabacı elbet de olacak!.. Hele hele biraz daha düşünün bakayım?"

"Aaa... Şey... Çocukların darbukacı abla dedikleri büyük bir kızla bir de zilli maşa çalan bir oğlan vardı."

Genç kadın eğilip Hasan'ın alnından öperek:

"Seni sarı papa seni!"

Yaşlı kadın:

"Kız ne oluyorsun, deli kız, kendine gel, sapıttın mı?"

Genç kadın, anasının boynuna sarılıp onu da yanaklarından öperek:

"Ah anneciğim, benim canım ciğerim anneciğim, hay o kopuklara vuran bu ellerin dert görmesin anneciğim. Ne olurdu, keşke o ipsiz oğlu ipsizlere beş on sopa daha vuraydın!"

"Ne oldu kız, birdenbire böyle? Galiba bu delikanlıyla hısım çıkmaya başladın!"

Genç kadın yine Hasan'la Mediha'ya sordu:

"O gün Kâhtane dönüşünde sizin başlarınıza çiçekli külahları kim giydirmişti bakayım?"

Hasan'la Mediha:

"Darbukacı abla!"

"Siz şimdi o darbukacı ablayı görseniz tanır mısınız?"

Hasan'la Mediha kadının yüzüne bakarak:

"Aa... Sen darbukacı abla değil misin?"

Genç kadın tekrar Hasan'a sarıldı, onu alnından öpüp bağrına bastı, Mediha ile arkadaşını da bir hayli okşadı. Annesine döndü:

"Anneciğim, benim canım ciğerim, kabadayı anneciğim, bunlar kim biliyor musun?"

"Dedim ya, deli kız! Sen yavaş yavaş bunlarla hısım çıkıyorsun galiba?"

"Bunlar benim çok eski bayram arkadaşlarım... Hani belki hatırlarsın anneciğim, bundan altı yedi yıl önce bir Kurban Bayramı'nda sana küçük sarı papa bir oğlanla minimini esmerce bir kızdan bahsetmiştim..."

"Haaah... Tamam, hatırımda kaldı mı benim?"

"Anneciğim sen de ne çabuk bunadın! Hani hatta bayramın üçüncü akşamı onları kaybettim, bugün göremedim diye bir hayli de ağlamıştım."

"Ha ha ha! Şimdi hayal meyal hatırlar gibi oluyorum."

"İşte bunlar, onlar... İşte bu delikanlı, sarı papa oğlan, bu esmerce uzunca kız da onun arabada kendisine kardeş yaptığı kız..." Hasan'la Mediha'nın tekrar saçlarını okşayarak, "Hay sevsinler yosmalar! Ne zaman da büyüdünüz, bu hale geldiniz?.. Hani ben sizi Yaradan'a kurban olayım! Lakin aradan bu kadar yıllar geçtiği halde darbukacı ablanız sizi unutmasın da siz onu çoktan unutun ha!"

Mediha ile Hasan kızardılar, cevap veremediler. Bu sefer yaşlı kadın söze başladı:

"Siz şimdi böyle nereye gidiyorsunuz?"

"Hiç... Biraz hava almak için dolaşıyorduk."

"Ellerinizdeki kitaplar nedir, mektep kitabı mı?"

Hasan, Mediha'dan önce daha açıkgöz davrandı:

"Mektep kitabı... Tatilde unutmayalım diye buralarda derslerimize göz gezdiriyorduk."

"İkiniz bir mektebe mi gidiyorsunuz şimdi?"

"Hayır. Onun mektebi Beşiktaş'ta, benimki Fatih'te."

Yaşlı kadınla yirmi yedi yirmi sekizlik kızı, çocukları tepedeki kır kahvesinin bol ağaçlı bahçesine götürdüler. Bahçe pek tenhaydı. Yalnız etrafta tek tük çocuklu kadınlar görünüyordu. Orada geniş bir kilimin üzerinde yumuşak bir mindere bağdaş kurmuş, arkasını bir ağaca dayamış, kır saçlı, kır pos bıyıklı, tıknazca, babacan tavırlı altmışlık bir adam nargile içiyordu. Genç kadın, Hasan'la arkadaşlarını üvey babasına takdim etti:

"Ali Beybaba, al sana üç tane akşam misafiri!"

Ali Beybaba onları süzerek yarı şaka, yarı ciddi:

"Bunlar da nesi, buraya mektep mi açacağız be?"

"Bunlar senin mübarek elini öpmeye geldiler, haydi bakalım öpün efendi amcanızın elini."

Üçü de ayrı ayrı adamın elini öptüler, birer yer iskemlesine iliştiler.

Babacan adam, biraz ötede yüzünün terlerini havluya kurulamakta olan iriyarı kadına çıkışır gibi oldu:

"Şunları ayırayım geliyorum dedin, buradan bir fırlayış fırladın, sonra da işi amma uzattın ha! O kadar vuruşa karşı ya elin heriflerinin bir tarafları kırılsaydı!

Kadın karşılık vermeden kızı atıldı:

"Dua et ki sen Ali Babacığım, ben geç kalmışım, curcunaya ben yetişememişim..."

Adam yalandan suratını buruşturarak:

"Sen de yetişsen herifleri sonra buradan sedyeyle evlerine götürmek lazımdı."

İriyarı kadın, "Aman yorulmuşum, kollarım bitmiş!" deyip kocasının yanına çöktü. Meseleyi başından sonuna kadar birer birer kocasına anlattı. Kadın, kopuklara indirdiği dehşetli sopaların indiriliş tarzlarını elleriyle, kollarıyla kocasına tarif ederken göğsü bağrı açık babacan, bir yandan keyifli keyifli nargilesini çekiştiriyor, bir yandan da, "Oooh!.. Oooh!.. Oooh!.. Hay ellerin var olsun, hay bileklerin nurdan kopsun, hay babanın canına rahmet benim Aygır Fatmacığım!" diye sağ eliyle açık bağrını sıvazlıyordu.

İriyarı, devanası, sırım gibi kadın, kocasına bunları anlatırken kızı da oradaki büyücek nevale sepetinden çıkardığı dilim dilim ekmekleri, söğüşleri,[1] lop yumurtaları, peynirleri, zeytinleri tabak tabak misafirlerin önüne diziyordu:

"Haydiyin bakalım, misafir umduğunu yemez, bulduğunu yermiş. Hem burası darbukacı ablanızın evi değil ki size daha iyisini çıkarsın! Kırda, çayırda kahvaltı bu kadar olur."

Çocuklar şimdi sıkılıyorlardı. Ali Beybaba onları teşvik etti:

"Haydi, sıkılmayın, atıştırın bakalım, buranın havası şimdi sizi acıktırmıştır."

Yaşlı kadın, kıranta[2] kahveciye seslendi:

"Bana bak Mestan Ağa, benim çocuklarıma birer de çay getir!"

Ali Beybaba karısına:

"Hanım, siz bunları şimdi değil, eskiden tanıyormuşsunuz galiba?"

"Ben yeni tanıdım amma kızın eski ahbaplarıymışlar."

---

1 Suda haşlanarak pişirilip soğuk olarak yenen et.

2 Saçı başı kırlaşmış erkek.

"Nasıl olur yahu, bizim kız yirmi sekiz yaşında, bunlar daha dünkü çocuk?"

Genç kadın, Hasan'ın boynuna sarılıp alnından öperek:

"Söyle bakayım benim sarı papam, söyle bakayım benim anasının kuzusu, siz darbukacı ablanızı ne zamandan beri tanıyorsunuz?"

Ali Beybaba:

"Kız, kocan görmesin, karışmam!"

"Merak etme sen koca pinpon,[1] onları benim kadar kocam da tanır, kocam da sever. Onlar daha şöyle bacak kadar çocuklarken benim kocam onlara Kâhtane dönüşünde kendi elceğiziyle sazdan ne güzel külahlar yapmış, başlarına giydirmişti."

Hasan:

"Aaa... Siz şimdi o vakit arabada zil çalan çocukla mı evlisiniz?"

"Boynu altında kalsın, dokuz on sene var, onunla evliyiz!"

Ali Beybaba alaylı:

"Yoo! Ben burada damadıma laf söyletmem!"

Yaşlı kadın:

"Damadının da pabuçları dama atıldı, senin de."

"Neden?"

"Nedeni var mı," Hasan'ı göstererek, "bak, kız kendisine yeni yavuklu buldu!"

"İyi ya işte, şimdi bir yeni yavuklu da sen kendine bulur, siz ana kız bir tarafa çekilirsiniz, biz de damatla birlikte başımızın çaresine bakarız."

Kadın kocasının yanaklarını okşayarak:

"Yağma yok, benim pinpon kocacığım, yağma yok! Sen bir tarafa, dünya bir tarafa... Senin üzerine ben başka gül koklar mıyım hiç?"

"Canım, çocukların yanında bu lakırdıyı bırakın artık da başka şey konuşalım!"

Genç kadın, Hasan'la kızların saçlarını okşayarak:

"O çocuklar yabancı değil ki! Onlar benim dünya ve ahiret kardeşlerim."

---

1 (Argo) Çok yaşlı, çökmüş kimse.

Yaşlı kadın aynı şeyi yaparak:

"Benim de evlatlarım!"

Ali Beybaba:

"Allah bağışlasın, Allah bağışlasın, zaten bizde çoluk çocuk nanay!"

Yaşlı kadın:

"İşte onun için biz de her gün böyle âlemin çoluğunu çocuğunu seviyoruz ya!" Çocukların tekrar saçlarını okşayarak, "Haydi bakayım, bebek yavrularım, bebek yavrularım!" dedi.

Ali Beybaba, bu sefer tıpkı ortaoyunundaki Kavuklu gibi yalandan ayağa kalkıp fesini başına geçirerek:

"Yahu, bana müsaade!"

"Nereye?"

"Artık bizim işimiz kalmadı burada. Bize yol göründü. Allah muhabbetinizi artırsın!"

Koca, şakadan pabuçlarını giyerken kadın eteğinden çekti:

"Otur ayol, otur, onlar senin evladın!"

Geriye dönüp oturarak:

"Evladım amma bakalım böyle nur topu gibi çocukların bizim evladımız olmalarına babaları, anaları razı olurlar mı?"

Genç kadın;

"İlahi ya Rabbi! Tevekkeli değil, ben dün gece sabaha karşı rüyamda birtakım kalabalıklar, bayram yerleri, salıncaklar, atlıkarıncalar, atlar, eşekler, arabalar falan gördüm." Hasan'ın yanaklarını okşayarak, "Demek bu kadar yıldan sonra size rastlayacakmışım!"

Kahveci biraz ilerden seslendi:

"Fatma Abla, damat geliyor!"

Biraz sonra orta boylu, zayıftan, kara yağız, gençten biraz afili biri yanlarına geldi.

"Bir parça geç kaldım değil mi? Ne yapayım, ben tam izin alıp işten çıkarken birkaç müşteri geldi, usta onun için biraz fazla alıkoydu."

Gelen adam oradaki yabancıları yadırgayarak ayakta ortalığı süzerken kaynanası:

"Geç otur," dedi. "Onlar yabancı değil."

Karısı gülerek:

"Bak bakalım, bunlar kimdir, tanıyabilecek misin Ahmet?"

Ahmet kilimin bir kenarına yan ilişip onları biraz süzdü:

"Tanıyamadım!"

"İyi dikkat et bakalım." Hasan'la Mediha'yı göstererek, "Ötekini tanıyamazsın fakat şunlara iyi dikkat et bakayım!"

Ahmet tekrar çocukları süzdü:

"Cemile Teyze'nin akrabaları falan mı?"

Karısı:

"Ha şunu bileydin! Hele şöyle eski bayramları falan hatırına getir bakayım!"

"..."

Darbukacı abla Hasan'a döndü, onun yanağını hafifçe fiskeledi:

"Sen söyle bakalım sarı papa, bu gelen kim?" Hasan'la Mediha kızardılar. "Söylesenize... Kim bu herif?"

Hasan, Mediha'nın kulağına:

"Arabada zilli maşa çalan..."

Genç kadın gevrek bir kahkaha attı:

"Ha şöyle! İşte o maşacı herif bu! Amma o vakit daha on dört on beş yaşındaydı, bak şimdi koskoca, kazık kadar herif oldu."

Sonra kocasına döndü:

"Sen hâlâ bu çocukları tanıyamadın mı?"

"Şimdi biraz gözüm ısırıyor gibi oluyor amma!.."

"Kalk bakayım, çabuk git, şuradan biraz saz topla da bunlara zarif birer Kâhtane külahı yap getir."

Ahmet gülümseyerek:

"Haaa... Şimdi tanıdım, bu delikanlıyla bu hanım ablayı!"

Karısı:

"Hatırladın ya! O gün Kâhtane çayırında beni bacak kadar, minimini çocuktan nasıl kıskanmış, o koca, yemyeşil çayırı başıma dar getirmeye kalkışmıştın!"

Ahmet gülümseyerek:

"Onlar da bir günmüş."

"Amma sonra deniz kenarında benden paparayı yiyince nasıl süt dökmüş kediye dönmüştün."

"Canım, bırak şimdi bunları be Zehra da tatlı muhabbete bakalım!"

Ali Beybaba üvey kızına:

"Senden, anandan paparayı yemeyen kim var ki... Hem maşallah, sen bu gidişle anana da taş çıkaracaksın."

"Çıkarırım, zahir!"[1]

"Kuzum Zehra, kocan kızmaz, merak etme. Hani sen henüz Ahmet'e varmadan, bir gece mahalledeki karanlık çeşmeden su doldururken mahalle müezzini sana sataşmaya kalkışmıştı da sen ona ne yapmıştın?"

"Ne yapacağım, başından çıkardığım sarığını boynuna dolayınca onu yularından çekilen bir öküz gibi tokatlaya tokatlaya evine getirmiş, karısını kapıya çağırıp, 'Al hanım teyze, bu öküz sizin olacak galiba, ahırdan kaçmış olmalı, sokakta yakaladım, getirdim,' deyip içeriye salıvermiştim!"

Kahkahalar orayı çınlatırken Ahmet sordu:

"Bu küçükbey ile bu hanım abla nasıl oldu da buraya geldiler, sizi buldular?"

Zehra:

"Ah Ahmetçiğim, meşhur kelamdır; dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşurmuş. İşte ben de bak, kaç yıl sonra," Hasan'la Mediha'nın boyunlarına sarılarak, "sarı papamla, karabiberime kavuştum!"

"İyi amma sen böyle ikide bir sarı papağanına, karabiberine kavuştukça, karışmam sonra, ben de günün birinde yeşil kanaryama, kırmızıbiberime kavuşurum haa!"

Ötekiler gülüştüler. Zehra eliyle kocasının alnını karışlayarak:

"Hummmh!.. Şaşarım kedinin çamaşır yıkamasına!"

Ahmet, beraber getirdiği kocaman çıkını açıp içinden avuç avuç taze fındık, vişne, kayısı, türbe erikleri çıkararak bunları Hasan'la kızların önüne döktü:

"Buyurun bakalım, yemişe!"

Hasan:

"Aa... Teşekkür ederiz, bize artık müsaade!"

Zehra:

"A... A... A... Ne oldunuz, durun bakalım daha erken, daha fabrikalar bile paydos olmadı! Akşam yemeğini burada yiyeceğiz."

---

1 Kuşkusuz, şüphesiz.

Mediha:

"A vallahi olmaz ablacığım, sonra evden bizi merak ederler."

"Etmezler, etmezler, daha erken... Yemeği yeriz, güneş batarken gidersiniz. Eğer yalnız gitmeye korkarsanız ben sizi götürürüm."

Ali Beybaba:

"Eyvahlar olsun, desenize gene yollarda kim bilir kaç kopuğun, kaç serserinin kolu, budu kırılacak!"

Hasan:

"Rica ederim, bize artık müsaade edin, ben bir şey değil amma bunları evlerinden merak ederler."

Zehra:

"Bunların evleri neredeyse bana tarif edin, ben gidip haber vereyim, merak etmesinler!"

Bu teklif Hasan'a biraz mülayim[1] gelir gibi oldu ama Darbukacı Zehra'nın anası Aygır Fatma buna razı olmadı:

"Olmaz kızım," dedi, "münasebet almaz çünkü sen bir yabancısın. Bunlar erkek çocuk olsa haydi neyse amma kız oldukları için belki anneleri razı olmaz. Ona sebep, çocuklar yemişlerini de yesinler, artık yavaş yavaş evlerine gitsinler."

Ali Beybaba:

"Bunların neresi çocuk? Baksana... Maşallah üçü de çocukluktan çoktan çıkmış, gençliğin ateşli devrine girmişler."

Fatma yarı hiddetle:

"Senin de ne söylediğini kulağın işitiyor mu bunak!"

"Gençlik fena mı yahu! Keşke şimdi ben de onlar gibi bir genç olsaydım!"

"Sen gençliğinde de böyle mıymıntının biriymişsin ya!"

"Nereden bildin benim gençliğimde mıymıntı olduğumu?"

"Canım uzatma işte!"

"Ah Fatma ah! Ne olurdu, sen benim gençlik zamanıma rastlamalıydın da görmeliydin Ali Beybaba neymiş? Hoş şimdi de altmışa yaklaştığım halde alimallah taşı sıksam suyunu çıkarırım ya!"

Fatma gülerek:

---

1 Uygun, münasip.

"Atma, atma! Camlar beyliktir!"

Ali Beybaba çocuklara:

"Yarın siz de benim yaşıma gelecek olursanız anlarsınız Hanya'yı Konya'yı! Onun için evlatlarım gençliğinizin kadrini bilin! Gençliğinizi yok yere ziyan zebil etmeyin. Hayatta geçeceğiniz yol yalnız gençlik yolundan ibaret değildir. Hızınızı, gücünüzü, neşenizi, kanınızı biraz da ihtiyarlığa saklayın. Bakınız bende yaş elli sekiz. Amma kim der ki ben şimdi elli sekiz yaşındayım? Dedim ya, alimallah şu halde kalksam taşı sıksam..."

Karısı tekrar alay etti:

"Atma, atma dedik ya! Camlar beyliktir!"

"Canım efendim, onu atma, bunu atma, artık bıktım be!" Elini nevale sepetine sokup koca bir şişe rakı ile bir kadeh çıkararak, "Sana inat, atacağım işte?" dedi.

Karısı, elinden şişe ile kadehi kaparak:

"Deli mi oldun sen, bırak bakayım onları, çocukların yanında hiç öyle şey olur mu?

Hasan ayağa kalkarak:

"Artık bize izin veriniz, biz kaçalım! Efendi amca da bizim yüzümüzden rahatsız olmasın!"

Aygır Fatma güler yüzle:

"Peki yavrularım, siz bilirsiniz. Amma bunu saymayız, sizi gene burada bekleriz. Biz ekseri günler buraya gelir, öğle, akşam yemeklerimizi burada yeriz. Siz de ara sıra uğrayınız. Gene görüşelim. Hem ne kadar annelerinizi filan tanımasam da onlara da çok selam söyleyin, ara sıra onlar da buraya buyursunlar, tanışalım, görüşelim!

Hasan'la arkadaşları Fatma Hanım'la Ali Beybaba'nın ellerini öperlerken damat Ahmet de kalkmış, ayakta el pençe duruyordu. Biraz ötedeki armudun altında akşam salatası hazırlamakta olan Zehra, bu manzarayı görünce soğanlı, domatesli ellerini acele havluya silerek koştu:

"A... Kaçıyor musunuz ciciler, kaçıyor musunuz yavrular! Durun öyleyse, ben de sizi şu karşıki dutluğa kadar selametleyeyim!"[1]

---

1 Yolcuyu, konuğu uğurlamak.

Kafile yola düzülürken Fatma Hanım onlara teminat verdi:

"O kopuklara bugün verdiğim aptes[1] artık kıyamete kadar yeter. Onlar artık size sataşmak değil, bir daha buralarda bile görünmezler. Eğer onların arkadaşlarından başkaları yollarda, şurada burada size yan bakacak olurlarsa bana söyleyin kâfidir."

Yolda darbukacı abla, onlara asıl babasının on yedi yıl önce öldüğünü ve şimdi anasının on yıldır İstanbul'un eski kabadayılarından Uzunçarşılı Ali Beybaba ile evli olduğunu söyledi. Ve onlara yaz ortalarının keskin kokulu kır çiçeklerinden, kır otlarından demetler yapıp ellerine tutuşturdu.

Zehra dutlukta kendilerinden ayrıldıktan sonra Mediha ile arkadaşı Hasan'a:

"Amaaan," dediler, "ne yaman kadın..."

"Az kalsın herifleri öldürecekti."

Hasan da onlara şu cevabı verdi:

"Aygır Fatma'nın adını işitirdim, kendisini bugün ilk defa gördüm. Onun bir gece kendi mahallelerindeki bir dul kadının evine taarruz eden dört beş külhanbeyini süpürge sapıyla önüne katıp döve döve yerlere serdiğini anlatırlar ki olur şey değildir!"

***

İşte Zaika'nın, Çamlıca'dan geldikten sonra kaç gündür kendisine mektup göndermeyişine yahut gözükmeyişine Hasan'ın pek aldırış etmemesinin sebebi buydu.

Hasan, ilk çocukluk göz ağrısıyla bu şekilde buluştuktan sonra Zaika'nın kendisine yan çizmesini fazla düşünemezdi. Fakat Zaika Çamlıca'dan geldikten sonra Hasan'la buluşmaya çok can attığı halde zavallı, fırsat bulamamıştı.

Kendi evlerinin arkasında, kendi pencerelerinin dibinde Hasan tarafından Çapraz Selahattin'e atılan mükellef dayak mahallede bir hayli dedikodu uyandırmış ve Zaikalar bu dedikodunun önünü almak için on beş gün kadar Çamlıca'ya gitmişlerdi. Oradan geldikten sonra ise annesiyle ablası evde ve sokakta onu sıkı bir göz hapsine almışlardı.

---

1 (Argo) Azarlamak, haddini bildirmek.

8

Hasan'ın başının etrafında ne vakittir birtakım vartalar[1] dolaşıyor ve o, hep bunları birer tesadüfle atlatıyordu. Fakat şimdi onun çevresini, içinden pek öyle kolay kolay çıkılmaz yeni bir varta sarıyordu: Fena bir dedikodu vartası... Koca semt, kaç gündür dedikoduların çeşitlisi, daniskasıyla çalkanıyordu. Hem Hasanların mahallesinde hem de civar mahallelerde Arap Zeynel ile Topuz Süleyman'ın Aygır Fatma'dan yedikleri o dört başı mamur dayakları duymayan kalmamıştı.

Artık Aygır Fatma'nın, Arap Zeynel'in, Topuz Süleyman'ın adlarıyla birlikte Hasan'ın, Mediha'nın adları da bütün o civar halkının, hele kadınlarının dillerinde destan olmuştu. Artık bütün mahalle kahvelerinde, bütün evlerde günün en önemli konuşma mevzuunu bu mesele teşkil ediyordu. İşin aslını bilen de söylüyordu, bilmeyen de... Sonra, bu bahse dair söz söyleyen herkes, her kadın zaten pek tumturaklı, pek su kaldırmaya uygun olan asıl mevzuya kendiliklerinden bir şeyler ekliyor, onu daha telleyip pulluyor, herkes meseleyi kendi işine geldiği tarzda habbeyi kubbe yaparak başkasına anlatıyordu.

Kendisi ile Mediha'nın bu suretle fena dile düştüklerinin, herkesin ağzına birer parmak bal olduklarının pek farkında olamayan Hasan, Arap Zeynel ile Topuz Süleyman vakasından sonra artık ortalığı güllük gülistanlık görüyor, candan sevgilisi Mediha ile kırlarda geçireceği mutlu yaz akşamlarının hayallerinde avunuyordu.

Hasan, Arap Zeynel'le Topuz Süleyman vakasından sonra Mediha ile bir akşam, daha kıyı yerlerde buluşup biraz dolaşmışlar, birbirlerine samimi sevgilerinden bir hayli dem vurmuşlardı. Fakat bu ikinci buluşmadan sonra üç gün oluyordu ki Mediha'yı bir daha görememiş, ondan hiçbir ses seda duyamamıştı. Halbuki üç akşam önce Mediha'dan ayrılırken onunla ertesi akşam gene aynı yerde buluşmaya sözleşmişlerdi. Hasan, şimdi üç gündür ondan bir haber alamayınca aklına hiçbir şey getirmiyor, acaba kızcağız hasta mı, diye düşünüp üzülüyordu.

---

1 Tehlikeli durum.

Bunu nasıl anlayacaktı? Önce aklına kendi annesi geldi, "Meseleyi," dedi "anneme açayım, ona ta çok eski bayramlardaki çocukluk arkadaşımı ve onun anasını hatırlatayım, sonra kendisinden rica edeyim, gidip kızı evinde bir yoklasın."

Önce kendisine uygun gelen bu fikirden sonra caydı. "Ya," dedi, "kızın annesi Arap Zeynel, Topuz Süleyman vakasını duydu da şimdi kızını onun için sokağa salıvermiyorsa..." Hatta bir aralık aklına şu geldi: "Ya meseleyi duyan kızın anası onu buradan vakitsiz Beşiktaş'a kaçırdıysa!"

Hasan'ın birinci düşüncesi pek boş, pek hayali bir düşünceydi, Mediha hasta filan değildi. İkinci düşüncesi dosdoğruydu, kızın anası işi iki gün sonra duymuş, kızı misafir bulundukları akrabalarının evinde sıkı bir baskıya koymuştu. Üçüncü düşüncesi de olmak üzereydi. Medihalar bir ay için misafirliğe geldikleri akrabalarının evinden iki gün sonra Beşiktaş'a dönmeye karar vermişlerdi. Çünkü civarda göklere çıkan dedikodu artık kızın anasının kulaklarını patlatacak raddeye gelmişti.

Hasan, meseleyi kendi anasına açmaktan, işi onun vasıtasıyla halletmeye kalkışmaktan vazgeçti. Tuttu, çok sıcak bir öğle vakti kır kahvesinden sağlık[1] aldığı Aygır Fatmaların evine gitti. Fatma evde yalnızdı. Ali Beybaba bir iş için İstanbul'a[2] inmiş, kızı Zehra da komşuya gitmişti. Kadın, Hasan'ı çok güler yüz ve çok tatlı bir dille karşıladı, onu dört odalı ahşap evin bahçe üstündeki en temiz, en süslü, en serin odasına aldı. Hasan'ın karşısına şimdi yeldirmesiz, başörtüsüz, sade bir kanarya sarısı, ince, patis entariyle çıkan kırk beşlik devanası, Hasan'a bugün, o günkünden daha adaleli, daha gürbüz, daha çevik, daha çelik görünüyordu. Gözleri gene bol sürmeli, kaşları gene bol rastıklı olan kara yağız Fatma, Hasan'ın bu vakitsiz ve ansızın gelişinden kuşkulandı:

"Nasıl oldu böyle, evi nasıl buldun?"

"Kır kahvecisine sordum, o tarif etti."

"Ey, hoş geldin, ne var ne yok bakalım, o günden beri nasılsın, hanım ablalar ne âlemde?"

---

1 Salık, bilgi, haber.

2 XX. yüzyılın ortalarına kadar İstanbul denildiğinde Suriçi olarak da adlandırılan Tarihi Yarımada kastedilirdi.

"Çok şükür, iyiyiz, hoşuz amma..."

"Ey... Amması ne oluyor?"

"Mediha üç gündür bana görünmedi, onu çok merak ediyorum. O günden bir gün sonra aynı yerde bir daha buluşmak üzere sözleşmiş olduğumuz halde üç gündür kendisinden bir haber alamadım."

Fatma manidar:

"Acaba kızcağız rahatsız olmasın?

"Önce ben de öyle düşünmüştüm. Fakat sonradan acaba dedim, meseleyi annesi filan duydu da kızı sokağa salıvermiyorlar mı?"

Fatma kurnaz kadındı, işin böyle olduğuna hiç şüphe olmadığını derhal çaktı, hatta aklına kızın vakitsiz Beşiktaş'a aşırılmış olması fikri bile geldi. Sonra Hasan'ı teselli etti:

"Canım yavrum, bunda üzülecek ne var? Belli ki kız seni candan seviyor. Meşhur kelamdır: İki gönül bir olduktan sonra onları kim ayırabilir? Kız sana üç gün değil, üç ay bile görünmese gene sonra o gelip seni bulacaktır."

"Üç ay mı dedin hanım teyzeciğim?"

"Canım ben söz misali olarak üç ay dedim, bakarsın üç gün sonra gene buluşursunuz."

Hasan derin bir düşünceye daldı.

"Ne o, niye öyle derin düşünüyorsun?"

"Ben çok talihsizim de onun için düşünüyorum!"

"Haydi haydi, hiç yoktan kendini böyle şeylerle yorma, bak sen daha pek gençsin, adeta çocuksun. Hiç ummadığın bir zamanda bakarsın ki beklediğin o talih kuşu gelir, seni öyle bulur ki..."

"Sizden bir şey rica etsem mi acaba, bilmem ki?"

"Ne gibi?"

"Gidip Mediha'yı evinde yoklamak..."

"Bunu ben yapamam yavrucuğum. Çünkü malam a, benim adım bu civarda biraz eli bayraklı diye çıkmıştır. Vakıa, ben o gün seni de kızları da o şirret kopukların elinden kurtardım fakat olur ki kızın anası bana teşekkür edeceği yerde surat filan etmeye kalkar, ona sebep bu işi ben yapamam amma senin güzel hatırın için başkasına yaptırırım."

"Kime yaptırırsınız?"

"Sen şimdi bana onların burada oturdukları evi tarif et, ben oraya bizim komşulardan eli ayağı, sözü sohbeti düzgün birisini bulur, gönderirim."

"Şimdi gönderir misiniz?"

"Birazdan gönderirim ve akşamüstü de kır kahvesinin bahçesinde sana cevabını veririm. Sen akşama doğru çık, orada beni bekle."

Aygır Fatma ev altındaki kuyudan çektiği aşılama[1] su ile Hasan'a buz gibi bir ahududu şurubu sunarken çat kapı biri geldi.

"Kim o?"

"Azıcık açar mısınız?"

Bu, yabancı bir kadın sesiydi. Fatma, Hasan'ı bardak elinde alt kattaki loş odalardan birine soktu: "Hele sen gir şuraya biraz da, bakayım kimmiş o?"

Hasan odaya girdi ve Fatma, sokak kapısını açtı.

"Buyurun efendim, kimi istiyorsunuz?"

Kapıdaki orta yaşlı, zayıfça, temiz, tirendaz[2] kadın sordu:

"Uzunçarşılı Ali Beybaba'nın evi burası mı?"

"Burası efendim."

"Onun haremi[3] Fatma Hanım'ı görmek istiyorum da azıcık."

"Buyurunuz içeriye, Fatma benim."

Yabancı kadın çekinerek içeriye girdi. Aygır Fatma, kendisini yukarıya alacak oldu, çıkmadı.

"Şurada," dedi, "ev altında bir yere ilişip görüşebiliriz."

Fatma, kadına bir hasır sandalye uzattı, kendisi de oradaki alçak bakır sandığın üzerine ilişti:

"Safa geldiniz!"

"Safa bulduk! Sizi rahatsız ettim amma affedersiniz."

"A... Estağfurullah! Niçin rahatsız olayım."

"Size bir şeyler sormak istiyorum."

"Buyurunuz, sorunuz."

Kadın, birden çok ciddileşerek:

"Siz benim kızımı nereden tanıyorsunuz?"

---

1 Soğuğa sıcak, sıcağa soğuk su katma, aşlama.

2 Özenli, temiz, zarif giyinmiş

3 Eşi.

"Kim sizin kızınız?"

"Geçen akşam, şu yukarı taraflardaki kır kahvesinin bahçesinde yanınıza alıp kızınız, kocanız, damadınız ve yabancı bir delikanlıyla birlikte saatlerce içki sofranızda oturttuğunuz kızların birisi. Hoş, öteki kız da pek yabancımız sayılmaz ya... Şimdi sizden sormak istediğim şu: Henüz çocuk denecek kadar iki genç kızı nasıl oluyor da..."

Fatma, kadının sözünü kesti:

"Eğer bana böyle saçma sapan bir sual soracağınızı bilseydim size hiç kapıyı açmazdım!"

İçeride Hasan'ın yüreği fena halde çarpıyordu.

"Bana bakınız hemşire hanım,[1] vakıa bu civarda bana adıyla sanıyla Aygır Fatma derler. Fakat benim yüzüm, bu civar karılarının çoğundan daha çok ak, alnım daha çok açık, vicdanım daha çok temizdir. Onun için sizden çok rica ederim, sözlerinizi biraz düşünerek, tartarak söyleyiniz!"

"Ben söyleyeceklerimi iyice düşünmüş, tartmış da buraya öyle gelmişim!"

"Şu halde, sizi aldatmışlar, sizi kandırmışlar, sizi yalanlarla, dolanlarla kurmuşlar, kurmuşlar buraya öyle göndermişler. Kıyafetiniz, haliniz, yüzünüz sizin asil bir aileye mensup iyi kalpli bir kadın, evlat düşkünü bir ana olduğunuzu gösteriyor. Onun için sizden çok rica ederim, ortada fol yok yumurta yokken, tutsam ben gelip size bu yolda sözler söylemeye kalksaydım, siz buna razı olur muydunuz?"

"Nasıl ortada fol yok yumurta yokmuş? Benim kızımın, akrabamız bir kızla birlikte senin, kızının, kocanın, damadının ve bir yabancı delikanlının içki sofrasında saatlerce oturduğunu birçok kimse gözleriyle görmüşler. Hem ben, şimdi buradan çıktıktan sonra gidip onları kahvesinin bahçesindeki böyle bir içki sofrasında oturtan kahveciden de hesap soracağım!"

"Böyle bir şey yapacak olursanız kahveci tabiidir ki sizin böyle bir sorgunuza gülmekten başka verecek karşılık bulamayacaktır!"

---

1 "Hanımefendi" anlamında kadınlar için hitap sözü.

"Yaaa... Fakat ben işi kızın amcasına açacak olursam bana şimdi gülmekten başka bir karşılık veremeyecek olan kahveci o zaman da ağlamaktan başka verecek karşılık bulamayacaktır. Ben şimdi size uzun lafın kısasını söyleyeyim mi?"

"Buyurunuz efendim!"

"Kızları orada sizinle tanıştıran o kahveci değil mi?"

"Hayır!"

"Yoksa o çapkın delikanlı mı, o körpe yavruları kandırıp sizin karılı kocalı, damatlı kızlı içki sofranıza getirdi?"

"Hemşire hanımcığım, size bunları böyle telleyip pullayıp anlatanlar acaba niçin işin daha öncesini anlatmamışlar?"

"İşin daha öncesi hangisi?"

"Onu kızınız anlatmadı mı size?"

"Ne anlatacak, anlatmaya yüzü var mı ki? Ona kalırsa sözde kendileri çok eski bir çocukluk arkadaşıyla kırda konuşurlarken kendilerine iki serseri musallat olmuş, bunun üzerine bir kadın gelip serserileri dövmüş, onları kurtarıp kahvenin bahçesine götürmüş, kendilerini orada biraz oturtmuş, sonra serseriler ortadan kaybolduktan sonra da kalkıp evlerine dönmüşler."

"Kızınız meseleyi biraz kısaca anlatmakla beraber işin aslı faslı da işte bundan ibaret."

"Nasıl bundan ibaret? Sizin o kazık kadar kocalı kızınız, benim körpe yavrularımın gözlerinin önünde tutmuş o delikanlıyı kaç kere şapır şupur öpmüş; kocanız olacak adam yaşına başına bakmadan kızlarımın yanında size ağza alınmayacak şakalar yapmış; sonra damadınız elinde koskoca meze çıkınlarıyla gelmiş, bunları çocukların önüne boşaltmış; ondan sonra da kocanız koskoca binliği ortaya çıkarıp, 'Haydi yiyin çocuklar!' deyince artık bizimkiler utanıp oradan kaçmışlar. Kaçmışlar amma kızınız da onları kandırıp başka bir akşam gene oraya getirmek için peşlerine takılmış, onlarla birlikte dutluğa kadar gelmiş. Nasıl, her şeyi gözümle görmüş, kulağımla işitmiş gibi biliyor muyum? Yalnız size şunu da söyleyeyim ki kızın amcası henüz bunları duymadı, eğer duyacak olursa kıyametin büyüğü işte o zaman kopacaktır. Amcasının nasıl adam olduğunu bilmezsiniz."

"Vallahi hemşire hanımcığım, bu işi benimle konuşmak üzere buraya sizin yerinize amcası gelmiş olsaydı daha iyi olurdu."

"Daha mı iyi olurdu? Hafazanallah,[1] amcası bu işi duymuş olsaydı, çoktan evinizi sizin başınıza geçirirdi."

"Şu halde hemşireciğim, darılmayın, gücenmeyin, ben sizinle fazla görüşemeyeceğim, lütfen siz gidin de akşama mı olur, yarın sabaha mı, kızın amcasını gönderin buraya, ben onunla görüşeyim."

"Lakin bu size çok pahalıya oturur sonra!.."

"Ne yapalım, başa gelen çekilir hemşireciğim, kısmetimizde ne varsa kaşığımızda o çıkar! Hem isterseniz kızın amcası evdeyken ben size geleyim, kendisiyle orada görüşeyim."

"Allah etmesin, biz kır kahvelerinde karı koca, damat gelin çilingir sofrası kurup âlemin genç evlatlarını sofralarına alarak onların yüzlerini gözlerini açmaya çalışan insanları dünyada evimize kabul edemeyiz!"

"Şu halde her ne kadar kendilerini tanımıyorsam da eğer hanım kızımızın amca beyi benden büyükse ellerinden, küçükse gözlerinden öperim, lütfen akşama buraya teşrif etsinler de onunla görüşelim."

Kadın hiddetle kalktı:

"Demek," dedi, "siz Nuh deyip peygamber demeyenlerdensiniz. Ben şimdi gider, o kahveci olacak herifi de bulurum!"

Sokak kapısına doğru yürürken, Fatma tekrar önüne geçti:

"Hanım," dedi, "yapmayın, öfke ile kalkan ziyanla oturur. Sonra çok amma pek çok pişman olacaksınız. Hele zavallı fakir kahvecinin bu işte zerre kadar kabahati yok..."

"Demek, kızlarımızı oraya birtakım düzenlerle siz düşürdünüz!"

"Böyle değil amma haydi böyle olsun, kabahat, kusur, günah hep bizim!.. Ne söyleyecekseniz bize söyleyin, ne yapmak istiyorsanız bize yapın; elin bigünah,[2] fakir kahvecisine gidip sataşırsanız buna ne kul razı olur, ne Allah!"

"Anlaşıldı, anlaşıldı," dedi, "artık siz hesabınızı kızın amcasıyla görürsünüz!"

---

1 Kötü bir durum ve ihtimal karşısında, "Allah bizi korusun, Allah muhafaza etsin!" anlamında söylenen dua ve sığınma sözü.

2 Suçsuz, günahsız, masum.

"Baş üstüne efendim, hesabımızı onunla görürüz; eğer amca bey akşama buraya teşrif buyururlarsa bizi ihya ederler!"

Mediha'nın anası çat, diye kapıyı çekince Hasan odadan fırladı:

"Ah hanım teyzeciğim, bakın şu Allah'ın işine! Benim yüzümden neler geldi sizin başınıza."

"Aldırma sen. Keyfine bak, biz böyle ne vartalar atlatmışız. Tevekkeli dememişler: İyilikten kemlik[1] hâsıl olur, diye... Hele dur bakalım, sen üzülme, şu amca beyi de bir görelim, ne menem şeymiş? Erkek olduğu için herhalde daha iyi söz anlar. Sen biliyor musun Mediha'nın amcası kimdir, necidir?"

"Son buluştuğumuz gün bana amcasından biraz bahsetmişti. Bundan yedi sekiz sene önce babası öldüğünden beri, kendilerine amcaları bakıyormuş... Adam galiba sarayların birinde tüfekçiymiş.[2] Hem de oldukça zenginmiş... Ayda Medihalara on beş lira para veriyormuş. Fakat Mediha'nın babası öldükten sonra annesi biraz sinirlenmiş, biraz geçimsiz bir hale gelmiş olduğu için herkesle oturamıyor, ondan dolayı amcası ve yengesinden ayrı olarak Beşiktaş'ta oturuyorlar, ara sıra da buraya misafir geliyorlarmış..."

Fatma, Hasan'ı biraz daha teselli ettikten sonra:

"Artık," dedi, "sen yarın yine bir aralık bize uğra da sana neticeyi bildirelim."

Hasan çok fena bir yeise kapılmıştı.[3] Fatma tekrarladı:

"Hiç üzülme, meraklanma, sana demin ben ne dedim, 'İki gönül bir olunca ayıramaz padişah!' Haydi, bak keyfine, çık kırlara, biraz hava al! Biz bu akşam ne yapar yapar, amca beyi işin hakikatine inandırır, yarın da sana hayırlı havadisler veririz."

***

Akşamla yatsı arası... Aygır Fatmaların iki dağ arasına sıkışmış gibi geniş bir hendeğe benzeyen mahallelerinde yaz gecelerine mahsus insanlı hayvanlı tam bir curcunadır gidiyordu. Mahallenin bostana karşı olan bütün evlerinin kapıları hemen artlarına kadar açıktı.

---

1 Kötülük.

2 Saray muhafızı, saraylarda vazife gören silahlı memur.

3 Üzülmek.

Hava imbat[1] olduğu için bu artlarına kadar açık kapılı evlerin içlerinden dışarıya ağır, tembel, yorgun ve soğan, sarmısak, yanık zeytinyağı kokulu bir fırın havası siniyordu. Evlerin bazılarındaki havaneli[2] tıkırtıları kıvrak bir türkünün oynak tıkırtılarına ne kadar benziyordu.

Alt ve üst katlardaki karanlık odaların açık pencerelerinde her genç kız ayrı ayrı makamlarla bir şeyler mırıldanıyor, daha arka, daha kuytu sokaklardan ise hafif hafif ut, tef, darbuka sesleri geliyordu. Alt ve üst katlardaki bazı karanlık odaların pencere önlerine, evlerin ön taraflarına rastlayan önleri tahta parmaklıklı, içleri bol çiçekli bazı bahçelerden de sokağa içki kokuları sızıyordu.

Mahalleyi en geç, en son dolaşan genç yoğurtçu Karakaş Sıtkı, içlerinden içki kokusu sızan bu pencerelerin, bahçelerin önünde duruyor; oralardaki içenlerle biraz şakalaşıyor; oralardan uzatılan tabaklara ellişer yüzer dirhem yoğurt koyuyor ve bazen akşamcıların[3] kendisine ikram ettikleri teki, "Muhabbete!" deyip ayakta yuvarladıktan sonra bir iki dakika kadar orada burnuyla zurna taklidi yaparak çiftetelli çalıyordu.

Evlerin karşısındaki bostanda kara ve su kurbağaları yarışa çıkmışlar gibi bu ağır, imbat havayı sesleriyle didik didik ediyorlar; yüzlerce ağustos böceği hiç durmadan tek nota üzerinde karanlığı çınlatıyorlardı.

Aygır Fatmaların kapıları ve sokak üstündeki üst kat odanın pencereleri tamamıyla açıktı. Ali Beybaba köşe penceresinin önünde yeni demlenmeye başlamıştı. Fatma mutfakta kocasına patlıcan kızartıyor, kızı ev altında tarator[4] dövüyordu. Damatları Ahmet henüz gelmemişti. Karısı kocasına gündüzden meseleyi anlatmış olduğu için Ali Beybaba, her ihtimale karşı bu akşam anzarotunu ağır ağır içiyor, belki kızın amcası gelecek olursa onunla pek olgun ve dolgun bir kafayla görüşmeyi uygun bulmuyordu.

---

1 Yazın, gündüz denizden karaya doğru esen mevsim rüzgârı; deniz yeli.

2 Havanda bir şeyi dövmeye yarayan tokmak.

3 Akşamları içki içme alışkanlığında olan kimse.

4 Ceviz, ekmek içi, sarmısak, zeytinyağı ve sirkeyle yapılan bir çeşit sos, meze.

Genç yoğurtçu Karakaş Sıtkı tam Ali Beybaba'nın evine yoğurt bırakırken gövdesi tıpkı Aygır Fatma'ya benzeyen, kırk beş ellilik, iriyarı, geniş omuzlu, eli kalın bastonlu, pala bıyıklı bir adamın sesi kapının önünde gürledi:

"Aygır Fatma denilen kadının evi burası mı?"

Yoğurtçu birden şaşırdı:

"Burası efendim... Fatma Abla'nın evi burası."

Kapının önünde askeri bandoların kontrbasları gibi öten bu kalın sesi ev altından duyan Zehra, hemen beyaz başörtüsünü örtüp kapıya koştu.

"Kimdir o?"

"Aygır Fatma'yı istiyorum!"

"Affedersiniz amma benim anamın adını Aygır Fatma diye siz koymadınız. Vakıa onun lakabı Aygır Fatma'dır. Fakat henüz tanımadığınız bir kadını, ele güne karşı böyle çağırmanız icap etmez!"

"Haydi hanım, sen çekil oradan şimdi de bana o anan olacak karıyla baban olacak herifi gönder, onlarla görülecek davam var!"

Ali Beybaba merdivene koştu. Fatma mutfaktan sokak kapısına fırladı:

"Buyurun efendim, içeriye buyurun da içeride görüşelim!"

"İçeriye nereye buyuralım, rakı masasına mı?"

"İster rakı masasına buyurun, ister bira kasasına!"

Adam kapıdan içeriye bir adım atıp Fatma'yı süzerek:

"Anlaşılan Aygır Fatma sen olacaksın, kocan da burada mı?"

"Kocam da burada, kızım da... Buyurunuz efendim yukarıya."

"Yukarıya filan çıkmamıza hacet yok! Şuracıkta, ev altında görüşelim!"

Ali Beybaba merdivenden inerek:

"Lütfen yukarıya teşrif buyurun beyefendi, yukarıya... Merak etmeyin, fakirhanemizde zatıâlinizi ağırlayacak odamız bulunur."

"Ben buraya sizinle muhabbete gelmedim ki yukarıda beni ağırlayacak odadan bahsediyorsunuz. Gel bakalım sen şöyle de şuracıkta biraz görüşelim!"

Ali Beybaba:

"Baş üstüne, geleyim efendim."

Fatma, sokak kapısını kapattı, aşağı odadan getirdiği iki sandalyeyi erkeklere uzattı. Ali Beybaba:

"Ey hoş geldiniz efendim!"

"Hoş mu geldik, nahoş mu geldik yoksa mayhoş mu geldik, onu şimdi anlarsınız!"

"Vallahi beyefendi isterseniz sarhoş gelmiş olun, mademki tenezzül buyurup buraya teşrif ettiniz. Burada bulundukça bizim aziz misafirimizsiniz, buradan çıkıncaya kadar size hürmet ve itibarda kusur etmek bizim elimizden gelmez. Biz anamızdan babamızdan böyle terbiye gördük."

"Ay sizde terbiye var mı?"

"Terbiyemiz olmasaydı sizi böyle karşılamazdık."

"Bana bak arkadaş, ben öyle çenelere gelemem, öyle ağızlara kolay kolay kayık yanaştırmam! Şimdi lafı uzatma da şu meselenin aslını anlat bakalım!"

"Hangi meselenin?"

"Mahut meselenin... Geçende kır kahvesinin bahçesindeki meselenin..."

Ali Beybaba karısına döndü:

"Anlat bakalım meselenin anhasını minhasını[1] da beyefendi dinlesin!"

"Hayır, hayır, hayır..." Pala bıyıklarını sıvazlayarak, "Bak ben erkek oğlu erkeğim, ben karıyla konuşmam, erkeksen sen anlat meseleyi!"

"İyi amma benim beyim efendim, zatıâliniz kapıya geldiğiniz zaman beni sormadınız, benim adımı çağırmadınız, 'Aygır Fatma'yı istiyorum.' dediniz. İşte Aygır Fatma karşınızda, buyurun kendisiyle istediğiniz gibi, doya doya görüşün!"

"İcap ederse onunla da görüşürüm, hele sen anlat bakalım şu işi. Elin genç çocuklarını utanmadan nasıl alıp da oturttunuz rakı sofranıza."

Ali Beybaba:

---

1 Ötesini berisini, her yönünü.

"Yooo," dedi, "beyim, ben, yalnız ben değil, bizim hiçbirimiz sizinle bu tarzda görüşemeyiz. İşin aslını faslını anlamadan böyle ağzınızı bozacaksanız size biz artık tek bir kelime bile cevap vermeyiz." Sokak kapısını göstererek, "İşte kapı, buyurunuz, beğendiğiniz yere gidiniz, bizi şikâyet ediniz ve durup dururken de gelip böyle herkesin başını yok yere belaya sokmaya kalkışmayınız."

Adam biraz kızarır gibi oldu. Bir iki saniye pala bıyıklarını büktü. Sonra elindeki kalın bastonu yere vurarak:

"Siz," dedi, "benim kim olduğumu biliyor musunuz?"

"Kim olursanız olun, bize ne? Biz çiğ yemedik ki karnımız ağrısın!"

"Nasıl çiği yemediniz, demek elâlemin işi gücü yok size iftira ediyor öyle mi?"

Fatma:

"Hem de ne iftira, ne iftira... Lakin şunu bil ki bey bilader, biz öyle iftiralara miftiralara kolay kolay pabuç bırakır takımından değiliz. Yalnız şuna yanarım ki arada ne olacaksa o zavallı saf, masum çocuklara olacak."

"Kimmiş o zavallı, saf, masum çocuklar bakayım?"

"Biri kardeşinizin kızı, biri de onun çocukluk arkadaşı olan delikanlı."

"Galiba siz o delikanlı namına hareket ediyor, elin kızını kendi rakı sofranızda o delikanlıya peşkeş çekmek istiyorsunuz."

"İlahi beyefendi! Biz o delikanlıyı da o gün, sizin kızınızla birlikte tanıdık."

"Peki, mesele nasıl oldu, bunlar nasıl kalkıp tanımadıkları kimselerin rakı sofrasına gelip oturdular."

"Ne rakı sofrası beyefendi, siz kimin evini soruyorsunuz? Bir kere biz ana kız zıkkımın damlasını ağzımıza koymayız. Ali Beybaba ile benim damat olacak herif ise çocuklar bizim yanımızdan gittikten sonra rakılarını içmeye başladılar."

Herif bastonunu tekrar hiddetle yere vurarak:

"Peki, çocuklar sizin yanınıza ne diye geldiler?"

"Kızınız bunu size anlatmadı mı?"

"Ben daha benimle yüz göz olmasın, diye kıza bir şeyler açmadım. Annesi meseleyi kendisine sormuş, sözde bizim kız ta çocukken sizin kızı tanıyormuş. Sizin kız denilen," Zehra'yı göstererek, "bu olacak... Halbuki o nerede, bu nerede? Biri kocalı sırık kadar kadın, öteki henüz on altı yaşlarında bir mektep çocuğu, herhalde bu işin içinde birtakım dalavereler olacak."

Zehra:

"İlahi beyefendi, Allah cümlemizi kuru iftiralardan saklasın! İşin içinde ne dalavere var, ne alavere. Eğer siz işin içyüzünü bilmiş olsaydınız, bu akşam buraya böyle hiddetle değil, güler yüzle ve bize bir kutu da hediyelik şekerle gelirdiniz."

"Ne münasebet!"

"Şuna da emin olun ki beyefendi, hani biz bunları sizden yahut şundan bundan korktuğumuz, çekindiğimizden değil, sırf hakikat olarak söylüyoruz. Eğer o gün benim anam olacak şu Aygır Fatma diye tahkir ettiğiniz kadın yetişmeseydi belki de şimdi hem kardeşinizin kızı hem onun arkadaşı olan öteki kız belki de size, ailesine ve bütün sizi tanıyanlara karşı pek fena bir mevkide kalacaklardı."

"Ne gibi?"

"Ne gibi olacak? Benim şu Aygır Fatma denilen anacığım o gün Allah'ın o ıssız kırlarında o kızları iki serserinin taarruzundan kurtardı."

"Nasıl iki serserinin?"

Zehra ile anası bütün o feci macerayı nöbetleşe anlatmaya başladılar. Ana kızın anlatışlarındaki o derin samimiyet, herifi adeta manyetize etmişti.

Bir aralık, merdiven basamağından bu sahneyi seyretmekte olan Ali Beybaba:

"Bana biraz müsaade, ben azıcık yukarıya çıkıyorum, beyefendi giderken haber verin de gelip selametleyim."

Adam buna razı olmadı:

"Yok," dedi, "yabancı bir erkeğin kadınların yanında yalnız kalması..."

"Yok efendim, yok, yok beyim, yok... Biz öyle şeylere aldırmayız, bizim kadınların da erkekten hiç farkları yoktur. Eğer arzu buyurursanız, hep birlikte yukarıya çıkalım, hem bir acı

kahvemizi içmiş hem de, burası pek sıcak, yukarıda biraz hava almış olursunuz."

Adam buna gene itiraz edecek oldu. Fakat o çoktan yumuşadığı için Fatma ile kızı kollarından tutarak kendisini zorladılar:

"Haydi bey bilader, haydi beyefendi amca, rica ederiz, kırmayın bizi, biz öyle sizin düşündüğünüz aşağılık insanlardan değiliz, fakiriz, kenar mahalleliyiz amma gönlümüz kibar, vicdanımız paktır!"

Beş dakika sonra hepsi birden bahçe üstündeki serince odaya kurulmuşlar, Zehra babalığının rakı tepsisini de oraya getirmişti.

Macera en hurda[1] noktalarına kadar anlatıldıktan sonra Ali Beybaba başını sallayarak:

"Yaaa..." dedi, "İşte böyle Vehbi'nin kerrakesi[2] bey bilader!"

"İyi amma bana büsbütün başka türlü anlattılar da..."

Ali Beybaba:

"Korkarım bu sefer de, 'Aygır Fatma ile kızı, dün akşam allem etmiş kallem etmiş, rakılarla, biralarla, envaitürlü cilvelerle, şaklabanlıklarla kızın amcasını da kandırıp kendilerine benzetmiş,' diye çıkarmasınlar."

"Ey, derler mi derler birader, derler mi derler! Elin ağzı torba değil ki büzesin!"

"Size deminden beri bir tek olsun rakı ikram edemediğimin sebebi de bu değil mi? Bilmem zatıaliniz de kullanır mısınız?"

"Ara sıra yapındırırım."[3]

"Eh, şayet yarın aynı iftiraya uğramaktan korkmazsanız dolapta ihtiyat rakımız bulunur."

"Yok, teşekkür ederim. Bu akşam kalsın."

"Demek başka akşama söz veriyorsunuz."

"Belki o da olur inşallah!"

---

1 Küçük, ufak.

2 "İşin iç yüzü, gerçeği anlaşıldı," anlamında deyim. Hikâyesi: Vehbi adında bir kadının çapkınlığa gittiği evi basan zaptiyeler, kadının kerrakesini görünce, "Anlaşıldı Vehbi'nin kerrakesi," derler. Kerrake: Eskiden kibar sınıftan gençlerin ve ilmiye sınıfının giydiği, ince softan hafif ve dar üstlük.

3 (Argo) İçki içmek, az az içki içmek.

"Şu halde kızım Zehra, haydi yemek sofrasını hazırlayın bakalım!"

Zehra yemeği hazırlamaya giderken Mediha'nın amcası da kalktı:

"Artık bana da müsaade!"

Fatma ile Zehra:

"Nereye, kabil değil salıvermeyiz. Bu akşam birlikte yiyeceğiz."

"İmkânı yok, evde merakla sofra başında beni bekliyorlar."

Zehra:

"Eve biz haber götürürüz!"

"Yok, yok, bu akşam beni affedin!"

"Estağfurullah amma eğer bu akşam siz bizi kırmaz, sofranızı şenlendirirseniz bizi ihya etmiş olursunuz."

Adam ayakta ille gideyim diye ısrar ederken Zehra tuttu, ellerine yapışıp öpmeye başladı:

"Kırmayın bizi bu akşam, ne olur, beş dakikacık sofranızda bulunuverin, bakın size nasıl yalvarıyorum, siz hem artık yalnız Mediha'nın amcası değil, benim de amcamsınız! Sizden çok rica ederim, yemekten sonra gidersiniz. Hem giderken evinize kadar ben sizin önünüzde fener çekerim."[1]

"İyi amma kızım, evdekiler neden geç kaldı acaba, diye merak edip yollara düşerler."

"Siz evinizi tarif edin, ben gider, oraya haber veririm, beyefendi biraz geç gelecek, derim."

Fatma atıldı:

"Yooo senin gitmen şimdi münasebet almaz, bekçiyi göndeririz!"

Zehra bekçiyi çağırmak için sokağa fırlarken kocası Ahmet elinde çıkınlarla kapıya dayandı.

"Nerede kaldın bu vakitlere kadar Ahmet? Yatsı okunalı yarım saat oldu!"

"Ne yapalım, vapuru kaçırdık. Akşam ezanına kadar Boğaziçi'ndeki o yalıda çalıştık. Tam iskeleye geldiğimiz zaman vapur kalktı, başka vapur bekledik."

---

1 Elinde fenerle önden gitmek.

Zehra, Medihaların üç mahalle aşırı evlerini kocasına tarif etti:

"Haydi, "dedi, "çabuk fırla, beyefendinin biraz işi çıktığını, eve geç geleceğini, merak etmemelerini söyle!"

Yemekte Mediha'nın amcası kendi gençlik maceralarını tatlı tarafından açtı, artık bunları öyle ballandıra ballandıra anlatıyordu ki Fatma Hanım ikide bir, "O halde bugünkü gençleri ayıplamaya hakkınız yok!" demek mecburiyetinde kalıyordu. Bir ara, kadın, biçimine getirdi, Hasan'ın lafını tekrar açtı, onu birçok methettikten sonra misafire:

"Adresinizi lütfedin de," dedi, "onu bir gün size göndereyim, elinizi öpsün!"

"O da olur inşallah!"

"İnşallah olur, o başka! Fakat çocuğu bir görseniz nasıl bir insan evladı olduğunu derhal anlarsınız!"

"Siz bu çocuğun anasını babasını tanıyor musunuz, bu çocuk kimin nesidir, babası necidir, anası kimdir, kendisi ne iş yapar?"

"Anasını babasını henüz tanımıyoruz. Zaten ben kendisini bir o gün, bir de ondan sonra biraz görmüştüm. Galiba babası orta halli bir aktarmış... Anası da kendi söylemesine bakılırsa öyle herkesle görüşmez, pek sokağa çıkmaz, kendi halinde bir kadınmış."

"Demek bizim Mediha bunu ta çocukken tanımış."

Zehra:

"Ah beyefendi, onların çocukken birbirleriyle tanışmaları ne güzel bir tanışıştı. Bilseniz, onları iki gün bayram nasıl kucaklayıp bağrıma basarak arabaya bindirmiş, sonra gene nasıl yanaklarından öperek arabadan indirmiştim. Biri sarışın, biri kişmiri oldukları için oğlana 'benim sarı papam,' kıza, 'benim karabiberim, çitlembiğim,' diye ne kadar takılmıştım."

"Ne demek istediğinizi iyice anlıyorum fakat şimdi size tabii söz veremem. Hele aradan bir zaman geçsin, şu kötü dedikodular ortadan kalksın, kızın anasının, yengesinin sinirleri biraz yatışsın, ben de gene münasip bir gün oğlanı göreyim, soyunu sopunu sorup araştıralım, ne iş yaptığını öğrenelim..."

Zehra:

"Oğlan henüz rüştiye mektebine gidiyormuş, galiba bu sene de son sınıfı bitirecekmiş."

"Eh işte gördünüz mü ya, Mediha gibi henüz o da bir mektep çocuğu, hele mekteplerini filan bitirsinler bakalım! Elbet sonra bir şeyler düşünürüz. Sizin anlattığınıza göre Mediha da onu çok seviyormuş. İyi ya, işte... Ben o kadar katı yürekli değilim."

Ali Beybaba, Mediha'nın amcasına dördüncü kadehi uzatarak:

"Bir daha ikbal[1] buyurulmaz mı?"

"Yooo kâfi artık... Sonra iş aynasız kaçar.[2] Demin dediğiniz gibi bu sefer de tutarlar benim için size birtakım iftiralara kalkışırlar."

Hep birden gülüştüler. Fatma tekrar sordu:

"Çocuk sizin elinizi öpmeye ne gün gelsin?"

"Canım Allah'ın günü çok... Aceleniz ne? Hem onlar, daha yirmi gün kadar buradalar. O günler içinde ben size gene gelirim, gene konuşuruz. Eğer meselenin aslı anlaşılmasaydı yarından tezi yoktu, kız Beşiktaş'a gidiyordu."

Zehra:

"Bari oldu olacak, hanımefendiler de artık ara sıra bize teşrif etsinler."

"Söylerim, söylerim kendilerine, onlar da gelsinler."

"Amma gelirlerken benim karabiberimi de birlikte getirsinler."

"Olur."

Cemaat sofradan kalkarken Ahmet geldi.

"Ne haber Ahmet?"

Ahmet, misafirin karşısında el pençe divan durarak:

"Buldum evi, kapıyı önce bir arap bacı[3] açtı, dediklerinizi ona söyledim, sonra kapıya bir hanım geldi, 'Bey şimdi nerede?' diye sordu."

"Ey, sen ne dedin?"

"Bizde, dedim."

"Bizde mi dedin?"

"Bizde, dedim. Sonra o, 'Siz kimsiniz,' dedi."

"Sen ne dedin? Sakın 'Aygır Fatma Hanım'ın damadıyım,' demeyeydin?"

---

1 Arzu, istek.

2 (Argo) Ters gitmek, uygunsuz kaçmak, can sıkıcı olmak.

3 Eski konaklardaki zenci hizmetçi veya dadı.

"Hiç der miyim, ben o kadar terbiyesiz miyim?"

"Uzunçarşılı Ali Beybaba'nın damadıyım, dedim."

"Sonra?"

"Sonrası... Hanım, 'Sakın orada, bir gürültü patırtı çıkmış olmasın!' dedi."

"Bunun üzerine sen ne dedin?"

"Yok, dedim, galiba beyefendi, bizim Ali Beybaba ile tatlı tatlı demleniyorlar, dedim."

Ev sahipleri, üçü birden:

"Tuuu! Allah müstahakkını versin Ahmet!"

Fatma misafire:

"Kusuruna bakmayın efendim, bizim damat biraz saftır."

"Belli!"

Fatma damadına:

"Ahmet, bu misafir bey kim, tanıdın mı?"

"Aaah tanıyamadım."

"Öp bakalım elini."

Ahmet misafire sokularak:

"Öpeyim efendim!"

"Çok yaşa Ahmet Efendi oğlumuz!"

"Allah ömürler versin efendim."

"Ne iş yapıyorsun sen bakalım Ahmet Efendi?"

"Döşemecilik yapıyorum efendim, Kapalıçarşı'da döşemeci kalfasıyım. Şişman Kadri Usta'nın çıraklarındanım. İnce Kadri Kalfa da benim kapı yoldaşımdır.[1] Bugün Boğaziçi'nde yeni bir yalının içini döşemeye gitmiştik de..."

"Oh, oh maşallah!"

Zehra:

"Ahmet, dua et de inşallah benim karabiberimle sarı papamın gelinlik güveylik odalarını da sen döşersin."

Misafir:

"Aaa, ne çabuk!.. Siz pek acele gidiyorsunuz, daha durun bakalım. Ortada fol yok yumurta yok!"

Zehra:

"Fakat benim temiz ve mert yürekli beyefendi amcacığım, siz rahmetli kardeşinizin öksüz kızını seviyor musunuz?"

---

1 Aynı yerde ve görevde çalışanlardan her biri.

"Sevmesem, buralara gelir, bu kadar zahmetlere, eziyetlere katlanır mıyım?"

"Demek, sizin bu gece buraya gelmeniz size zahmet, eziyet oldu."

"Hayır canım, demem o deme değil, sizi tanıdığıma çok memnun oldum."

Fatma:

"Eksik olmayın, biz sizden çok fazla memnun olduk!"

"Yani Mediha'yı sevmesem, diyorum, hiç bu kadar onun üstüne düşer miydim?"

Zehra:

"Şu halde Hasan'ı da seveceksiniz!"

"Oğlanın adı Hasan mı?"

"Hasan."

Ahmet, kayınbabasının şişesinden koca bir su bardağına doldurduğu rakıyı olduğu gibi susuz musuz çekerek:

"Hasan, Hasan, helvayı basan!"

Zehra:

"Sen gene yolda biraz kaçırmış, şurada burada tezgâh başı yapmışsın galiba?"

"Yok be abla! Yalıdan çıkarken bize geç vakit orada birer şişe ikram ettiler de..."

Mediha'nın amcası bir elini ötekine vurarak:

"Şimdi ne söylesek boş kızım! Takdir ne ise o olur!"

Ali Beybaba:

"Eyvallah!"

Zehra:

"Orası öyle... Lakin sizin de bu işi biraz istemeniz lazım gelmez mi?"

"İyi amma hanım kızım, bilirsiniz ki denizde balık pazarlık olmaz.[1] Oğlanı değil biz, henüz siz bile adamakıllı tanımıyor, kimin nesi olduğunu bilmiyorsunuz. Bu işte sadece kızın onu sevmesi kâfi midir ya... Malum a, kızı kendi keyfine bırakırsan ya davulcuya varır ya zurnacıya!.."

---

1 Denizdeki balığın pazarlığı olmaz: Henüz elde edilmemiş şeyler üzerine pazarlık yapılmaz, konuşulmaz anlamında söz.

Ahmet bir rakı daha çekerek:

"Oğlanı da kendi haline bırakacak olursanız," yan gözle Zehra'ya bakarak, "ya darbukacıya varır ya dümbelekçiye!"

Zehra yarı ciddi, yarı şaka:

"Ahmet terliği yersin ha kafana! Yeter artık ziftlendiğin, haydi bakalım, in aşağıya da yemeğini ye, yat zıbar! Yarın erken işe gideceksin!"

Misafir saatine bakarak:

"Yemekten sonra hemen kaçılmaz amma... Bilmem ki..."

Fatma:

"A... Ne oldunuz, hele kahvelerimizi içelim!"

Kahveler içilirken söz tekrar Mediha ile Hasan'a geldi ve Mediha'nın amcası, Hasan hakkında tahkikat yapıp onun iyi bir aile çocuğu olduğunu anlamadıkça şimdiden hiçbir şey söylemeyeceğine, fakat Hasan istediği gibi bir çocuk çıkarsa işi o zaman ehemmiyetle düşüneceğine yüzde yüz söz verdi.

***

Hasan artık Ali Beybaba ailesinin bir ferdi gibi olmuştu. Hasan'ın, pek olur olmaz insanlarla görüşmeyen anası bile bir iki defa Aygır Fatmalara gidip geldiği gibi, onlar da ana kız, Hasanların evine birkaç defa gidip gelmişlerdi. Hasan yirmi yirmi beş gündür, hemen hemen günaşırı Ali Beybabalara damlıyor, Zehra ile anasından derdine deva bekliyordu. Mediha'yı anası çoktan Beşiktaş'a aşırmıştı. Kızın amcası o gece eve gidip de olanı biteni kızın anasına anlatınca kadın bu fena hallere kızmış, küplere binmiş ve ertesi sabah erkenden Mediha'nın koluna yapışınca soluğu Beşiktaş'ta almıştı. Bu yirmi yirmi beş gün içinde kızın amcası da Ali Beybabalara bir iki defa daha gelmiş, Hasan'ı orada görmüş, tanımış, hatta kendisini çok sevmiş, kızın anasına içinden içinden lanetler savurmuştu. Şimdi Hasan'ı biricik teselli eden şey Mediha'nın amcasına kendini sevdirmesiydi. Bunun için, elbet diyordu, günün birinde Mediha ne yapar ne yapar yine buralara gelir yahut kızın anası bir gün olur, amcası tarafından yola yatırılır. Fatma ile Zehra da Tanrı'nın günü ona aynı şeyi söylüyor, aynı teselliyi veriyor, "Kızın amcası seni bu kadar sevdikten sonra önünde de sonunda da Mediha senindir," diyorlardı.

9

Yaz, güzelim yaz, mevsimlerin ballıbabası[1] canım yaz sona eriyordu. Üzüm, incir zamanı gelmişti. Mediha'dan hâlâ göğse şifa verecek bir haber alamayan Hasan'a bu sonbahar pek dokunuyordu. Sararmaya, solmaya yüz tutan yeşillikler onu büsbütün içlendiriyordu.

Artık gözünde Mediha'dan başka da hiç kimsecikler yoktu. Güz akşamları, kendisini koltuğunda kitaplar, defterlerle kırlarda tek başına dolaşarak gören tanımadığı birtakım genç kızlar, "Sevdalı mutlaka bu zavallı!" diye onu birbirlerine gösteriyorlardı.

Yine böyle bir akşam, az bulutlu bir havada Hasan tek başına kırlarda dolaşırken yolu birtakım bahçeler, bostanlar içine düştü. Ortalarındaki ince dereciklerden buz ve billur gibi şarıl şarıl sular akan bu yarı soluk bostanların içinde bir hayli dolaşan Hasan, bir aralık en dipteki çok geniş bostanın en kuytu yerindeki üç büyük incir ağacının loşlandırdığı bir kenara çöktü, gözlerini önündeki ince derecikten şırıl şırıl akan buz ve billur gibi suya dikti. Ooh! Burası ne güzeldi. Şimdi yanında Medihacık da olsaydı, tepesini örten ve birer fil kulağını andıran koskoca nefti incir yaprakları... Önünden şırıl şırıl akan buz ve billur gibi su... Biraz ileride akşam rüzgârının tesiriyle hafif birbirleriyle koklaşıp öpüşen kamışlar ona neler söylüyorlardı. Uzakta gıcır gıcır dönen bostan dolabının hafif ve hazin gıcırtısı aklına küçükken mahalle mektebinde dinleyip öğrenmiş olduğu,

Dolap niçin inilersin,
Benim derdimi yenilersin?[2]

ilahisini getirdi, o zaman içi ürperdi, hafifçe gözleri yaşardı. Tepesindeki yedi yerinden ballar sızan incirleri dişlemekte olan serçelerden biri, akan suyun kenarına kondu. Kara gözlü, esmer tenli minimini hayvan gagasını suya daldırıp çıkardıkça o

1 Viranelerde, yol kenarlarda yetişen ve çeşitli sağaltıcı özellikleri olan, hayvanlar ve arılar tarafından çok sevilen bir bitki.

2 Yunus Emre'nin "Dertli Dolap" adlı şiirinden iki dize.

içinden, "Ne olur şimdi," diyordu, "ben de bir kuş olsaydım, Mediha da bir kuş olsaydı. Kuşların aşkı herhalde dedikodusuz geçer, kuşlar birbirini severken aralarına birtakım karaçalılar girmez."

O, bu çocukça düşüncedeyken tepesini sımsıkı örten incirlerin yaprakları birden hışırdadı ve hemen arkasından bir ayak sesi... Hasan geriye dönünce incirlerin diplerinden fışkırmış olan birer metre boyundaki gürbüz filizlerin arasında az kızarmış sırık domateslerine benzeyen bir çift yanakla, açık mısır püsküllerini andıran bir demet saç gördü. Bahçıvanın kızı, dipteki incirden elindeki ucu çatallı, uzun laleyle[1] koca bir tabak incir toplamış, geriye dönüyordu. Kızla göz göze gelen Hasan bir müddet gözlerini kızın kestane dorusu[2] ela gözlerinden ayıramadı; sonra utandı, başını tekrar suya çevirdi. Kız, onun utandığının farkına vardı, o da şimdi gözlerini başka tarafa çevirerek, yanakları biraz daha kızarmış olarak Hasan'ın önünden geçip gitti. Aradan beş dakika geçmemişti ki kız yine Hasan'ın yanına geldi:

"Siz ne kadar var, oturuyorsunuz burada?"

"Bir çeyrek var!"

"Gördünüz mü, buradan geçti mi herhangi bir keçi yavrusu?"

"Görmedim."

"Bizim keçi yavrusu yok, anasının yanında da..."

"Belki öteki bostanlara geçmiştir."

"Ben de öyle sanarım... Ben şimdi bakacağım oralara... Siz buradasınız ya, eğer ben oraları ararken hayvan buraya gelirse tutun tasmasından, ben dönüşte alayım onu sizden."

Kız biraz ilerideki kesif[3] kamışların arasından dalıp öbür bostana geçer geçmez sanki kamışların öte tarafından mahsus bu tarafa salıverilmiş gibi alacalı bir keçi yavrusu meleyip zıplayarak Hasan'a doğru gelmeye başladı.

Bu, koyu kahverengiyle beyaz karışık, kulakları küpeli ne güzel bir keçi yavrusuydu. Hasan onu eliyle işaret ederek çağırdı:

"Gel yavrum, gel, gel!"

---

1 Meyve koparmak için ucuna üçlü veya dörtlü bir çatal geçirilmiş sırık.

2 Açık kahverengi.

3 Sık.

"Meeeee!"

"Gel yavrum, gel, gel, gel!"

Yavru biraz daha sokulunca Hasan tasmasından yapıştı, bir çocuk gibi kucağına aldı:

"Seni şeytan seni, seni çapkın seni, seni yaramaz seni!"

Keçi, Hasan'ın kucağında debelenerek hâlâ bağırıyordu:

"Meeeee!"

"Annen nerede senin, çapkın!"

Kamışların arasından fırlayan kız cevap verdi:

"Annesi yok onun, onun annesi ben!.. Onun annesi ben!"

"Annesi yok mu, öksüz mü bu?"

Arnavut kız, Hasan'a yaklaştı:

"Ne öküzü be, ne öküzü! Görmüyor musun, ne güzel keçi yavrusu!"

"Annesi öldü mü?"

"Ölmedi amma büyüdü diye vermiyor ona süt artık." Yavruyu Hasan'ın kolları arasından kaparak, "Gel bakayım benim yavrum, sen neden kaçarsın benden böyle?" dedi.

Kız şimdi hem elleriyle keçiyi okşuyor hem de yan gözle Hasan'ın yüzüne bakarak onu yüzünden, gözünden öpüyordu.

Hasan gibi pastoral, rustai manzaraları çok seven, ince duygulu, içli, körpe bir delikanlı için hayatta bundan daha güzel, bundan daha ruh okşayan manzara olabilir miydi?

Yer yer yemyeşil, yer yer sararıp solmaya yüz tutmuş bir bostan... Fil kulağına benzeyen koca koca nefti yaprakların altı... Önündeki ince derecikten muhtelif istikametlere şırıl şırıl akan buz ve billur gibi sular... Biraz ileride akşam rüzgârının tesiriyle hafif hafif birbirleriyle öpüşüp koklaşan kesif kamışlar... Havada serin ve tertemiz bol bir toprak kokusu... Daha ilerilerde kıpkırmızı sırık domatesleri, asma çardakları ve ulam ulam[1] birbirlerine girmiş taflanlar, sarmaşıklar, yabani ayvalar, aylandızlar... Sonra bu tabii, alaca dekor içinde kucağındaki güzel bir keçi yavrusunu okşayan, seven, öpen domates yanaklı, sarı ipek saçlı, sıcakkanlı, şirin ve tam kendi yaşında bir bahçıvan kızı...

---

1 Art arda, sıra sıra.

Kız, Hasan'ın karşısında keçi yavrusunu bir hayli sevdikten sonra onu Hasan'a uzattı:

"Sen de sever misin bunu?"

"Ben demin sevdim."

"Yine sevmez misin?"

"Uzat da seveyim."

Kız keçiyi Hasan'a uzattı ve o, yavruyu tekrar okşarken, "Ay!" dedi, "Demin kamışlar arasından geçerken dalamış ısırganlar bacağımı!"

Sırtındaki mor çizgili beyaz entarisinin topuklarına kadar uzanan eteğini bir iki parmak yukarı kaldırdı, sol bacağının baldırına doğru hafifçe kızarmış bir yerini birkaç defa kaşıdı. Sonra oradan fırlayıp incirlerin arka tarafındaki yabani otların arasından birkaç ebegümeci yaprağı koparıp geldi. Bu sefer de, "Isırgan daladı, ebegümeci yaladı, ısırgan daladı, ebegümeci yaladı!" diye yaprakları bacağının o hafifçe kızaran yerine sürdü, sürdü. Hasan kızın bu ameliyesine[1] karşıdan sadece bakıyor, ona hiçbir şey söylemiyor yahut söyleyemiyordu. Kızla oğlan şimdi o kadar dalmışlardı ki Hasan'ın kucağındaki keçi yavrusu çoktan yine geldiği yere doğru savuşmuştu. Bir aralık bunun farkına varan kız, "Bizim yavru nerede?" dedi. "Hani keçi yavrusu! Hay şeytanın piçi hay, yine kaçtı ha! Amma ben gider, onu şimdi yine tutar, bu sefer kulaklarını çeke çeke getiririm!"

Ebegümeciyle ovarak büsbütün kızarttığı bacağının kızaran yerine, akan derecikten aldığı bir avuç buz ve billur gibi suyu serpip yine kamışlara doğru seğirtti.

Hasan bu akşam bu güzelim yere kitaplarını, defterlerini beyhude yere getirmişti. Bu yarı cansız yarı canlı manzara onu deminden beri işgal ediyor;[2] kitaplarına, defterlerine göz gezdirmeye, sonra oracıkta kendi kendine içini, kendi içinin hüznünü dinlemeye meydan bırakmıyordu. Kız keşke artık gelmese de o, oracıkta kitabıyla, defteriyle, kendi kendisiyle baş başa kalsaydı. Ve o, bu doğru düşüncesinde samimiydi. Fakat ne de olsa kafasındaki bu doğru, samimi düşünceyi karıştırmak, bulandırmak,

---

1 İş, uygulama, muamele.

2 İşten alıkoymak, oyalamak.

onu olduğu yerden biraz öteye itip o düşüncenin yanı başında kendine de ufacık bir yer ayırmak isteyen yepyeni, bambaşka bir düşünce şimdi içini gıcıklamaya uğraşıyordu.

Biraz sonra kız yine kamışların arasından koşarak, soluyarak, alı al, moru mor Hasan'ın yanına geldi.

"Ne oldu, bulamadın mı keçi yavrusunu?"

Halsiz gibi kendini yere bırakarak:

"Aman!" dedi. "Bırak şu şeytan yavrusunu, beni koştura koştura yordu, sonra da kaçtı gitti, öbür bostana!"

"Ey, şimdi ne olacak?

"Akşam karnı acıkınca yine gelir yerine." Eliyle atan kalbini işmarlayarak,[1] "Bak, ne kadar koşmuş, nasıl yorulmuşum! Vuruyor burası şimdi tıp tıp tıp!"

Hasan, yine pek oralı olmamış gibi:

"Bu bahçe sizin mi?"

"Bizim... Benim dedem tutar bu koca bostanı kirayla!"

"Baban yok mu?"

"Babam ölmüş ben küçükken..."

"Annen var mı?"

"Var bir annem, var bir küçük erkek kardeşim."

"Bahçeye kimler bakar?

"Dedemle var iki yanaşmaları,[2] onlar bakar."

"Bu incirler de sizin mi, yoksa öteki bostanın mı?"

Kız gözlerini, yedi yerlerinden ballar sızan incirlere dikerek:

"Bizim, bizim... Bak, niçin koparmamışım ben sana incir deminden beri!"

Ayağa kalktı, kollarını yüksekçe dallardan birine atıp çıplak ayaklarıyla kalın ağacın gövdesine sarıldı. Bir dakika sonra kız, ağacın üstünde elleriyle topladığı yedi yerlerinden ballar sızan incirleri Hasan'a uzatıyor, o da her inciri kızın elinden aldıkça:

"Yeter, yeter!" diyordu. " Çok oldu, ben yemem artık in aşağı!"

"Yemezsen, yok mu senin evde anan, kardeşin, götürürsün onlara!"

***

1 İşaret etmek, göstermek.

2 Uşak, gündelikçi, sığıntı.

Ooh! Bir akşam önceki o hafif rüzgârlı, serin, sulak, bostan havası Hasan'a ne kadar iyi gelmiş, ne kadar yaramıştı. Mediha'yı anası Beşiktaş'a kaçırdığından beri sıkıntıdan, üzüntüden bunalan, kabına sığmayan delikanlı şimdi ne kadar değişir, ferahlar gibi olmuştu. Yanaklarının rengi az olgun sırık domateslerinin rengine benzeyen, sırma, ipek saçları açık mısır püsküllerini andıran, çıplak ayaklı, az çetrefil dilli, kestane dorusu ela gözlü bahçıvan kızının, kendisine ağaçtan uzattığı incirlerin tabiattan alınmış koyu ballı özleri onun sinirlerini ne kadar yatıştırmış, pekiştirmişti. Ertesi gün ikindiye doğru o canım bostan yine Hasan'ın gözünde tütüyordu.

***

"Sen niçin gelirsin iki akşamdır burada otururbut bakayım?"

"Burası çok hoşuma gitti de..."

"Getireyim mi keçi yavrusunu sana, yine sevesin onu?"

"Sen bilirsin."

"Amma şimdi kim bilsin nerededir o şeytan! Birazdan bahçeler içinden onu arayıp bulacağım, o zaman getiririm."

"Olur!"

"Koparayım mı sana yine birazcık incir, yiyesin?"

"Teşekkür ederim, hiç zahmet etme, şimdi canım istemiyor."

"Ne zaman isteyecek canın, o zaman koparırım sana."

"Peki!"

"Senin adın nasıl derler?"

"Hasan!.. Ya senin adın nasıl derler?"

"Elmas!"

"Ne elması kız, yerelması mı?"

"Yok, şalgam! Benimle eğlence yapıyorsunuz! Öyle ya! Biz bir fukara bahçıvancı kızı, siz kibarlar bizimle eğlence yaparsınız!"

"Eğlence değil, seninle şaka yapıyorum kız!"

"Biz Arnavutlar şaka bilmeyiz, biz doğruca konuşuruz insanlarla."

"Eh, öyleyse ben de seninle artık hiç şakalaşmam."

Hasan susup yalandan kıza darılmış gibi başını öteye döndü. Kız bir müddet sessiz onu seyretti. Sonra sordu:

"Ne o, darıldın mı şimdi bana?"

"Ne yapayım, sen şaka kaldırmıyorsun ki!"

"Peki... Madem öyledir, şimdi ben de seninle şaka yapacağım, razı mısın?"

"Razıyım."

"Öyleyse söyle bana, senin adın neydi?"

"Hasan."

"Bre Hasan!"

"Efendim!"

"Sakın olmayasın sen Debreli Hasan?"

"Ne münasebet... Ben İstanbullu Hasan!"

"Bre İstanbullu Hasan!"

"Efendim!"

"Bre nedir senin böyle tasan?"

"Tasamı hiç sorma Elmascığım!"

"Niye, ne var, ne oldu, söyle bana bakayım, yoksa sizin bahçedeki zerzevatlara danaburnu[1] mu üştü?"

"Ha şunu bilseydin kız!"

"Sen merak etme, ben gelir o danaburnuların hepsini taşla ezerim!"

"Niçin sustun ya, söylesene!"

"Ne söyleyeyim?"

Gülerek:

"Türkü söyle!"

Hasan makamla hafif mırıldanır:

"At martini, Debreli Hasan..."

"Yok, yok, istemez onu! Bırak şimdi sen Debre'yi, Elbasan'ı da söyle herhangi bir İstanbul türküsü bana."

"İstanbul türkülerinden hangisini istiyorsun bilmem ki?"

Düşünerek:

"Hani şey vardı bir tane: "Seni görünce titriyor yüreğim!" Onu söylesene!

"Onu sen nereden biliyorsun?"

---

1 Toprak içinde yaşayıp bitkilere, köklerini keserek zarar veren bir böcek, kök kurdu.

"Bu yaz zamanı bazı arkadaşlar buraya gelirlerdi, birtakım delikanlılar buralara, çok söylerlerdi bu türküyü, onlardan işitmişim ben bunu."

Uzaktan kart bir ses, kızı Arnavutça çağırdı:

"Hoy Elmas, ayde kıtu işpeyt, babayte theret!"[1]

Kız yerinden fırladı, uzaklardaki fasulye sırıkları yığınına doğru koştu. Neden sonra kızın hâlâ gelmediğini gören Hasan da kalktı, incirlerin arkasındaki ince yoldan bostan sınırını aşıyordu. Arka taraftan birdenbire kalın kalın, acı acı bir havlama duydu, geriye dönünce kara burunlu iri bir bostan köpeğinin kendine doğru koştuğunu gördü. Önce şaşırır gibi oldu. Fakat bir iki saniye içinde kendini toparladı, yanı başındaki büyük incirlerden birine atladı, bir cambaz gibi hemen yüksek dallara zıpladı. Ağacın altına yıldırım gibi yetişen köpeğin şimdi ağzı açık kalmıştı. Kafası yukarıda havlayarak olduğu yerde ter ter tepiniyordu. Her gün bahçıvanların oturdukları taştan yer odalarının önünde zincirle sımsıkı bağlı duran bu azgın hayvanı bu akşam böyle vakitsiz kim salıvermişti? Delikanlı ağacın üzerinde kâh köpeği kâh etrafı süzerek, köpek aşağıda havlamasına, tepinmesine devam ederek bir iki dakika bekleştiler. Nihayet manzarayı uzaktan görmüş olan kız koşup geldi, köpeği bir iki azarladıktan sonra ona yalandan birkaç tokat indirdi. Sonra koca köpeğin üzerine tıpkı bir eşeğe biner gibi bacaklarını atarak Hasan'a seslendi:

"Haydi, in aşağı artık, korkma bir şey yapmaz ben varken!"

"Ya gene saldırırsa?"

"Korkma derim sana, ben varken yapmaz hiçbir şey!"

Hasan usul usul ağaçtan indi:

"Kim saldırdı bu hayvanı böyle benim üzerime acaba?"

"Bizim var bir yanaşma, genç bir çocuk, yeni geldi buraya, o saldırmıştır mutlak!"

"Sebep?"

"Sebep ne sorarsın! Gördü bizi bu akşam burada konuşurken beraber... Kızdı, ona sebep yaptı bu işi!"

"Desene bize burada da rahat yok!"

---

1 Hadi Elmas, çabuk gel, baban çağırıyor! (yazarın notu)

"Amma sen meraklanma hiç, ben ona göstereceğim. Sen şimdi git yavaş yavaş evine amma göreceksin bak, onu ben nasıl kovduracağım yarın sabah buradan!"

"Haydi tinya tinyata Elmas kız!"

"Haydi aşindoş, haydi ulemar[1] Hasan Bey!"

10

Hasan, bir haftaya yaklaşmış ne Ali Beybaba'nın ne karısının ne kızının yüzlerini görmüştü. Onlar kendisini merak ediyorlardı. Bostana dadandığının beşinci günü öğle ile ikindi arasında onları mahut kır kahvesinin arkasında ağaçlıkta buldu. Hasan'a ilk taşı Zehra attı:

"Aşkolsun, aşkolsun sana! Doğrusu bu vefakârlığına diyecek yok!"

Hasan karşılık vermeden Fatma atıldı:

"Ayol, insan bir kere kapıdan olsun uğrar da bunlar öldüler mi, kaldılar mı, ne oldular diye bir sorar.

Ali Beybaba:

"Gençtir, delikanlıdır. Onun kusuruna bakılmaz."

Hasan:

"Affedersiniz, bu hususta kusur ettim, biraz işlerim çıktı da..."

Zehra:

"Ne işlerin çıktı bakayım?"

"Malum a... Bugün yarın mektepler açılıyor, biraz derslerimle filan meşgul oldum."

Ali Beybaba:

"Öyleyse memnun oldum evladım, aferin, işte böyle olmalı! Hayatta insana her şey lazım... Hele mektep dersi, vazife, iş güç, bunlar hepsinden daha lazım."

Zehra oraya yaktığı küçük bir ocakta mufassal[2] bir ikindi çayı hazırlıyordu. Hasan'ın çayı sevdiğini bildiği için:

---

1 Haydi güle güle, uğurlar olsun. (yazarın notu)

2 Özenle.

"Geleceğin," dedi, "gönlüme doğdu da onun için evden gelirken semaverimizi, çay takımlarımızı da birlikte getirdik."

Fatma:

"Ey, ne var ne yok bakalım, biz görmeyeli Küçükbey?"

"İyilik, sağlık..."

"Amca beyi gördüğün var mı hiç?"

"Hangi amca beyi?

"Seninkinin amca beyini canım. Mediha'nın amcasını!"

Hasan dudaklarını büktü:

"Yooo!"

"Hiç görmedin mi?"

"Nereden göreceğim, Fatma Teyze?"

Zehra:

"Halbuki biz kaç gündür seni göremeyince sanmıştık ki sen başka yerlerde sık sık amca beyle buluşuyorsun!"

"Kimseyle buluştuğum yok Zehra Ablacığım."

"Biz amma bugünlerde hayırlı bir haber alır gibi olduk."

"Ne gibi hayırlı bir haber?"

"Bize ahbaplarımızdan bir kadın söyledi. Galiba Mediha'nın annesi son günlerde amca beyle barışmış. Hatta dün mü, evvelsi gün mü ne Mediha, annesi ve amcası ile birlikte günübirlik gene buradaki akrabalarının evine gelmişler."

"İyi ya... Allah versin de barışsınlar, benim yüzümden bir ailenin birbiriyle darılmasını ben zaten istemezdim."

Fatma:

"Uzatma, uzatma, artık senin de işin yoluna girecek demek!"

Ali Beybaba:

"Amma sen yalnız mektebini bir an önce bitirip bir iş mi tutacağın, ne yapacağın ona gayret etmene bak."

"Canım benim mektebimden, işimden gücümden elâleme ne sanki?"

Zehra:

"A... A... Şu yediği naneye bak! Daha bir hafta önce neler söylüyor, Mediha için nasıl yanıp yakılıyordu, bugün ise bize ne ağızlar yapıyor!"

Fatma:

"Aldırma kızım, şimdi o kadarcık olsun kendini naza çekmek Hasan'ının hakkı değil midir ya?"

Hasan:

"Benim kimseye naz filan ettiğim yok Fatma Teyze!"

"Yaa! Lakin şimdi sana Mediha'yı başka biriyle nişanlıyorlarmış deseydik ne yapardın?"

"Hiç, ne yapacağım! Allah mübarek etsin derdim."

Zehra:

"Üstüme iyilik sağlık! Galiba kocakarının biri oğlanı büyü ile Mediha'sından soğutmuş!

Ali Beybaba:

"Zannetmem... Çünkü bu zamanın delikanlılarına kocakarıların yapacakları büyüler pek hayretmez.[1] Eğer, Hasan'ı büyü ile bir haftanın içinde Mediha'dan soğutan biri varsa muhakkak o da Mediha gibi fakat ondan çok fettan bir genç kızdır."

Hasan, hafifçe kızarır gibi oldu. Fatma:

"O ne ya Hasan'ım, yanakların biraz pembeleşti?"

Hasan eliyle yanaklarını tutarak:

"Sıcak bastı da..."

"Halt etme çapkın, sıcak nerede, hava serin, hatta ben hırkasız çıktığıma bile pişman oldum!"

Ali Beybaba:

"Canım siz de çocuğa birtakım ahiret sualleri[2] sormaya kalkışmasanız ya... Zavallı daha şimdi geldi, hele otursun, biraz dinlensin, çayını içsin, kendine gelsin!"

Çaylar içilirken döne dolaşa laf geldi gene oraya dayandı. Zehra:

"Söyle bakalım Küçükbey, beş altı gündür bize niye hiç uğramaz oldun?"

"Demin söyledim ya! Mektep hazırlığı."

"Hele hele!"

Ali Beybaba:

"Bırakın o bahsi de başka şey konuşun canım?"

Fatma:

---

1 İşe yaramaz.

2 İnsanı bıktıracak derecede peş peşe sorulan sorular.

"Tuhaf değil mi, amca bey de buraya geldiği halde nedense bize hiç gözükmedi."

Ali Beybaba:

"Belki işleri çıkmıştır adamcağızın."

Hasan'ın aklı fikri şimdi bostanda olduğu için çaylar içildikten sonra bunların yanından nasıl bir bahaneyle savuşacağını tasarlıyor, zihnen dalgın görünüyordu. Zehra:

"Ne düşünüyorsun sarı papa?"

"Mektebi, derslerimi düşünüyorum."

Ali Beybaba:

"Aferin evladım, işte böyle olmalı? Gezme zamanı gezme, tozma zamanı tozma... Sevme zamanı sevme... Mektep zamanı da ders..."

Zehra gülümseyerek:

"Ali Beybaba, darılma amma senin bugün ya saflığın çok üstünde yahut bizimle alay ediyorsun!"

Ali Beybaba:

"Estağfurullah, estağfurullah!"

Hasan:

"Hatta şimdi gene eve gidip kitaplarıma kapanacağım."

Ali Beybaba:

"İyi edersin oğlum, sade kır, bayır, bostan, çayır insanın karnını doyurmaz."

Hasan kuşkulanarak:

"Nasıl bostan?"

"Canım efendim, lafın temsili..."

"Haa! O başka..."

Zehra, Hasan'a:

"Demek bu akşam bizimle burada akşam yemeğine kalmayacaksın?"

"Bugün mazur görün... Başka akşam ne vakit isterseniz gelirim. Hatta belki annemle babamı filan da getiririm!"

Hasan, orada yarım saat kadar daha oturduktan sonra müsaadelerini alarak kalktı, onların göremeyeceği arka yollardan bu akşam beşinci defa olarak gene aynı bostanın yolunu tuttu. Fakat bu akşam Hasan bostana giderken biraz fazla düşünceli gidiyor, Mediha'nın annesinin Amca Bey'le barışması, hatta bir

iki gün önce kızını alıp tekrar buraya getirmesi, onun ayaklarını yoldan geri geri çekiyordu. Eğer bir gün önce bahçıvan kızına, "Yarın akşam da muhakkak gelir, gene sana buracıkta istediğin türküleri söyler, istediğin hikâyeleri anlatırım!" diye kati söz vermemiş olsaydı belki bu akşam bostana gitmekten cayacak, yarı yolda uyduracağı bir bahaneyle tekrar Fatma Teyze ile Zehra Abla'nın yanlarına dönüp onlardan Mediha için daha tatlı, daha gönle şifa verecek haberler almaya çalışacaktı. Yarı yolda adımları ağırlaşmıştı. Şimdi bu ağır adımlarla hem bostana doğru yarı istekli yarı isteksiz ilerliyor hem de şunları kuruyordu: "Mediha benim ilk ve asıl sevgilim! Şimdi şu dakikada incirlerin altında beni bekleyen al yanaklı, sarı sırma saçlı bahçıvan kızı ise Mediha'nın yerine iğreti olarak koymak istediğim bir göstermelik... Tıpkı geçen kıştaki kantocu kız, dramacı kadın, cambaz kız, Zaika filan gibi bir şey... Ne yapayım, Mediha benden kaçtıkça yahut kaçırıldıkça onun kalbimde boş bıraktığı o çok derin sevgi köşesi mutlaka kendini muvakkaten[1] olsun oyalayacak bir şey istiyor. Asıl sevgili, oradan uzaklaştıkça orası, küçük yaşta anaları ölmüş öksüz çocuklar gibi feryadı basıyor. İşte bahçıvan kızına ben, kaç akşamdır gönlümdeki sevgi köşesinin ikinci defa başlayan bu acı feryatlarını bir müddet için susturuyor diye gidiyorum. Ve mademki Mediha'nın anası kızın amcasıyla barışmış, mademki Mediha'yı alıp buraya tekrar gelmiş, demek artık bizim de bahçıvan kızıyla ahbaplığımız şurada birkaç gün daha ya sürer ya sürmez."

Hasan, bu düşüncelerle bostana yaklaştığı zaman aklına şu mesele geldi: "Bahçıvan kızı deyip geçiyorum. Lakin onun da benim gibi, Mediha gibi, Aygır Fatma'nın kızı Zehra gibi bir gönülcüğü var. Kaç gündür bostanın tabii şirinlikleri içinde onun bana karşı kaynamaya başlamış olan gönlü ne olacak? Yarın öbür gün ben kendisine gözükmemeye başlayınca benim Mediha'ya karşı duyduğum ayrılık acılarını o zavallı duymayacak mı? Acaba bu akşam gitmesem mi, dönsem mi? Yahut ne olursa olsun bu akşam da gideyim, kendisine her akşam böyle sık sık uğramayacağımı, yarın öbür gün mektepler açılacağı için artık

1 Geçici olarak, kısa süreliğine.

ayda yılda bir buluşabileceğimizi söyleyeyim, bu suretle yavaş yavaş ilerlemekte olan ahbaplığı kesmeye çalışayım."

Dalgın dalgın bostanın sınırına gelmişti. Bazı yerleri yıkık, alçak duvarı atlarken uzaktaki incirlerin altında gözleriyle kızı arıyordu. Vakit biraz geçmiş olduğu halde kız ortada yoktu. Yapraklarının bir kısmı sararıp solmaya başlamış olan eriklerin altından etrafı gözleyerek incirlerin altına geldi. Tam yere çökeceği zaman karşıdaki kamışların arasından kız ona eliyle buraya gel işareti yaptı. Bu ne demekti? Herhalde ya orada kendilerini kollayan biri vardı yahut kız ona kesif kamışların arkasında bir sürpriz hazırlamıştı.

Kamışların içine dalınca kızın arada bir geriye bakıp gene eliyle kendisine gel işareti vererek hızlı hızlı öteki bostana geçtiğini gördü. Biraz sonra öteki bostanın alt tarafındaki tenha bir yerde buluştular:

"Ne oldu Elmas, neye buraya geldin bu akşam?"

"Yok muydu hani, kovdurmuşum o çapkın yanaşma ki bizim bahçeden?"

"Ey?"

"İşte o utanmaz herif, bu sabah yine gelmiş bahçeye, bizim için dedeme, anama, komşulardan bir akrabamıza neler söylemiş, neler... Ona sebep, ben istemedim seninle buluştuğumuzu görmesin kimse bu akşam."

Bu söz zaten Hasan'ın canına minnet geldi:

"Öyleyse," dedi, "artık bir zaman buluşmayalım."

"Bre Hasan, zati buluşup da ne yapıyoruz, sadece konuşuyoruz, konuşuyoruz, konuşuyoruz, o kadar!"

"Peki, şimdi ne yapacağız?"

"Yine biraz konuşacağız, ayrılacağız."

"O, bahçenizden kovulan yanaşma, şimdi yine buralarda mı çalışıyor?"

"Gitmiş, yarım saat öteki bahçelerden birinde çalışıyormuş."

Elmas, Hasan'la ayakta lakırdı ederken rap diye karşılarına Zehra dikildi:

"Maşallah Küçükbey, ne güzel derslerinize çalışıyorsunuz!"

Hasan balmumu kesildi, kızın dili tutuldu. Zehra:

"İşte yalnız bunu beklemezdik senden! Biz ana kız, senin için, senin iyiliğin için yapmadığımızı bırakmayalım, elin kadınlarından, erkeklerinden işitmediğimiz sözler kalmasın, sen tut, bu işi yap! Darılma amma Mediha'nın annesi senin hakkında galiba bizden daha iyi tahkikat yapmış olmalı ki kızını alıp Beşiktaş'a kaçırmış!"

"Zehra Ablacığım, biliyor musun ben burada bu kızla niçin ve neler konuşuyorum?"

"Haydi düş önüme bakayım!"

Kıza dönerek:

"Haydi kızım, haydi yavrum, sen de geldiğin yere bakayım!"

Kız hazin bir bakışla Hasan'a bakarak süklüm püklüm yola düzüldü. Hasan da Zehra'yla arkadan ağır ağır caddeyi tuttular, üçü de bir müddet sessiz yürüdükten sonra Hasan, Zehra'ya yalvardı:

"Müsaade et de şu zavallıya son bir allahaısmarladık diyeyim. Pek mahzun oldu, belki de şimdi ağlayarak gidiyor."

"Son defa olacağını bilsem!"

"Son defa Zehra Ablacığım, son defa..."

"Mediha'yı ne çabuk unuttun!"

Hasan'ın gözleri yaşardı:

"Mediha'yı unutsaydım buralara gelmezdim!"

"Nerelere giderdin ya?"

"Cehennemin dibine!" Ağlayarak, "Nerelere gitmezdim ki... Âlemin gezdiği tozduğu, gülüp oynadığı kalabalık, eğlenceli, çalgılı yerlere gider, oralarda gönlümü eğlendirirdim!"

"Bu kızı nereden buldun, bu da kim?"

"O, Mediha'nın göstermeliği."

"Anlayamadım!"

"Mediha'yı ben onda arıyordum."

"Haydi sus, ağlama, koskoca herifin genç bir kadın yanında böyle ağladığını görürler de herkes türlü mana verirler."

"Öyleyse müsaade et, kızla vedalaşayım."

"Git, vedalaş çabuk, haydi!"

Hasan hızlanıp Elmas'a yetişti. Elmas gözlerini silerek sordu:

"Kim o kadın, Hasan?"

"Ablam!"

"Artık görüşmeyecek miyiz bir daha?"

"Belki yine görüşürüz. Ver elini sıkayım. Elmas, artık sen benim kardeşim ol!"

"Beni unutma Hasan, sen çok iyi çocuksun, ben seni çok sevdim!"

"Sen de çok iyi, melek gibi bir kızsın Elmas! Haydi, dön, ablamın elini öp, onunla da vedalaş!"

Onlar geriye dönerlerken Zehra da kendilerine yetişti. Elmas:

"Öpeyim elinizi, hanım ablacığım."

"Çok yaşa kızım."

"Kardeşiniz Hasan çok iyi çocuktu hanım ablacığım."

Zehra biraz ciddi:

"Sen de çok iyi bir çocuğa benziyorsun kızım. Onun için beni dinle de artık Hasan'ı kendine kardeş bil!"

"Zaten kaç gündür kardeş gibiydik."

"Şimdiden sonra da yine kardeş kalacaksınız. Çünkü kızım, Hasan'ın nişanlısı var."

"Nişanlısı mı var?"

"Var amma Hasan'ın bundan haberi yok. Biz aile arasında onu amcasının kızıyla nişanlamak için çoktan söz kesmiştik."

"Ya!"

"Öyle ya! Amma Hasan'ın da kızın da henüz bundan haberleri yoktu. Haydi bakayım kızım, şimdi sen güle güle evine!"

Kız tekrar Zehra'nın elini öptü, kendi bostanına daldı. Yolda Hasan, Zehra'ya sordu:

"Demek, ben sizin yanınızdan ayrıldıktan sonra sen gizlice peşimi takip ettin."

"Elbette ederim. Sanki orada senin attığın martavallara biz inanmış mıydık? Ali Beybaba bile yalandan sana hak verirken gizli gizli bıyık altından bize gülümsüyordu."

"Eyvah, şimdi öyleyse, ben oraya gitmeyelim, çok utanacağım!"

"Haydi yürü, ziyanı yok! Onlar pişkin insanlardır."

"Annen fena kızacak!"

"Kızmaz, kızmaz, yürü, ben işi alaya boğarım!"

"Siz demin orada Mediha'nın annesi, Amca Bey'le barışmış, hatta Mediha'yı alıp bir gün buraya gelmiş diyordunuz, doğru mu?"

"Tabii doğru! Hatta kulağımıza çalındığına göre Mediha'nın annesi bugün yarın ya bize ya sizin eve gelecekmiş."

"Allah Allah!"

"Tevekkeli mi ben şimdi senin peşini takip ettim? Ya tutsa boşboğazın biri seni o bahçıvan kızıyla konuşurken görse de meseleyi Medihalara yetiştirseydi?"

"Aman, Allah göstermesin!"

"Biz zaten senin beş altı gündür bize gözükmemenden bu işi anlar gibi olmuştuk. Mutlaka, diyorduk, Mediha'nın ayrılığıyla kırlarda kendi başına dolaşırken karşısına başka biri çıkmıştır."

"Yoksa benim bu kızla konuştuğumu size söyleyen mi oldu?"

"Onu da duymadık değil, o da kulağımıza çalındı biraz amma hangi bostanda, hangi kızla konuştuğunu iyice öğrenemedik. Biliyor musun sen, benim tam üç akşamdır bizim taraflarda seni aramadığım bostan kalmadı. Amma nasılsa burası hatırıma gelmemişti. Tevekkeli değil, sen de herkesin kolay bulamayacağı o sapa, kuytu bostanları mahsus intihap etmişsin."[1]

"Vallahi değil Zehra Abla! Emin ol ki bundan beş akşam önce benim yolumu o sapa, kuytu bostana düşüren Mediha'nın yüreğimde bırakmış olduğu ayrılık acısı oldu."

"Peki, o kızla orada nasıl tanıştın?"

Hasan, beş gündür başından geçenleri birer birer Zehra'ya anlatıyordu. Birdenbire arka taraftan sıkı bir ayak patırtısıdır koptu, ikisi birden telaşla geriye döndüler, dönmeleriyle beraber elindeki bostan çapasını havaya kaldırmış, olanca hızıyla Hasan'ın başına indirmeye hazırlanmış genç irisi, izbandut gibi bir herif gördüler. Bu, üç gün önce kızın bostandan kovdurduğu yanaşmaydı. Hasan çok çevik bir hareketle çapanın ağzından başını kurtardı. Fakat ilk dehşetli darbeyi sol omzuna yedi. Zehra, Hasan'dan daha çevik bir atlayışla herifin arkadan kollarına yapıştı. Lakin oğlan çok kuvvetli bir şeydi. Zehra'nın kollarından zorlu bir silkinişle kendini kurtardı. Çapanın yine demir tarafını havalandırdı. Hasan, kaçsa tabana kuvvet, oradan yollansa kurtulacaktı. Çünkü Hasan çok iyi koşardı, beriki

1 Seçmek.

herifin, ayağındaki altları nalçalı koca bahçıvan kunduralarıyla ona yetişmesine imkân yoktu. Yoktu amma Zehra ne olacaktı? Herif ya Hasan'ın kaçtığını görünce hıncını Zehra'dan almaya kalkarsa!

Hasan, çapanın demir tarafıyla ikinci yaman darbeyi de ense köküne yedi. O zaman darbenin şiddetinden sersemleyip yere yuvarlandı. Zehra tekrar dişi bir dağ kedisi kesildi. Herifin tekrar arkadan kollarına asıldı, dişlerini onun kulağına geçirdi. Herif şimdi bir kolunu Zehra'dan kurtardığı halde ısırılan kulağıyla, öbür kolunu genç kadının kollarından ve dişlerinden kurtaramıyordu. Hasan yuvarlandığı yerden zorla kalktığı zaman yer gök fırıl fırıl dönüyor gibiydi. Zehra'ya yardım edecek hali pek yoktu. Fakat ne olursa olsun deyip son bir gayretle gerindi, ayağındaki küt burunlu iskarpinin ucuyla herifin kasıklarına bir tekme salladı.

Ve işte o kadar... Müthiş kavga derhal mayna oldu.

Herifin sağ kulağının bir parçası Zehra'nın dişleri arasında olduğu halde izbandut gibi yanaşma o yumuşak toprağın üzerine devrildi.

***

Ertesi gün müstantik,[1] Zehra'ya çıkıştı:

"Hanım, sen adamın sağ kulağını dişinle koparmışsın ha?"

Zehra göğsünde asılı sakız gibi patiska bir torbadan küçük ve soluk bir kıkırdak parçası çıkarıp müstantiğin önüne koydu:

"Kopardıksa yemedik ya! Buyurun işte kopan parça budur."

Biraz sonra, istintak[2] dairesi Hasan'ı erkekler, Zehra'yı kadınlar tevkifhanesine[3] gönderirken Aygır Fatma, Hasan'ın yaşlı babasını teselli ediyordu:

"Ağlama Efendibaba, ağlama! Bak onunla birlikte benim de ceylan gibi kızım gidiyor. Dur bakalım hele, herif hastaneden çıksın elbet bunları da o zaman kefaretle serbest bırakırlar."

Git gelle tam altı ay süren mahkemeden sonra Zehra dişleriyle kulak kopartmak ve Hasan'a yardımdan altı ay, Hasan da

1 Sorgu hâkimi.
2 Sorgu.
3 Tutukevi.

bostan yanaşmasını kasıklarından ilelebet sakat bırakmaktan iki buçuk yıl ceza yediler.

Onlar bu işi sırf hayatlarını müdafaa için yaptıklarından çok daha az ceza yiyecekler, belki de hiç yemeyeceklerdi. Ne yazık ki ikisi de kendilerine, bu işi gören hiçbir müdafaa şahidi bulamadıkları halde bostan yanaşması esasen kendisini sinsi sinsi bu işe teşvik eden Poyraz Selahattin'i, Arap Zeynel'i, Topuz Süleyman'ı hak şahidi olarak göstermiş; korkularından vakayı ta bir çeyreklik yerden gizli gizli ve yarım yamalak seyreden bu üç kopuk da kabahatin tamamıyla Zehra ile Hasan'da olduğunu, önce onların herife çatıp tokat atarak işe başladıklarını söylemişlerdi.

11

Hasan iki buçuk seneye mahkûm olduğu halde bir buçuk yıl sonra hapishaneden çıktı. Çünkü 10 Temmuz 324 inkılabının[1] ikinci günü İstanbul Hapishanesi'nin kapıları içten, dıştan zorla açılmış bütün mahpuslar, "Yaşasın hürriyet!" diye avaz avaz bağırarak İstanbul sokaklarına yayılmışlardı. Hasan da boşanan yüzlerce mahpus gibi hürriyet filan nedir pek farkında değildi. Kavurucu temmuz güneşinin gözler kamaştırıcı ışıkları altında kendisini böyle vakitsiz Sultanahmet Meydanı'nda bulunca şaşırdı. Kendisi şimdi yirmisini bitirmiş, yirmi birine basmış, aslan gibi bir delikanlı olmuştu.

Anası Mediha'yı Dağıstanlı kırk beşlik bir kalpak ve kürk tüccarıyla evlendireli bir buçuk yıl olmuştu. Hem şimdi Mediha'yla anası İstanbul'da değildi. Top sakallı, orta boylu, kalın enseli, ayakları her zaman rugan çizmeli ve gayet sofu tüccar, burada Mediha'yla evlendiğinin ikinci haftasında onları İstanbul'dan almış, Dağıstan'a aşırmıştı.

---

1 10 Temmuz 1324 (23/24 Temmuz 1908): İkinci Meşrutiyet'in ilan edildiği bu tarihten sonra halkın ayaklanmasından çekinen hükümet, İstanbul ve diğer bazı şehirlerdeki siyasi ve adi suçlardan dolayı tutuklu ve hükümlü kişileri kapsayan aflar çıkarmıştır.

İki senelik hapishane hayatı Hasan'ı oldukça değiştirmişse de ona sevgisini yahut sevgililerini, onlar için okuduğu âşıkane kitaplarını, onlar için yazdığı şairane yazılarla dolu defterlerini bir türlü unutturamamıştı.

Hapishanenin pek firaklı[1] koğuşunda ara sıra sevgisi, sevgileri, sevgilisi ve sevgilileri için karaladığı birçok defterle, kitaplar koltuğunda olarak doğruca evine gitti. Anası babası onu böyle vakitsiz karşılarında görünce sevinçlerinden çıldıracak oldular. Mahalleli, hele mahalledeki kendi akran ve arkadaşları onu görür görmez hep birden boynuna sarıldılar.

Hasan, Ali Beybaba'nın bundan dört ay kadar önce damar şişkinliğinden öldüğünü hapishanede duymuştu. O gün kendisini ziyarete gelen Zehra, Hasan'a bu kara haberi gözyaşları içinde vermişti. Şimdi hapisten çıktığı günün akşamı Hasan, Zehraların evine gittiği zaman orada ikinci bir acınacak, matemli sahneyle karşılaştı. Zehra'nın o zayıf, nahif, sessiz sedasız, uysal, kuzu gibi kocası Ahmet veremin son aylarını yaşıyordu. Doktorlar bu sonbaharı pek çıkaramayacağını söylemişlerdi. Bahçe üstündeki serin odada dalgın, ateşler içinde yatan Ahmet, karşısında Hasan'ı görünce karısına sordu:

"Bu kim?"

"Hasan."

"Hangi Hasan?"

"Canım, hani bizim eski bir Hasan'ımız yok muydu?"

"Tanıyamadım."

"Hani canım, bizim eski bir Kurban Bayramı'nda tanıdığımız minimini sarı papa Hasan'ımız..."

"..."

"Hani sen onlara Kâğıthane dönüşünde sazdan külâh yapmamış mıydın?"

Ahmet inleyerek:

"Deşme benim yaralarımı Zehra, bana o günlerden açma, işte görüyorsun ben gidiyorum! Ben şunun şurasında sizin bir iki aylık bir misafirinizim!"

"Canım Ahmetçiğim, Hasan senin kardeşin, seni yoklamaya gelmiş bu akşam!"

---

1 Hüzünlü, ayrılık hüznüyle dolu.

"Amenna! O benim kardeşim, ben onu demiyorum, ben onu söylemiyorum. Sen bana çocukluğumuzun, gençliğimizin o tatlı günlerini hatırlatma! O günlerin hatırası şimdi beni daha fena sarsıyor."

"Peki Ahmet, peki!"

Hasan Ahmet'e sordu:

"Geçmiş olsun Ahmet Ağabey, ne oldu sana böyle?"

"Görüyorsun işte kardeşim!"

"Biraz zayıfsın amma maşallah benzin betin yerinde, sonbahar gelsin de inşallah seni Bursa'ya hava tebdiline[1] götürelim."

"Sonbaharda beni dört kolluyla[2] Edirnekapı'sına tebdiliha-vaya götürecekler!"

"Deme öyle Ahmet Ağabey, niçin kendine fena şeyler yoruyorsun, seninle biz daha kırlarda ne âlemler yapacağız!"

Zehra:

"Elbette ya! Hele şu insanın kanını, iliğini yağ gibi eriten sıcaklar bir geçsin..."

Ahmet, Hasan'a sordu:

"Sen hapisten ne zaman çıktın?"

"Bugün..."

"İki buçuk sene oldu mu sen oraya gireli?"

"Olmadı amma dün hürriyet ilan edilince bizi de hapishaneden boşalttılar."

Ahmet, biraz gözlerini kapayıp yine dalacak oldu. Fakat birden aklına geldi:

"Senin hani bir küçük hanım abla vardı, o ne oldu acaba?"

"Bilmem... Onu bilse bilse Zehra Abla bilir."

Zehra işi sakladı:

"Ne yapsın, iyidir. Annesiyle birlikte bir iş için İzmir'e gittiler, yakında gelirler."

Ahmet:

"Onu görürseniz benden çok selam söyleyin, onu ben evladım, kardeşim gibi sevmiştim. Çok iyi, melek gibi bir kızcağızdı. Kendisini bir daha görmeden ölürsem bana hakkını helal etsin!"

---

1 Değişim.

2 Tabut.

Hasan:

"Sen daha çok yaşa da onu yine evladın, kardeşin gibi sev."

"O gün zavallıyı kır kahvesinin bahçesinde sizinle birlikte gördüğüm zaman aklıma sizin ta o çocuklukta arabaya binmiş olduğunuz hal gelmişti. Hey gidi Allah'ım hey, neydi o günler!"

Hasan, bu ağır hastanın yanında fazla kalmayı uygun görmedi. Kendisiyle vedalaşıp odadan çıktı. Alt katta Fatma Hanım, Hasan'a lamba tutarken, "Fena değil mi, yakında yolcu zavallı Ahmet!" diyordu. "Bari sen olsun bizi bu günlerde pek yalnız bırakma, ara sıra uğrayıver!"

12

Ertesi gün, Mediha'nın yaşlı bir kürk tüccarıyla evlenip Dağıstan'a gitmiş olduğunu duyan Hasan, ilk defa Mediha'nın hayalini Zehra Abla'da sezer gibi olmaya başladı. Fakat ortada henüz en şiddetli, en acıklı devresine girmekte olan bir haile[1] vardı. Aklına gelen böyle bir ihtimali fazla düşünmek bile istemedi. Hemen mahalle arkadaşlarının en iyilerinden, onların içinde en sevdiklerinden Hilmi'ye koştu:

"Hilmiciğim, iki senedir kapalı dam altında havasızlık, ışıksızlık, hürriyetsizlikten anam ağladı. Bugün seninle şöyle bir Boğaziçi'ne yahut Fenerbahçe'ye doğru bir uzanalım mı?"

Günlerden cumaydı. Bu, Hilmi'nin zaten canına minnetti:

"Durduğumuz kabahat!" dedi. "Haydi istediğin yere gidelim."

***

"Ooh! Deniz ne güzel değil mi Hasan?"

"Ne söylüyorsun Hilmi? Deniz de güzel, hava da güzel, ağaçlar da güzel, sandallar da güzel, insanlar da güzel, hayvanlar da güzel, hülasa hayat güzel vesselam!"

"Lakin bunların en güzeli, şu karşımızdaki oturan kara gözlü, kara kaşlı, uzun boylu genç kadın."

---

1 Facia, trajedi.

"Bırak şimdi onu Hilmi, ben sana hayatta yahut etrafımızda şimdi ne varsa hepsinin güzel olduğunu söylerken sen bunların içinden bir şeyden bahsetmeye kalkma!"

Garson sordu:

"Ne içeceksiniz?"

Hasan:

"Bilmem... Ne içelim Hilmi, çay mı, kahve mi, gazoz mu?"

Hilmi:

"Başka ne var?"

Garson:

"Bira var, rakı var, şarap var, vermut var, apsent var."

Hilmi:

"Birer bira içsek nasıl olur Hasan?"

"Ben daha ömrümde ağzıma bira filan koymadım?"

"Adam birer tane içeriz ne olacak, rakı değil ya bu, birer tane hiçbir şey yapmaz, birer bira hem hararetimizi söndürür hem şöyle hafif amma pek hafif, belli belirsiz bir neşe verir."

"Eh, sen bilirsin!"

"Getir bize birer bira!"

"Şişe, yoksa kadeh?"

"Birer şişe!"

Hasan:

"Şişe çok kaçmaz mı?"

"Zaten kadehler de hemen hemen şişe kadar demektir. Yalnız aradaki fark biri açık biri kapalıdır."

***

"Nasıl, bira bir şey yapıyor mu Hasan?"

"Pek farkında değilim. Şişe yarı oldu, ben bir şey anlamadım."

"Hele iç bakalım kalanını da biraz neşelenelim!"

***

"Nasıl, şimdi hafif hafif bir şeyler oluyor mu?"

"Bir şey olduğu yok, yalnız Hilmiciğim, demin de söyledim ya bugün kâinat baştan başa güzel görünüyor."

"Hele şu önümüzdeki kara kaşlı, kara gözlü, uzun boylu kadın..."

"Canım bırak şimdi sen o kadını da başka muhabbete bakalım!"

"Peki öyle olsun. Anlat bakalım, hapishanede neler gördün, orada nasıl vakit geçirdin?

"Onları da bırak şimdi, sırası gelince onları da anlatırım."

"Biz gelelim şimdiki muhabbetimize... Demin sana kâinatta her şeyin güzel olduğunu söylüyordum. Bunların hepsinden güzel olan nedir bilir misin?"

"Nedir?"

"Çocukluk Hilmi, çocukluk!"

Bu "çocukluk" sözlerini söylerken Hasan'ın gözünün önüne altı yedi yaşındayken Mediha ile ilk defa bayram arabasına binip Kâğıthane'ye gittikleri, sonra arabadaki darbukacı abla, zilli maşacı oğlan geliyor. Daha sonra Mediha'yla geçen maceraları hayalinde canlanıyor, arkadaki darbukacı abla, zilli maşacı oğlan geliyor. Arkasından kantocu kızlar, dramacı kadın, cambaz kız, Zaika, bahçıvanın kızı filan derken Hasan karşılarındaki engin denize dalıyor, bunların hepsini sanki aynada seyreder gibi denizin sathında birbirleriyle ip atlarken görür gibi oluyordu.

Bir aralık Hasan gene böyle hem gözleri hem de ruhuyla oturduğu yerden tatlı bir vectle[1] denize dalmış düşünürken Hilmi onu dürttü:

"Demin vapurda senin içeriye düşmen meselesini konuşurken şeyi sormayı unutmuştum..."

"Neyi?"

"Aygır Fatma ile kızı Zehra'yı sen nereden tanıyorsun, onlarla nerede, ne zaman ahbap olmuştun?"

"Uzun mesele bunlar Hilmi, uzun... Bunları baştan başa yazsam bir roman olur."

"Peki amma bu kadınlar seninle niçin bu kadar alakadar oluyorlardı?"

"Canım dedim ya, bu iş öyle anlatmakla kolay kolay bitmez. Bir romandır, hem de pek acıklı, pek firaklı bir roman... Hem şimdi bırak canım bunları, benim dertlerimi tazeleme Allah aşkına! İstersen ben sana bir gün hapishanede yazdığım notlarımı,

---

1 Kendinden geçme, dalma, esrime.

çocukluk, gençlik hatıralarımı veririm, bu merak ettiğin şeyleri tıpkı bir roman okur gibi onlardan okursun."

"Roman gibi ha?"

"Hem de ne roman, ne roman!.. Şey, Hilmi, ben hapishanedeyken mahallede benim için en çok dedikodu yapan kimdi?"

"Kim olacak, senin oraya düşmene en çok memnun olan Çapraz Selahattin!"

"O hâlâ mektebe mi gidiyor gene?"

"Mektebi terk edeli bir buçuk sene oluyor."

"Şimdi boşta mı?"

"Hayır bir doğramacı yanında çalışıyor. Sen içerideyken duydun mu bilmem... O, bundan bir sene önce senin kendisini güzelce patakladığın yerde mükemmel bir dayak da Fındık Bahçeli Turhan'dan yedi."

"Sebep?"

"Sebep... Gene mahut mesele..."

"Hangi mahut mesele?"

"Zaika meselesi canım! Turhan'ı bilirsin, yakışıklı çocuktur hem de bir dereceye kadar kişizadedir.[1] Galiba kendisi Zaika ile mektuplaşıyormuş..."

"Kim, Çapraz Selahattin mi?"

"Yok canım, Zaika hiç öyle kıtıpiyos[2] güruhuyla mektuplaşmaya tenezzül eder mi?"

"Zaika ile Turhan mektuplaşıyorlarmış."

"Ey, sonra?"

"Sonrası bunu nasılsa Çapraz Selahattin haber almış, tıpkı vaktiyle sana da yapmış olduğu gibi aralarına karaçalı sokmaya kalkışmış, Turhan da bunu fark edince bir gün onu Zaikaların evinin arkasında soytarılık yaparken yakalamış, adamakıllı marizine kaymış!"

"Hergele! Benim başımı nara yakanların en birincisi odur."

"Lakin Hasancığım senin, bizim semtte iki dostun varmış, biri bizim mahallenin elebaşısı İsmail, biri de aşağı mahallenin elebaşısı Netameli Bahri'ymiş."

---

1 Soylu, asil.

2 (Argo) Adi, bayağı, değersiz.

"Evet ben içerideyken senin gibi onlar da ara sıra ziyaretime gelirlerdi."

"İkisi de her zaman senin için 'Oğlan,' derlerdi, 'boş yere nara yandı, yazık oldu!' Hem aleyhinde kim ne söylerse hemen ağızlarına tıkarlardı."

"Bizim İsmail'le dün bir aralık ayakta görüştüm amma Bahri'yi gidip göremedim. Çocuğa karşı ayıp olacak, bu akşam bir aralık da ona uğrayalım mı dersin?"

"Sen bilirsin."

"Bugün, iyi ki seninle baş başa verip buraya gelmişiz."

"Hakikaten öyle, burası benim de çok hoşuma gitti. Yahu ara sıra buralara gelelim be!"

"Gelelim ya! Hem önümüzde daha çok yazımız var, yalnız buralara değil, ara sıra Boğaziçi'ne, Adalar'a, Florya'ya filan da gidelim!"

"Sahi gidelim!"

"Demek Zaika şimdi Turhan'la sevişiyor ha?"

"Öyleymiş diyorlar."

"Allah sevgilerini arttırsın."

"Yoksa kıskandın mı Hasan?"

"Kim, ben mi? Allah etmeye! Ben onunla vaktiyle Dutlu Bostan'da, o da bir kere şöyle böyle biraz göz göze bakışmış, birbirimize gülüşmüştük, o kadar. Hem aradan neler neler, ne vakalar, ne günler, ne aylar, ne yıllar geçti. Artık benim aklımda Zaika maika kalır mı? Turhan ne iş yapıyor?"

"Yine mektebe gidiyor, idadinin[1] ikinci sınıfını bitirdi, bu sene üçüncüye girecek!"

"Sen çalıştığın fabrikadan memnun musun Hilmi?"

"Memnunum kardeşim, günde on beş kuruş para alıyor, gül gibi geçinip gidiyorum."

"Oh, Allah versin!"

"Ee biramız bitti."

"Bitti mi?"

"Farkında değil misin, baksana şişeler bomboş!"

---

1 Osmanlı eğitim sisteminde yüksekokullara öğrenci yetiştiren orta dereceli okul, lise.

Hasan şişeleri süzerek:

"Hakikaten bitmiş be!"

"İçilen bu dört şişenin parasını ortaklama vereceğiz fakat şimdi birer şişe de benden içeceğiz!"

"Fazla olmaz mı?"

"Olmaz Hasan. Bira bu, rakı değil, konyak değil; bira, yani arpa suyu..."

"Öyleyse bana bir dakika müsaade."

Hasan kalkar, kumsalın tenha yerine doğru yürür ve biraz sonra yerine geldiği zaman şişeleri tazelenmiş görür.

"Ey muhabbete Hasancığım!"

"Muhabbete Hilmi!"

"Yaşasın güzellik ve muhabbet!"

"Yaşasın!"

***

Hasan artık her cuma Hilmi'yle buluşuyor, Kadıköy, Adalar, Florya, Boğaziçi boyuna geziyorlar ve bu gezmelerden geç vakit hep kafalar dumanlı olarak dönüyorlardı.

Bunu Hasan'ın annesiyle babası çoktan fark ettikleri gibi Aygır Fatma'yla kızı da onun içkiye başlamış olduğunu çakmışlardı. Hatta bir akşam Fatma, evlerine biraz sallanarak giren Hasan'a aşağı odada:

"Bu zıkkıma pek erken başladın Hasan, hem de fazla kaçırıyorsun, doğrusu senin bu hallerini beğenmiyorum, darılma amma!" demiş, Hasan da ona şu cevabı vermişti:

"Ben yalnız bira içiyorum Fatma Teyzeciğim, ağzıma katiyen başka bir şey koymuyorum."

Zehra'ysa Hasan'ın lakırdısını ağzına tıkamıştı:

"O iş zaten önce birayla başlar, alt tarafı sökün eder. İşte yukarıda inim inim inleyen Ahmet' in halini görüyorsun. O da sen yaşta, tıpkı senin gibi böyle birayla başladı, sonra da rakı, konyak, şarap ve daha bilmem nelerle ciğerlerini çürütüp bu hale geldi; karışmam senin de sonra olacağın budur!"

O akşam Fatma'yla kızı, Hasan'a fazla yüz vermemişler, "Duracak halin yok, görüyorsun bizim de başımızda çok ağır hastamız var, kalk, git bari vaktiyle evine de yat aşağı, biraz dinlen!" deyip onu evlerinden çıkarmışlardı.

O geceden sonra da Hasan tam iki ay bir daha Fatmaların evine uğramamış, kendisini büsbütün kapıp koyuvermiş, biranın içine konyak bile katıştırmaya başlamıştı. Hapishaneden çıktıktan sonra gündüzleri kendine münasip bir iş bulup geceleri hususi tahsille uğraşacağını kuran Hasan artık gündüzlü geceli en uygun işi bulmuştu. Gündüzün kâh bir arkadaşla kâh yalnız başına sürt; Allah kerim kır, bayır, deniz, orman dolaşmak, geceleri de evde vakitsiz sızmak...

13

Sonbahar yarı olmuş, her taraf sararıp solalı, yapraklar dökülmeye başlayalı günler geçmişti. Çiseli, rüzgârlı, rutubetli bir sabahtı. Hayal meyal tanıdığı bir mahalle bekçisi geldi, Hasan'ı evinden alıp Aygır Fatmalara götürdü.

Fatma yine o eski iriyarı, devanası, metin, sırım Fatma'ydı. En büyük sıkıntıları, endişeleri, azapları yüreğinin ve gözlerinin içinde saklamasını bilen Fatma, şimdi yalnız derin yorgunluk ve uykusuzluğunu Hasan'dan saklayamıyor, gözlerinden, bakışlarından onları belli ediyordu:

"Yukarıya çık Hasan, Ahmet seni istedi."

"Nasıl?"

"Hiç sorma, çık, Zehra da başucunda... Ben de şu bezleri ilaçlayayım, geliyorum!"

Hastanın odasında Hasan'ın hiç tanımadığı biri orta yaşlı, biri genç iki mahalle kadınıyla Zehra vardı. Yabancı kadınlar başlarını sımsıkı örtmüşlerdi, Zehra karyolanın yanındaki sandalyeye yan oturmuş, son demlerini geçiren hastayı süzüyordu. Hasan, kapıdan bir hayalet gibi başını uzattı. Zehra, Hasan'a bakarak:

"Gel bakalım."

Yabancı kadınlar oldukları yerde daha büzüldüler. Hasan, karyolaya sokuldu:

"Nasıl?"

"... demin biraz kendine gelir gibi olmuş, seni istemişti."

"Şimdi kendinde değil mi?"

"Değil!"

Sonsuz ayrılık anının pek yaklaşmış olduğu besbelliydi. Hasan'ın zaten çok yufka olan yüreğini odanın bu manzarası büsbütün eritti:

"Ben burada durmayayım, çıkayım."

"Çık istersen, biraz içeriki odada otur, kendine gelirse ben seni çağırırım."

Hasan çıkarken Ahmet sayıklayarak gözlerini yarı açtı:

"Filya da tarlasında... Vuruldum... Sana..."

"Ahmet, Ahmet... Ne istiyorsun bakayım?"

"Darbuka çalın... Bana!"

"Ahmet, Hasan geldi."

"Hasan kim?"

"Hani demin istemiştin!"

"Karanlık burası... Lambayı yakın!"

"Peki yakalım Ahmet!"

"Bayramlarda küçük çocuklara..."

"..."

"Zehraaa! Neredesin?"

"Buradayım Ahmet!"

"Darbuka çalın!.."

"Peki Ahmet!"

"Onlara çiçekli külahlar dağıtın!"

"Peki Ahmet."

"Hasan'a da bir çiçekli külah yapın!"

"Peki Ahmet!"

"Ona 'Filya da Tarlasında'yı çalın!

"Peki Ahmet!"

"Hasan burada Ahmet, gelsin mi yanına?"

"Nerede? Gelsin, onunla da helallaşayım!"

Zehra hemen Hasan'ı hastanın yanına getirdi:

"İşte Hasan, Ahmet."

"Hasan... Onun minimini esmer arkadaşı kızı da unutmayın!"

"Peki Ahmet!"

Hasan, titreyip sarardı.

Ahmet:

"Hani Hasan?"

Zehra:

"İşte başucunda duruyor!"

"Bu değil o... Ben, küçük, sarı papa Hasan istiyorum!"

Zehra sessiz ağlarken Hasan, Ahmet'e seslendi:

"Ahmet Ağabey, bak ben geldim, beni tanımadın mı?"

Ahmet birden başını yastıktan kaldırmak isteyip gözlerini açtı, Hasan'a dikti. Ölümün hududundan iki ayağını içeri atmış bir adamın, yattığı yerden insanın yüzüne böyle bakışını ilk defa gören Hasan yavaşça Zehra'ya seslendi:

"Zehra Abla, Ahmet'e bir şeyler oluyor!"

"Sen çekil bakayım oradan!"

Hasan bir adım geriye çekildi. Zehra kocasının boynunu okşayarak:

"Ne oldun Ahmet?"

"Beni çevirin!"

"Peki Ahmet."

"Hasan bana hakkını helal etti mi?"

Zehra yolcuyu soldan sağa döndürürken Hasan ağlamalı cevap verdi:

"Helal olsun Ahmet Ağabey, sen de bana helal et."

"He... lal... ol... sun!.."

Fatma ilaçladığı bezlerle içeriye girdiği zaman herkesin dışarıya çıkması lazım geldi. Yabancı kadınlardan yaşlıcası sofada, "Vakit tamam!" dedi. Sonra, "Mushaf-ı Şerif nerede acaba?" diye yandaki odaya daldı. Genç kadınla Hasan sofada şaşkın birbirlerine bakıyorlardı.

İki dakika sonra Fatma Hanım kirli bezlerle odadan fırladı:

"Son dakikaları... Gidiyor!"

Yaşlı kadın elindeki yeşil kaplı kalın kitapla hasta odasına daldı. Genç kadın:

"Ben duramayacağım!"

Hasan:

"Ben de!"

İkisi de birbiri ardınca aşağı inerlerken Fatma Teyze merdivenleri ikişer ikişer atlayarak yukarıya çıkıyordu:

"Hasan, sen bir yere savuşma, lazımsın bize!"

"Peki, Fatma Teyze."

Beş dakika sonra yukarıdan kısık bir çığlık, Zehra'nın sesi:

"Ah anneciğim gidiyor Ahmet! Gidiyor!"

"Sus, telaş etme, ürkütme, çık sen dışarıya!"

Zehra hıçkırarak sofaya yığıldı:

"Ah Ahmetciğim, gitti, Allah'ım... Ah... Ben ne yapacağım şimdi!"

Fatma Hanım, kızının koluna girdi:

"Haydi bakayım, aşağı inelim!"

"Anneciğim, sabahki gibi yine bayılmasın Ahmet!"

"Haydi aşağı diyorum sana!"

Anasının kolunda ağlayarak aşağıya inen Zehra, Hasan'a yalvardı:

"Hasan bugün bizi yalnız bırakma, erkek namına senden başka kimsemiz yok!"

"Benim bugün sizi yalnız bırakmama imkân mı var Zehra Ablacığım?"

14

Sepkenli, rüzgârlı, kasvetli, berbat bir mart gecesi...

Hasan kendi evlerinde, kendi odasında sızmış uyuyor. Zehra başka bir odada Hasan'ın annesine yalvarıyor:

"Anacığım, benim dünyalara değer çok kıymetli anacığım, ben bir kere sana ana demişim, evdeki asıl anam ne ise bana sen de osun benim canım, ciğerim anacığım! Ne olur, sen de bir kerecik bana şöyle bir güler yüzle, 'Peki evladım, peki kızım, sana inanıyorum, sizin dediğiniz olsun!' deyiversen ne olur anacağım? Biliyorum ki Hasan ne sizsiz yani anasız babasız ne de bensiz yapamayacak, yaşayamayacak. Evladınıza niçin genç yaşında hayatını zehir ediyorsunuz?

"Hayatını zehir ettirip de ona ne yapıyoruz? Bizi dinlemeden seninle evlenmeye kalkıyor diye kendisini evlatlıktan mı reddettik, mirastan mı mahrum bıraktık, yoksa kendisini evimizden mi kovduk?"

"Hiçbirini yapmadınız amma anacığım, gerek Hasan'a gerek bize karşı takındığınız tavır bizi çok üzüyor."

"Ne yapalım, yoksa sizin gönlünüzü eğlendirmek için karşınızda darbuka, zilli maşa mı çalıp oynayalım?"

"Ah o darbukayla zilli maşanın adları bataydı. Hep onlar değil mi beni şimdi bu güç mevkie düşüren!"

"Haydi kızım, haydi kalk, gece yarısı yaklaştı, geç kalma, istersen içerideki sızmış olan sevgilini de al, vaktiyle evine git, annen bekler, merak eder."

"Demek beni yine kovuyorsun anacığım?"

"Estağfurullah! Yani geç kalırsan annen merak eder diyorum!"

"Annem merak etmez. Yalnız siz müsaade ederseniz ben de bu gece burada sizinle kalayım?"

"..."

"Neye sustun anacığım, niçin cevap vermiyorsun?"

"Verecek cevabım yok da onun için!"

"Anacığım yapma, Hasan işte bir iki güne kadar işe de giriyor, işe başladığı gün içkiye de tövbe edecek!"

"İster etsin, ister etmesin hiç umurumda değil!"

Zehra hıçkırmaya başladı ve bu sırada Hasan'ın babası mahalle kahvesinden geldi. Zehra hemen fırlayıp gözyaşları içinde adamın ellerine sarıldı:

"Öpeyim Efendibabacığım!"

Ömer Efendi, Hasan'ın babasının adı, yumuşak bir tavırla elini uzattı:

"Berhudar ol kızım. Ne var ne yok bakalım?"

"Ne olacak Efendibabacığım, hep çile, hep keder..."

Hasan'ın annesi:

"İlâlemin[1] genç, ergen evladına göz diken bir dul kadın elbet çile de çeker, keder de!"

Zehra kadının dizlerine atıldı:

"Anacığım, yeter, anacığım vurma bana, yeter, zaten yaram çok derindir anacığım!"

---

1 Elâlem.

Ömer Efendi, Zehra'nın omuzlarından tuttu:

"Kalk kızım, sen şöyle otur, bakayım!"

Ve onu kaldırdı, bir kenara oturttu. Zehra'nın hıçkırıkları artmıştı. Adam karısına sordu:

"Hasan nerede?"

"Nerede olacak, içeriki odada çoktan zıbardı! Yine bu akşam küpleri devirmiş, maşallahı vardı!"

Zehra ağlamaklı bir sesle:

"Efendibabacığım, Hasan'ın bunlar son içişleridir. Yarın öbür gün işe başlar başlamaz içkiye tövbe edecek."

"Peki kızım... Belki Allah o gün ona bir ikrahlık[1] verecektir."

Sonra, karısına döndü:

"Yahu," Zehra'yı göstererek, "bu kız senin tasavvur ettiğin kızlara pek benzemiyor. Bunun ağlayışı, bunun gözyaşları, her kızın, her kadının ağlayışı, gözyaşı döküşü gibi değil! Gel, ben de yalvarırım sana, evladının başı için şu zavallı kızcağızı fazla ağlatma! Şurada burada adam döven, kulak koparan bu kızın mayası başka... Eğer bu kız senin düşündüğün gibi bayağı, eli maşalı bir sokak kızı olsaydı kaçtır buraya gelip senin dizlerine kapanarak bu kadar gözyaşı dökmez, allem eder kallem eder senin genç, tecrübesiz oğlunu kendine sımsıkı bağlar, bir daha senin yüzüne bile bakmazdı."

Zehra ağlayarak:

"Hâşâ, hâşâ, ben insan evladıyım, benim rahmetli asıl babam bize ana, baba, karı, koca, evlat, kardeş yüreklerinin ne demek olduğunu iyice anlatmıştı. Bizim aslımız neslimiz Anadolu'nun tertemiz saf yaylalarından gelmiş insanlardır. Benim anam sütbesüt bir Yürük kızıdır. Anamın dedesi ve ninesi, kaynanalarının her akşam dizlerini öpüp onun dualarını alan insanlarmış. Biz ailenin, hısımlığın, akrabalığın ne demek olduğunu biliriz. Okumamız, yazmamız yok amma soyumuzdan sopumuzdan bu yolları erkânları öğrenmişizdir. Onun için benim Hasan'ımın anası şimdi kalksa da beni buradan tokatla kovsa ben yine o alçaklığı yapıp evladını ondan bıçakla keser gibi ayırmaya kalkmam! Hâşâ Efendibabacığım, hâşâ, biz o çeşit

---

1 İğrenme, tiksinti.

insanlardan değiliz. Vakıa anamın adı Aygır Fatma, benim adım Darbukacı Zehra amma bizim yüreklerimiz ne aygır yüreği, ne bir darbukacı kalbi... Anama "Aygır" lakabını takanlar onun tam bir gürbüz, Anadolu yayla kadını gibi iri kemikli, güçlü kuvvetli gövdesini çekemeyenlerdir. Anam ve ben ara sıra, şurada, şunu bunu pataklıyorsak fena mı yapıyoruz sanki? Bundan üç yıl önce anam yetişmeseydi Hasan o akşam Allah'ın kırında belki de o iki serserinin elinde..."

Ömer Efendi:

"Neyse, uzatma kızım, uzatma! Gün olur, Allah iyi yapar!"

Zehra:

"Ona amenna! Lakin benim gücüme giden, hanımvalidemizin[1] bize hâlâ fena gözle bakması... Oysaki biz ondan böyle fena göz değil, merhamet, şefkat, analık bekliyoruz. Benim rahmetli üvey babam olan Ali Beybaba, Hasan'ı, vaktiyle... Daha çocuk denecek yaştayken içkiye alıştırmış. Sonra anam daha Ahmet'in sağlığında evde kendi eliyle Hasan'a mezeler hazırlar, sofralar kurarmış. Aman Allah'ım bunlar ne yaman birer iftira! Benim rahmetli üvey babam vakıa çok kalender, hovarda meşrep bir adamdı fakat mert, namuslu bir adamdı. Hasan onun sağlığında ağzına içkinin damlasını koymazdı. Hasan içkiye hapisten çıktıktan sonra ve bizden habersiz, nerede alışmışsa alışmış... Annemin ona kendi eliyle mezeler, sofralar hazırladığı da martavalın martavalı! Annem ona, 'Genç yaşında bu zıkkıma nasıl alıştın? Hay seni buna alıştıran Allah'tan bulsun!' diye ne kadar söylendi."

Hasan'ın annesi:

"İyi kızım, âlâ, Allah ikinize de dirlik düzenlik versin, yalnız bizim başımızı ağrıtmayın da ne haliniz varsa görün!"

"'Ne haliniz varsa görün!' diyeceğine anacığım, şöyle güler yüzle, 'İkiniz bir yastıkta kocayın,' desene!"

Sıdıka Hanım, Hasan'ın annesinin adı, daha ciddi fakat onlara acır gibi bir tavırla:

"Diyeyim amma kızım, bu benim dememle olmaz ki..."

Ömer Efendi ile Zehra:

---

1 Kaynana.

"Olur inşallah!"

"Peki, ben de dua edeyim de olsun... Olsun amma Hasan'la aranızda hayli yaş farkı olmakla beraber sen de daha genç sayılırsın... Fakat biraz zaman geçip de sen biraz daha yaşlanınca ne olacak?"

"Ne gibi?"

"Ne gibisi var mı, Hasan'ın en gümrah bir zamanında sen ona..."

"Anladım anacığım, anladım, ne demek istediğini tamamıyla anladım... Allah göstermesin ya, eğer o zaman gelir de Hasan benden bıkar, soğursa derhal beni bıraksın, istediği genç kızla evlensin, eğer ben buna o zaman ağzımı açıp da bir şey söylersem anamın ölüsünü öpeyim!"

Ömer Efendi:

"Kızım, sen melek gibi bir kızsın, haydi kalk, hanımının boynuna sarıl, yanaklarından öp de o da sana artık kızım desin!"

Zehra, Sıdıka'nın boynuna sarılırken Hasan uyku sersemliği ve gecelik entarisiyle odadan girdi. Ömer Efendi oğluna:

"Haydi oğlum, sen de annenin boynuna sarıl bakayım!"

Hasan annesine yanaşırken kadının gözlerinden yaşlar boşandı. Şimdi bir oğlunu, bir Zehra'yı kokluyor:

"Ne yapalım," diyordu, "kader kısmet böyleyse böyle olsun, çöpçatan böyle çattıysa biz ne yapalım? Haydi bakalım, göreyim sizi, ele güne karşı yüzümüzü kara çıkarmayın, karı koca olduktan sonra da gene böyle geçinin! Ana baba sözü dinleyin, şunun bunun sözüne bakmayın, haydi artık ikinizin de gönlünüz olsun; artık biriniz oğlum, biriniz kızımsınız." Sonra oğluna dönerek, "Sen de artık bu içkiyi bırak, içkiyi bırakmazsan sonunuz iyi gelmez!"

"Bırakacağım anneciğim. Bana bir iki gün daha müsaade, bir iki gün sonra işe başladığım zaman onu da bırakıyorum."

O gece Zehra ile Hasan, ne zamandan beri ilk defa olarak gönül rahatlığı içinde bir gece geçirdiler. Zehra gece yarısına yakın evine gittiği zaman gülerek kendi annesinin boynuna sarıldı:

"Anneciğim, oldu, her şey oldu, bitti. Sıdıka Hanım, Hasan'ın benimle evlenmesine razı oldu."

15

Hasan'ın bir iki gün sonra bula bula bulduğu iş neydi biliyor musunuz?

Tiyatro amatörlüğü...

Hürriyetin ilanından sonra İstanbul'daki okuryazar gençlerin bir kısmı tiyatroya, tiyatroculuğa atılmış, her tarafta çeşit çeşit amatör heyetler[1] meydana çıkmıştı. Şehrin birçok yerinde müsamereler,[2] nutuklar, monologlar, temsiller gırla gidiyordu. Hele Şehzadebaşı'ndaki kıraathaneler, tiyatrolar bütün günler ve bütün geceler amatörlerle dolup dolup boşanıyordu. Hoş, İstanbul'un başka semtleri de Şehzadebaşı'ndan pek aşağı kalmıyordu. Bu arada Hasanların semtinde de bir amatör takımı peyda olmuştu. Bu takıma o semtin okuryazar gençlerinin çoğu dâhildi. Hapisten çıkalı beri kendisine bir iş arayan Hasan da Zehra'yla evlenmesine annesi razı olduktan sonra tuttu, semtlerindeki bu amatör takıma girdi. Ooh, artık delikanlı kendisine en uygun işi bulmuştu! Artık gece gündüz varsa tiyatro, yoksa tiyatro... Bugün Şehzadebaşı, yarın Beyoğlu, öbür gün Kadıköy, daha öbür gün Beşiktaş, Ortaköy boyuna gezmeye başladı.

Arkadaşları aralarına yeni giren Hasan'ı çok beğeniyorlardı. Çünkü o, kendisine verilen rolleri henüz yeniliğine rağmen çok iyi becerebiliyordu. Hele bazı taklitli rollerde, monologlarda, solo numaralarda Hasan pek muvaffak oluyordu. Hasan'ın bilhassa temsillerden önce sahnede tek başına Ulah taklidiyle yaptığı cambaz kız numarası pek beğeniliyordu.

Üç dört sene önce Vezneciler'deki cambaz çadırında numaralarını seyrederken onlara biraz da candan bağlanmış olan Hasan, oralardaki cambaz kızların kıyafetine giriyor, zaten eskiden bir hayli talim ederek öğrenmiş olduğu perende atma, el üstünde yürüme, ağzıyla sandalye kaldırma, çenesinde baston durdurma hareketlerini tıpkı bir Ulah kızı şive ve lehçesiyle sahnede yaptıkça dehşetli alkışlanıyordu. Hasan'ın söylediği

---

1 Topluluk, grup.

2 Eğlence, piyes.

monologlar da hep aşka dair şeylerdi. O, bunlara önce gayet hazin bir eda ile başlar, sonra onları gayet gülünç olarak bitirirdi. Temsillerdeki rolleri hafifçe olmakla beraber arkadaşları bu hususiyetlerinden dolayı Hasan'a en çok payı veriyorlardı. Öyle ki Hasan oyun günleri, oyun geceleri pay olarak en az üç gümüş mecidiyeden aşağı para almıyordu. Tiyatro ve aktörlük onun için, onun yanık yüreği, ince duyguları, engin muhayyilesi için tam biçilmiş kaftandı ve belliydi ki oğlan bu işte çabuk ilerleyecek ve çok parlayacaktı. Tiyatrodan eline geçen parayla ara sıra anasına, Zehra'ya öteberi hediyeler getirdikçe onlar da hani bu halden memnun olmuyor değillerdi. Vakıa Hasan'ın anası babası olsun, Zehralar olsun onun bu tiyatro hevesini pek iyi görmüyorlar, bu işin sonsuz olduğunu söylüyorlardı fakat Hasan, tiyatronun memlekette çok parlak bir istikbali olduğunu söyleyerek onları yatıştırıyordu. Neyse, iyi kötü, şimdilik Hasan kendisine bir iş bulmuştu, bulmuştu amma sözünde durup içkiyi terk etmemişti, hatta tiyatro dönüşü gecelerde biraz fazlaca kaçırmaya başlamıştı.

Hasan'ı, bu yeni tiyatro hayatında kendisine çeken bir başka şey de aktrislerdi. O, bu genç, orta yaşlı, ihtiyara yakın türlü türlü, renk renk sahne kadınlarının her birini birine benzetiyor, kiminde Mediha'nın, kiminde darbukacı ablanın, kiminde Zaika'nın, kiminde bahçıvan kızının, kiminde yeni Zehra'nın ve kiminde kadınananın bir başka örneğini görür gibi oluyordu. Gelgelelim, amatör arkadaşlarından çoğu bu kadınlarla teklifsiz konuşup görüştükleri halde nedense Hasan onlarla bir türlü samimi ve senlibenli olamıyor yahut olmak istemiyordu.

Hasan, o bahar mevsiminde Kadıköy'de oynadıkları meşhur oyunlarından birisine Zehra ile Aygır Fatma'yı da bir defa getirmiş, bu gelişlerinde onlara parasız tarafından bir de mükellef loca açtırmıştı. İşte o gün Hasan'ı, sahnede genç, güzel, alımlı çalımlı bir aktrisle karşılıklı rol yaparken gören Zehra, birden şaşırmış, biraz kızarmış, sonra anasının kulağına:

"İşte," demişti, "anne, ummadığın taş baş yarar, diye buna derler. Korkarım ki Hasan'ı, bu oyuncu kızlardan birisi ayartmasın, Hasan bu sefer de onlardan birine gönül vermesin?"

Lakin Fatma, kızının bu endişesini kırmıştı:

"Haydi, haydi.. Zannetmem... Çünkü Hasan'ın gönlü böyle kalabalıktan, abur cuburdan pek hazzetmez. O, kendisine tenhalarda eş arar."

"Öyle olsa tiyatroculuğa başlar mıydı?"

"O başka... İş başka, gönül başka!"

16

Hasan'la Zehra'nın nikâhları düğünle birlikte yapılacaktı. Zehra dul olduğu için düğün öyle şatafatlı olmayacak, yalnız hısıma, akrabaya ve yakın eşe dosta hafif bir kına gecesi ile sade bir yemek verilecekti. Buna da daha bir iki ay vardı. Konu komşu, "Bakın şu haspaya, rahmetli kocası zavallı Ahmet'in kefeni solmadan eve başkasını içgüveysi aldı!" demesinler diye ölümün üzerinden hiç olmazsa altı yedi ay geçsin diyorlardı.

Ama Hasan, eskiden de olduğu gibi Zehralara sık sık gelip gidiyor, yalnız sık sık değil, oraya istediği zaman, tıpkı kendi eviymiş gibi girip çıkıyordu.

Hasan, Zehraların evinden hemen hiç çıkmadığı gibi Zehra da birçok gün ve gece Sıdıka Hanım'ın yanından ayrılmıyor, ona gerçek bir ana gözüyle bakıyor, onun ve Hasanların evinin bütün işlerini, hizmetlerini canla başla görüyor, kendisini Sıdıka Hanım'a her gün bir parça daha sevdirmeye çalışıyordu. Sıdıka Hanım ise yavaş yavaş Zehra'yı kendisinin altı yaşındayken ölmüş olan minimini kızı Selma'nın yerine koymaya başlıyordu.

Zehra, ikide bir Sıdıka Hanım'a nikâh ve düğünden sonra iki ailenin birleşmesini, iki taraftan birinin kendi oturdukları evi kiraya verip hepsinin bir yere toplanmalarını, böylelikle daha içli dışlı tam bir aile olmalarını teklif ediyor, Sıdıka Hanım da gitgide müstakbel gelininin bu teklifine aklı yatıyor gibiydi.

Mayıs ortalarının çok durgun, çok zifiri karanlık, simsiyah bir gecesiydi. Civarı, etrafı saran yeşilliklerin, çiçeklerin, ağaç yapraklarının keskin kokuları adeta baş döndürüyordu. Vakit biraz geçti, gece uykularının en tatlılaştığı bu zamanda komşu-

ların birçoğu çoktan yatmışlardı. Aygır Fatma da şimdi odasında yeni uykuya dalmıştı. Zehra ile Hasan hâlâ bahçedeki üzüm çardağının altında ve bir küçük fenerin kör ışığında bir iki ay sonra kuracakları yeni hayatı konuşuyorlardı.

O akşam meyhanede içkiyle birlikte birçok tuzlu mezeler yemiş olan Hasan'ın içi yandı:

"Kuzum Zehra Abla, sana zahmet amma şu kuyudaki aşlama suyu bir daha çıkarsan da kana kana ben bir daha içsem!"

Zehra zifiri karanlıkta diz boyundaki ballıbabalar arasından kuyuya doğru giderken birden bağırarak geriye fırladı:

"Aaaay... Aaaay... Kışt, kışt!"

"Ne var Zehra, ne var?"

Zehra soluk soluğa çardağa geldi:

"Galiba yılandı!"

"Yapma!"

"Az kalsın bacağıma sarılıyordu. Kâfirlerin tam azgın zamanı!"

"Öyleyse ben vazgeçtim aşlama sudan, haydi içeriye girelim, ben küpten bir su içip artık eve yollanayım."

Kalktılar, Zehra çardakta asılı feneri eline aldı, ışığı otların arasına doğru uzatarak evin avlusuna yürüdüler ve onlar tam bahçenin eşiğinden içeriye birer adım atıp da bahçe kapısını sürmeler sürmelemez, üst kattan bir şangırtıdır koptu:

"Ne oluyor?"

"Hareket[1] oluyor!"

İkinci bir şangırtı daha...

"Ayol bu hareket filan değil, birisi camları indiriyor."

Yukardan Aygır Fatma'nın gürültülü sesi:

"Zehra, sokağa fırla çabuk, sokaktan bahçe üstündeki camları indiriyorlar!"

Zehra, sokak kapısından yıldırım gibi sokağa fırladı. Hasan ne yapacağını şaşırmıştı. Bir kaç saniye sonra gecelik haliyle Fatma merdivenlerden atladı, Hasan'a, "Sen buradan bir yere ayrılma!" deyip hemen duvardaki yeldirme, başörtüsüyle bir kenarda dayalı kalın sopayı kaptı, kızının peşinden koştu. Ha-

1 Deprem.

san, şimdi çok fenalaştı. Gecenin bu vaktinde bir evin camlarını taşlamak ne demekti?

O ev ki ana kız iki dul kadının eviydi ve kendisi şimdi, bir iki ay sonra damat olarak temelli geleceği bu evde misafirdi. Bu ne rezalet, bu ne kepazelik, bu ne alçaklıktı! Şimdi hep pencerelere üşüşmüş olan elâlem buna ne diyecekti? Hele kendi anası bunu duyarsa buna ne mana verecekti? Acaba bu alçaklığı, bu namussuzluğu yaparak pişmiş aşa soğuk su katmak isteyenler kimlerdi? Zavallı delikanlı sokak kapısında bunları düşünürken gözünün önünden Arap Zeyneller, Topuz Süleymanlar, Çapraz Selahattinler birer birer geçit resmi yapıyordu. Fakat Hasan'ın bu meraklı, heyecanlı olduğu kadar azaplı hali çok sürmedi. Evin arka taraflarından ve derinlerden acı acı, boğuk boğuk bir feryattır koptu:

"Ölüyorum! Cankurtaran yok mu? İmdat! İmdat!"

Derinlerden gelen bu acı acı, boğuk boğuk feryat Çapraz Selahattin'indi. Ana kız, tecavüzcülerden birisini kaçırmışlar fakat birini mahallenin sınırında ve en tenha bir yerinde yakalamışlardı. Aygır Fatma elindeki kalın sopayı Selahattin'in neresine rast gelirse orasına, Allah yarattı demeden olanca kuvvetiyle indiriyor, Zehra, "Yeter anne, vurma artık, geberteceksin!" dedikçe, "Gebersin keratanın evladı!" diye daha fazla yapıştırıyordu. Bir aralık nasıl oldu, Zehra farkında olmadan anasının, "Ah, vuruldum Zehra!" dediğini duydu. Selahattin, can havliyle çıkardığı sustalısını Fatma'nın dizkapağına şiddetle saplamıştı. "Vuruldum Zehra!" sözünü duyan Zehra, hemen fırsattan istifade ederek kaçmaya yeltenen Selahattin'in ensesinden yapıştı fakat yapışmasıyla beraber, "Aaah... Anacığım!" diye olduğu yere yığılması da bir oldu, çünkü o da vurulmuştu. Hem de ta kalbinden!

***

Hasan'a artık dünya zindan olmuştu. Zehra'nın bu ansızın ölümü bütün felâketlerin üzerine yaman bir tüy dikmişti.

Ertesi gün Zehra'nın cenazesi evden kaldırılırken, sol dizkapağı sargılar içinde yaralı ana, başını dayadığı alt kat pencereden, "Zehra, Zehra, kıymetli ananı, sevgili Hasan'ını, sarı

papanı bıraktın da nereye gidiyorsun?" diye hazin hazin ağlıyordu. Fakat bağırmıyor, haykırmıyor, ortalığı velveleye vermiyordu.

Hasan pek bitkindi. Cenazeyi, arkadaşı Hilmi ile Netameli Bahri'nin kollarında kâh tıkanıklıklar kâh hıçkırıklar içinde takip ediyordu. Mediha'nın amcası ara sıra yanlarına gelip Hasan'a limon kolonya, eter koklatıyordu.

Hasan'la birlikte Hasan'ın anası, babası, Mediha'nın amcası o geceyi Fatma Hanım'ın yanında geçirdiler.

O ferman dinlemez koskoca Aygır Fatma, kızdığı vakit vurduğunu deviren koca Yürük kızı, yirmi dört saat içinde nasıl erimiş, çöp gibi kalmış, tanınmaz bir hale gelmişti. Gece yaralı bacağını mindere uzatmış dövünüyordu:

"Ah," diyordu, "nasıl oldu da birdenbire boş bulundum, gafil davrandım, kızıma vurulduğumu haber verdim. Eğer kızım benim vurulduğumu duyup da o alçak hergeleyi tutmaya kalkmasaydı bu iş olmazdı. Halbuki benim yaram ne kadar hafifmiş. Ah benim melekler kadar saf, huriler kadar temiz, aslanlar kadar yürekli kızım... En nihayet bunu da mı görecektim?"

Mediha'nın amcası ellerini ovuşturarak:

"Bunlar," diyordu, "hep kader, takdiriilahi! Bak, iş nereden nereye dayanıyor. Mediha'yla Hasan bir bayram günü çocukken arabaya binecekler, orada rahmetliyi tanıyacaklar, ona darbukacı abla diyecekler..."

Fatma:

"Aman, amca bey! Kes, dayanamayacağım, şimdiye kadar birçok acıya dayanan, birçok felâkete göz yuman bu koca Aygır Fatma'ya Zehra'nın ölümü pek firaklı geldi!"

Ömer Efendi:

"Allah bunun da sabrını verir hemşire!"

Hasan bir köşede durmadan hıçkırıyordu. Anası:

"Haydi," dedi, "kalk oğlum, sen öteki odaya git de biraz yat, dinlen, iki gecedir uykusuzluktan harap oldun."

Fatma:

"Hasan'ım, gel yavrum, gel, Zehra'nın yerine seni bir kucaklayım da git yat!"

17

Zehra'yı türlü içki kadehlerinin içinde arayan Hasan, bu çeşit çeşit kadehlerin kim bilir kaç tanesini yuvarladıktan sonra artık onu unutur gibi olmuş, Mecnun'un, "Leyla, Leyla derken Mevla'yı buldum!" dediği gibi o da artık, "Zehra, Zehra!" diye diye mevlasını bulmuştu!

Zehra'nın ölümünden sonra tiyatroculuğu da bırakan Hasan, artık boyuna içiyor, deliksiz pürüzsüz tam bir akşamcılık yapıyor ve her kadehi eline aldıkça onun içinde Zehra'nın, Mediha'nın, Zaika'nın, bahçıvan kızının ve darbukacı ablanın renk renk, çeşit çeşit, boy boy hayallerini seyrederek teselli buluyordu.

Hasan'ın bu hali tam on yıl sürdü. On yıl durmadan, dinlenmeden her akşam, içti, içti, içti, kendinden geçti. Bu on yıl içinde Aygır Fatma çoktan kendi memleketindeki akrabalarının yanına gitmiş, babası Ömer Efendi göçmüş, onuncu yılın sonunda babasından miras olarak elde avuçta kalan her şey tükenmişti.

Hasan, akşamcılığının on birinci yıldönümüne meteliksiz olarak giriyordu. Fakat hiç meteliksiz akşamcılık olur mu? Hem akşamcılığı bir tarafa bırakalım, evdeki ihtiyar anası yiyecek, içecek, bakılmak isterdi. Zavallı hatuncağız acılardan, zaruretlerden bir deri bir kemik kalmıştı. Anasını kendi canından çok seven Hasan, akşamcılığının on birinci yılına girerken baktı ki böyle olmayacak, belki de anası artık sefalet içinde can verecek... O zaman tuttu, yeniden tiyatroculuğa, daha doğrusu tam manasıyla oyunculuğa atıldı. Otuz otuz iki yaşlarında yeniden oyunculuğa başlayan Hasan, bu sefer kendisine ancak seyyar tuluatçıların[1] arasında bir yer bulabildi, aralarına girdiği kumpanyayla kâh İstanbul'un köşe bucağında kâh Anadolu'nun, Rumeli'nin şurasında burasında dolaşmaya başladı.

O, bu tuluat kumpanyasında da tıpkı amatörlük zamanında olduğu gibi ara sıra ufak tefek roller alıyor, en çok şahsi monologları, hususi numaralarıyla tutuluyor, beğeniliyor, alkışlanıyor ve ona göre iyice bir pay alıyordu.

***

1 Tuluat: Yazılı bir metni olmamakla birlikte belli bir çerçevede sahnede oyuncuların oynadığı doğaçlama tiyatro oyunu.

Kumpanya, bir kışa yakın Anadolu turnesini yapıyor, şehir şehir, kasaba kasaba geziyordu. Tuluat kumpanyaları, oynadıkları piyeslerin bir kısmını baştan başa kendileri uydururlardı. Bir akşam kumpanyanın yine tuluatçılıktan, ortaoyunculuktan, karagözcülükten yetişme orta yaşlı direktörü, Hasan'ı aldı, bulundukları kasabanın meyhanesine götürdü, direktörün herkese her zaman yapmadığı bu iltifat acaba nedendi? Herhalde Hasan'ı beğendiği, sevdiği için olacak, belki de ona bu gece rakı sofrasında hoşa gidecek bir şey teklif edecekti. Üçüncü kadehe kadar direktör hep havadan sudan konuştu. Fakat üçüncü kadehler yarılanınca çekirdekten yetişme bu kurnaz adam Hasan'ın omzuna hafifçe vurdu:

"Hasan, sen yaman bir artistsin be! Oyunlarda aldığın roller hep ufak tefek amma hani senin monologların, numaraların yok mu, alimallah olur şey değil!"

"İsterseniz ben büyük roller de yapabilirim lakin siz bana adamakıllı büyük roller vermiyorsunuz ki!"

"Mesela ne gibi roller, komik roller ister misin?"

"Yok, onlar sahiplerine ziyade olsun! Ben hususi monologlarımla, numaralarımla halkı güldürürüm amma oyun arasında öyle elimde çalı süpürgesiyle komiklik yapamam!"

"Peki, ne gibi roller istersin, söyle bakayım bana!"

"Ne gibi olacak, mesela piyeslerdeki komik rollerden başka ne kadar esaslı ve tipik rol varsa mükemmel yapacağımı zannediyorum."

"Mesela, sirar[1] yahut tiran oynayabilir misin?"

"Onları da oynarım."

"Peki," Tekrar Hasan'ın omzuna dokunarak, "öyleyse Hasan şu halde... Bak, benim aklıma ne geldi şimdi?"

"Ne geldi?"

"Biliyorum ki sen çok zeki, anlayışlı, sonra hepimizden fazla roman, tiyatro kitapları okumuş bir adamsın. Onun için ben diyorum ki sen kendi kendine bize yepyeni ve yarı hissi, yarı cinai[2] bir piyes yap, bu piyesteki sirar yahut tiran rolünü de

---

1 Âşık. (yazarın notu)

2 Konusu cinayet olan, polisiye.

kendin oyna. Hatta piyesteki bütün rollerin öteki oyunculara tevziatını[1] da sen yap."

Hasan önündeki rakıyı yuvarladıktan sonra:

"Peki, amma bu öyle çabucak bir iki gün içinde olmaz."

"Bir iki günde olmasın da beş on günde olsun."

"Beş on günde hazırlarım."

"O halde göreyim seni Hasan, eğer ortaya kıyak bir tuluat piyesi hazırlar da bu piyesi seyircilere adamakıllı tutturursan sana her zaman aldığın paydan başka her oyun başına yüzde beş daha veririm."

"Orası kolay canım!"

"Haydi göreyim seni Hasan, eğer sen bu işte muvaffak olursan arkasından ikincisini, üçüncüsünü de hazırlarsın."

"Tabii..."

"Lakin yapacağın şeyin mevzuu pek uydurma olmamalı."

"Ne gibi?"

"Mesela senin bildiğin, gördüğün yahut işittiğin herhangi bir hazin aşk vakasını alıp onun içine bir de cinayet filan koyarak yapmalısın ki tadı çıksın."

Hasan'ın içi burkulur gibi oldu, biraz düşündü. Sonra patronun, "Ye Allah aşkına Hasan, sıcak sıcak şundan," diye önüne sürdüğü pastırmalı yumurtadan alarak:

"Öyle bir vaka da zaten ben biliyorum."

"Hangi vaka bakayım?"

"Vaktiyle İstanbul'da yarısı da benim başımdan geçmiş aşklı, kavgalı, cinayetli bir vaka."

"Hah, iyi ya işte, tamam benim de istediğim bu! Sen anlat bakayım bana şimdi o dediğin vakayı hülasaten,[2] nasıl şeydir?"

Halbuki direktör bu vakayı pekâlâ biliyor. Zaten Hasan'a yazdırmak istediği tuluat piyesi de bu vakaya dairdi. Fakat bu iş Hasan'ın ince noktalarına dayandığı için belki onu ürkütürüm, diye meseleyi açıktan açığa söylemiyordu.

Hasan anlatmaya başladı:

---

1 Dağıtım, paylaşım.

2 Özetle, kısaca, özet olarak.

"Hani canım, belki duymuşsunuzdur, bundan on yıl kadar önce İstanbul'da bizim semtte Zehra isimli bir dul kadını vurup öldürmüşlerdi."

Direktör hatırlamamış gibi başını kaşıyarak:

"Zehra mı, dedin, hangi Zehra, kimin nesiydi bu Zehra?"

"Aygır Fatma isminde birinin kızıydı."

"Aygır Fatma mı? Aman Allah'ım ne güzel isim! Oynayacak cinai ve aşkî[1] bir oyun için bundan münasip isim dünyada bulunamaz, bari hazırlayacağın piyesin adını da Aygır Fatma koyalım!"

"Ya kendisi duyarsa bana gücenmez mi?"

"Kendisi mi, kendisi nerede şimdi, İstanbul'da mı?"

"İstanbul'da yok. Kızı vurulup öldükten sonra kalkıp memleketteki akrabalarının yanına gitmişti."

"Adam sen de düşündüğün şeye bak. Aygır Fatma belki de şimdi ölmüştür. Bundan on yıl önce İstanbul'dan çıkıp giden bir kadının şimdi belki de kemikleri çürümüştür. Sen aldırma Hasancığım, aldırma, keyfine bak, hele sen oyunu hazırla, ismi kolay."

"Lakin benim hazırlayacağım bu oyundaki rolleri bizde kim yapacak?"

"Ne demek kim yapacak, bu kadar oyuncu var, hepsi de yaparlar."

"Zor yaparlar, mesela Aygır Fatma'yı kim yapacak, Zehra'yı kim oynayacak, Zehra'nın âşığına kim çıkacak, onu vuran katili hangisi becerecek?"

Direktör sanki meseleyi bilmiyormuş gibi:

"Âşığı bir kere sen oynarsın."

"Ey ötekileri?"

"Ötekiler de kolay canım!"

"Hele Zehra'yı oynayacak kadın bizde katiyen yok!"

"Ben sana onu da bulurum, sen merak etme!"

"Nereden bulursun?"

"Şimdi Konya taraflarında dolaşmakta olan Koltukçu Niyazi'nin kumpanyasında genç bir kadın var ki gayet mükemmel

---

1 Aşk hakkında, aşka dair.

bir artisttir. Ben kendisini bundan altı ay önce birkaç defa Giresun'da, Trabzon'da, Samsun'da filan seyretmiş, pek beğenmiştim, ona bir mektup yazar, kendi kumpanyasından aldığı paradan fazla bir parayla onu bize geçiririm."

"Adam sen de, o da bizdekiler gibi, şuradan buradan devşirme kadınlardan olacak!"

"Yok, yok, değil! İnan olsun ki değil! Ne diyorum sana, ben kendisini seyrettim, bayıldım. Hem artist, hem de aynı zamanda güzel ut çalıyor, üstelik sesi de güzel!"

"İyi amma bize kantocu lazım değil ki!"

"Canım sen o ciheti bana bırak, bu kadın icabında ut da çalar, kanto da söyler, sonra bu gibi hissi ve cinai rolleri de yapar. Kendisi İstanbullu kibarca bir ailenin kızıyken sonra kocasından ayrılmış, nasılsa bu işe düşmüş."

"İyi ya, pekâlâ mademki sen kendisini beğeniyorsun, istersen onu da getir."

"Tabii getireceğim, hem o karı benim anladığıma göre müşteriyi de kendi peşinden sürükleyecek kadar cazibeli bir karı."

"Genç mi?"

"Eh, otuza yakın."

"Şu halde ben bu geceden itibaren piyesi hazırlamaya başlayayım."

"Elbette! Aman rica ederim Hasancığım, hani öyle bir döşemelisin ki yok mu, seyirciler meraktan, heyecandan çatlamalı."

"Merak etme, elden geleni yaparım."

"Haydi göreyim seni!"

"..."

Saatine bakarak:

"Ooo... Vakit gelmiş, neredeyse perde açılacak, çekelim birer tane daha da kalkalım. Şerefine Hasan!"

"Afiyet şeker olsun!"

***

On beş gün sonra Orta Anadolu'daki büyük ve meşhur kazalardan birinin sokaklarında bir kaç gündür davul zurnayla şu büyük ve resimli tiyatro ilanı dolaştırılıyordu:

Sahne-i Emel Heyet-i Temsiliyesi[1]
Şehr-i hâlin[2] on üçüncü perşembe akşamı yani cuma gecesi
saat dokuzda
Yeni Dünya Tiyatrosu'nda
Fevkalâde bir gece – Gala müsameresi
AYGIR FATMA
Hissi, cinai dram: Beş perde
Muharriri:[3] Hüseyin Deruni

Ayrıca komikişehir[4] Andavallı Cacep Bey tarafından:
ENAYİ PİLAKİSİ
Komedi: Bir perde
Güzide artist Hüseyin Bey tarafından monologlar, varyeteler...[5]

Temâşâperver[6] ahalimize müjde:

Bu kere heyet-i temsiliyemize iltihak eden[7] meşhur seyyar sahneler yıldızı Bedia Nesrin Hanım, bu gece fevkalâde bir surette temsil edilecek olan *Aygır Fatma* piyesindeki Leyla rolünü oynayacağı gibi temsilden evvel sahnede teganni[8] ve rakslar da icra eyleyecektir.

İşbu *Aygır Fatma* piyesi muharriri tarafından sırf heyet-i temsiliyemize mahsus olarak kaleme alınmış gayet heyecanlı ve acıklı ve âşıkane maceralarda dolu ve cinai bir piyestir.

Gece izdihama maruz kalmamak için biletlerinizi gündüzden tedarik etmeniz tavsiye olunur.

Tafsilât el ilanlarındadır.

---

1 Sahne-i Emel Oyun Topluluğu.
2 Bu ay, içinde bulunulan ay.
3 Yazar.
4 Tuluat tiyatrosunda diğer bütün komiklerden üstün olduğu kabul edilen sanatkâra verilen unvan.
5 Şarkı, dans, hokkabazlık, akrobasi vb. birbirine bağlı olmayan çeşitli oyun ve numaralardan meydana gelen gösteri.
6 Tiyatrosever.
7 Katılan.
8 Şarkı söyleme, şarkı.

Davul zurna ile dört kişi tarafından sokaklarda dolaştırılan bu koskoca afişten başka bütün duvarlara, tahta perdelere de şu el ilanları yapıştırılmıştı:

Sahne-i Emel Heyeti Temsiliyesi

Müdürü: M. İhsan

Rejisörü: A. Adnan

Şehr-i hâlin on üçüncü perşembe akşamı cuma gecesi saat dokuzda

Yeni Dünya Tiyatrosu'nda

AYGIR FATMA

Hissi, âşıkane, cinai, muazzam haile: Beş perde

Muharriri, güzide sanatkâr ve ediplerimizden: Hüseyin Deruni

Tevziat:[1]

Veli Beybaba (Yaşlıca bir aile reisi): Mahir Bey.

Mehmet (Veli Beybaba'nın damadı): Hatif Bey.

Kır kahvecisi Hüsmen: Ruhi Bey.

Hüseyin (Bir mektep talebesi): Hasan Bey.

Arap Veysel (Bir serseri): Vahram Bey.

Topuz Osman (Bir serseri): Komik Cacep Bey.

Amca Bey (Yaşlıca bir silahşor): Necdet Bey.

Bir bahçıvan yanaşması: Çardakyan Bey.

Üçköşe Selahattin (Leyla'nın katili): Cevdet Bey.

Mediha (Bir genç kız): Güzin Hanım.

Rana (Mediha'nın arkadaşı): Neriman Hanım.

Bahçıvan kızı: Elizabet Hanım.

Leyla (Mehmet'in kansı, Hüseyin'in sevgilisi): Bedia Nesrin Hanım.

Aygır Fatma (Leyla'nın annesi): Şadan Bey.

Mahalleli, bekçiler, polisler vesaire...

İşbu harikulade hissi, aşkî ve cinai muazzam hailenin bir suret-i mükemmelede[2] icrası için heyet-i temsiliyeniz her türlü fedakârlığı icra etmiştir.

---

1 Rol dağılımı.

2 Mükemmel bir şekilde.

AYRICA:

Komikişehir Cacep Bey tarafından:

ENAYİ PİLAKİSİ

Gayet gülünçlü komedi: Bir perde

Bu akşama mahsus olmak üzere ilk defa olarak güzide sanatkârımız Hasan Bey tarafından:

ULAH CAMBAZ KIZI

taklitli fantezi ve kantolar, düettolar,[1] şarkılar... Heyetimize bu kere yeni iltihak etmiş olan sanatkâr-ı şehir[2] Bedia Nesrin Hanım marifetiyle: Teganni ve Çerkez, Gürcü, Çeçen, Laz dansları...

Biletler: Şimdiden gişede satılmaktadır.

Müdüriyet

Koltukçu Niyazi'nin Konya'da bulunan kumpanyasının en dehşetli kadın artisti olan Bedia Nesrin Hanım'dan, "Hemen ve muhakkak bir iki güne kadar gelip sizin kumpanyaya dâhil olacağım," diye telgraf geleli üç dört gün olduğu halde, hâlâ kendisinden bir eser görünmemişti. Oysaki *Aygır Fatma* tuluat piyesinin temsiline ancak bir gün kalmıştı. Yarın ayın on üçüydü. Yarın akşam bu çok hissi, çok aşkî, çok cinai, çok meraklı, çok heyecanlı muazzam haile mutlaka temsil edilecekti. Bu eserin en mühim rolü Mediha rolünü oynayacak seyyar sahneler yıldızı, henüz oynayacağı rolün ne olduğunu bilmiyordu.

Akşam Hasan direktöre sokuldu:

"Bu kadın hâlâ meydanda yok, yarın akşam rezil olacağız."

"Meraklanma sen, bir şey olmaz, biz her ihtimale karşı senin haberin olmadan Leyla rolünü gizlice bizim Elizabet'e ezberletip bir kaç kere provasını yaptırdık."

"Nasıl olur, hiç Elizabet o ağır rolü yapabilir mi?"

"Yaptığı kadar, hem daha dur bakalım, belki Bedia bu akşamki trenle damlar."

"Damlasa da o upuzun ve ağır rolünü ne vakit ezberleyecek, ne vakit prova edecek?"

---

1 Küçük düet.

2 Meşhur sanatçı.

"Olur, olur, hepsi olur, haydi sen merak etme, keyfine bak!"

Aygır Fatma'nın kaç gündür şehirde dolaştırılan şatafatlı reklamları, direktörün umduğundan fazla sükse yapmış, daha oyun gününden önce birçok bilet satılmıştı. Onun için herif pek keyifliydi. Deminden beri Bedia Nesrin gelmedi, ne yapacağız, diye kendisine dert yanmakta olan Hasan'a:

"Haydi," dedi, "bu akşam zaten oyun yok, seninle yine gidip birkaç tane atalım!"

Ve Hasan'ı aldı, tekrar aynı meyhaneye götürdü.

Gece hayli ilerlemişti, saat ona yaklaşıyordu. Meyhaneden içeriye tiyatronun perdeci yamaklarından biri telaşla girdi. Direktör:

"Ne o, ulan asilzade!"

"Şey, İhsan Ağabey, şey geldi, nedir onun adı bakayım, hani şey, hani şu Konya'dan gelecek gaco artist..."

"Yaa! Geldi ha! Haydi sen fırla git, biz de geliyoruz amma burada, meyhanede olduğumuzu söyleme karıya."

"Peki, peki!"

Oğlan fırladı.

"Nasıl, ben demedim mi sana bu akşamki trenle muhakkak gelir, diye. Haydi biz de kalkalım yavaş yavaş."

Kalktıkları zaman ikisi de bir hayli olmuşlardı. Hele Hasan'ın artık gözleri kapanıyor gibiydi.

İkisi de sallana saltana tiyatroya gelip de direktörün yarı karanlık odasına girince Bedia onları karşıladı:

"Sizi çok beklettim amma affedersiniz."

İhsan:

"Estağfurullah, nihayet gelebildiniz ya, ona da şükür!"

Sonra Hasan'la kadını birbirine takdim etti:

"Seyyar sahneler yıldızı Bedia Nesrin Hanım!"

"Güzide artistlerimizden ve yeni oynayacağımız Aygır Fatma piyesi muharriri Hasan Bey!"

Bedia:

"Nasıl, Aygır Fatma mı? Bu ismi de nereden buldunuz, nereden çıkardınız?"

"Ne var sanki fena bir isim mi?"

"Fena değil amma bana bir tuhaf geldi."

Hasan:

"Bu piyesin en mühim, en kuvvetli rolü olan Leyla rolünü de yarın akşam siz yapacaksınız!"

Bedia masanın üzerindeki el ilanlarına bir göz gezdirdikten sonra gülümseyerek:

"Anasının ismini doğru yazmışsınız, bari oldu olacak, kızının ismini de Leyla yazacağınıza doğrudan doğruya Zehra yazsaydınız ya!"

Hasan:

"Zehra mı dediniz! Lakin siz Aygır Fatma'yı, Zehra'yı nereden tanıyorsunuz?"

Bedia cilveli bir kahkaha atarak:

"Ayol, ben bu piyesteki eşhasın[1] hepsini gayet iyi tanıyorum." Ve tevziattaki müstear[2] adların hakikilerini birer birer saymaya başladı. Mesela:

"Veli Beybaba'nın doğrusu Ali Beybaba, Mehmet'in Ahmet, Kahveci Hüsmen'in Mestan, Talebe Hüseyin'in Hasan, Arap Veysel'in Arap Zeynel..."

Kafası dumanlı Hasan odanın loşluğunda Bedia'nın yüzüne eğildi:

"Siz İstanbul'un neresindensiniz?"

Bedia, Hasan'ı çoktan tanımıştı, nihayet bu sırrı ortaya fırlattı:

"Vah Hasancığım vah, bu ne hal yahu, demek sen de buralara düştün ha!"

"Ay, siz beni de tanıyorsunuz!"

"Seni de tanırım, senin Mediha'yı da tanırım, darbukacı ablayı, maşacı oğlanı, hepsini, hepsini tanırım!"

Hasan, Bedia'nın yüzüne biraz daha eğildi. Kadın alaycı bir tavırla:

"İstersen sana bir dürbün vereyim de onunla bak yüzüme ki tanıyasın."

Hasan irkildi, kafasını duvara çarptı, zaten bulanık gözleri büsbütün bulandı, sanki şimdi sahnede hakiki bir deli rolü oy-

---

1 Şahısların.

2 Takma ad.

nuyormuş gibi çılgın bir jest ve derin bir kuyudan çıkan donuk bir sesle kadının hakiki ismini çağırdı:

"Mediha!"

Kadın tıpkı bir tuluat kumpanyasında âşığına cilve yapan fettan bir kadın gibi yalandan Hasan'ın çenesini okşayarak:

"Emret efendim, emret beyim, emret paşam, emret sultanım, emret canımın içi..."

"Ben hayal mi görüyorum, ne oluyorum bu gece?"

"Sen bu gece fazla kaçırmışsın, şeşi beş görüyorsun. Hasan'ım, benim sarı papam!"

"Mediha sen misin?"

Kadın aynı komik tavırla:

"Benim, kör müsün?"

"Mediha... Mediha... Mediha!"

"Ayol, benim adımla tespih mi çekeceksin, ne oluyorsun? Otur şöyle de konuşalım."

Hasan büsbütün kendinden geçerek kadının kolundan tuttu:

"Mediha, kalk, haydi, durma, kaçalım bu pis yerlerden, kaçalım, haydi al bavulunu, doğru İstanbul'a, doğru annemin, Amca Bey'in yanına... Haydi gidelim, haydi! Aygır Fatma'yı da bulalım. Sen artık onun kızı ol. Zehra ne oldu biliyor musun? Mediha," Kadının yanaklarını okşayarak, "benim küçücük, minimini, kişmiri Mediha'm..."

Kadın, onu iterek:

"Ey, sen bu akşam sapıtmışsın!"

Şimdiye kadar işi, sade onun sarhoşluğuna verip kıs kıs gülmekle seyreden direktör kadına sordu:

"Demek bizim Hasan'la eskiden tanışıyorsunuz!"

"Evet, İstanbul'dan tanışırız amma o eskiden bu kadar sulu değildi."

Hasan:

"Mediha ne söylüyorsun, Mediha ben ne sululuk yaptım şimdi sana?"

"Daha ne yapacaksın ayol, handise boğazıma sarılacaksın!"

Tekrar kadının koluna yapıştı:

"Haydi Mediha, yürü gidelim, yürü!"

"Nereye gideceğiz, tımarhaneye mi?"

"Annemle Amca Bey bizi bekliyor!"

"Hele sen git, şimdi yerine yat da yarın gideriz!"

"Söz mü?"

"Söz!"

Geceyi dört arkadaşın bir arada yattığı salaşın odasında sızmakla geçiren Hasan, ertesi gün Mediha'nın macerasını dinledi. Mediha'yı o torba sakallı, eli kamçılı, rugan çizmeli, uzun kalpaklı kocası, Dağıstan'a götürdükten sonra onun orada kocasının elinden çekmediği kalmamış, herif her gün dayaktan onun kemiklerini çürütmüş. Üstelik adamın memlekette üç çocuklu bir karısı daha varmış. Daha üstelik kaynanalar, baldızlar, görümceler ona neler yapmışlar, neler... Daha sonra herifin taassubu Mediha'ya orada bir dakika göz açtırmamış. Kendisinin İstanbul'dan beraber götürdüğü o canım udunu, bir gün herif kızmış, Mediha'nın başında parça parça etmiş, o gün udun sapıyla başı bile yarılmış. Bu hale orada iki yıl kadar dayanabilen Mediha, nihayet bir gün oradan bir delikanlıyla birlikte gizlice Batum'a kaçmış; bir yıl kadar da onunla orada nikâhsız yaşadıktan sonra o da kendisinden bıkınca bir gemiciyle sevişip bu sefer de onunla Trabzon'a gelmiş. Trabzon'da bir gün gemicinin bir dostu tarafından çarşı ortasında temiz bir dayak yemiş. Bunun üzerine başka biri onu alıp Samsun'a getirmiş. Samsun'da bir yandan o adama metreslik yaparken bir yandan da gazinolarda çalgıcılığa, hanendeliğe[1] başlamış. Derken en sonra da seyyar tuluat kumpanyalarına düşüp bu kumpanyaların yıldızı Bedia Nesrin namını almış.

Mediha Hasan'a bütün bu izahatı verdikten sonra Hasan ona boynunun sol tarafındaki bir yara yerini gösterdi:

"Bu nedir bu, eskiden sende böyle şey yoktu?"

"Bıçak yarası."

"Kim yaptı, onu da mı Dağıstanlı kocan yaptı?"

"Hayır, onu Samsun'da yaptılar."

"Allah Allah!"

"O daha bir şey mi?"

Sağ kolunu açtı bir yara, sol baldırını açtı bir yara, göğsünü açtı başka bir yara yeri gösterdi. Hasan bunları görünce:

---

1 Şarkıcı, şarkı okuyan.

"Şu halde," dedi, "Mediha yarından tezi yok, pılını pıhtını topla, İstanbul'a dönelim, seninle orada temiz bir aile yuvası kuralım!"

"Buna imkân yok!"

"Neden?"

"Nedeni var mı ayol, benim peşimde dolaşan bugün yarım düzineden fazla belalım var!"

"Etme!"

"Gözüm kör olsun ki ha! Nah, bir tanesi Konya'dan benimle beraber buraya geldi. Dün gece onlarda, onunla beraberdik, sabahleyin sen uyurken buraya gelmişti. Izbandut gibi bir herif. Yarın öbür gün ötekiler de burada olduğumu haber alınca hep birer birer onlar da buraya damlarlar."

"Mediha, onlar İstanbul'a pek gelemezler!

"İstanbul'a değil, cehennemin dibine bile gelirler, sen beni bıçaklar altında öldürtmek mi istiyorsun?"

"Annen ne oldu?"

"Annem de Dağıstan'ın havasıyla geçinemedi, gittikten bir sene sonra orada kıkırdadı."[1]

"Annene kıkırdadı demeye nasıl dilin varıyor, Mediha?"

"Affedersin nalları dikti diyecektim."

"Tuu sana Mediha, bunlar nasıl söz?"

"Ey, sen de benim gibi bunca yıl ipsiz sapsız takımıyla düşüp kalkmış olsaydın şimdi sen de benim gibi böyle konuşurdun!"

***

Gece tiyatroda iğne atılsa düşecek yer yoktu. Bütün oyuncular, çalgıcılar, kadın erkek neşe içindeydiler. Hele direktörün ağzı kulaklarına varıyordu. Fakat Hasan çok neşesiz, çok durgun, çok düşünceliydi. Direktör akşamdan kendisine üç dört tek yuvarlattığı halde Hasan'ın ağzını bu akşam bıçaklar açmıyordu. Eğer şimdi işin bir oyunbozanlık, bir mızıkçılık, hatta bir namussuzluk sayılmayacağını bilse o, çoktan tiyatroyu filan terk eder, bir köşede kendi haline ağlar dururdu.

---

1 (Argo) Ölmek.

Perde açılma zamanı yaklaşınca zavallı çarnaçar[1] cambaz kız elbiselerini giyinip kulis arasında numarasına hazırlandı.

Sözüm yabana müzik dışarıda antrakt[2] çalarken Mediha Hasan'a sokuldu:

"Senin çok durgunluğun var üstünde, bu halle belki falso yaparsın, istersen sana biraz maden[3] vereyim de çek!"

"Maden nedir?"

Kadın ona bir küçük kâğıt içinde beyaz bir tozu uzattı.

"Bu ne?"

"Burnuna çek de görürsün."

Hasan anladı ve kızdı:

"Çekil oradan, ben öyle şey istemem!"

Perde açıldığı zaman tiyatro foriden[4] sarsılıyordu.

Hasan, o haline rağmen şaşırmadan, sendelemeden mutat numaralarını yaptı, odasına çekilip bir köşeye büzüldü.

Kantolar, düettolar, Bedia Nesrin'in Çerkez, Gürcü, Çeçen, Laz raksları da seyirciler arasında kıyametler kopardı.

Sıra piyese gelince bütün seyirciler ciddileşmiş, ağırlaşmış, oynanacak çok hissi, çok aşkî, çok meraklı, çok heyecanlı muazzam haileyi dinliyorlardı.

Birinci perde sessiz açıldı:

Ellerinde birer kitap, Bedia Nesrin'le Hasan, yanlarında Nermin olduğu halde konuşarak bir kırdan geçiyorlardı. Bir kaç saniye sonra Arap Veysel ile Topuz Osman bunların arkasından geldiler, kendilerine laf attılar, kızlara omuz vurdular, sonra Hasan'a çatıp onu pataklamaya başladılar. Kızlar çığlık içinde kaçışırken kulisler arasından elindeki kalınca sopayla yalancı Aygır Fatma fırladı.

Fakat onun fırlamasıyla birlikte tiyatronun içi bir karıştı, oyuncular seyirciler, allak bullak oldu. Çünkü altmışlık iriyarı

---

1 Çaresiz, ister istemez.

2 (Fr. *entracte*) Sahne sanatlarında iki perde arasındaki ara, çalınan müzik.

3 (Argo) Eroin, kokain gibi uyuşturucu madde.

4 Eskiden kantocu ya da oyuncu kadın sahneyi terk ettikten sonra, seyircinin oyuncuyu sahneye tekrar davet etmek için ıslıkla, alkışla, yere ayak ve bastonla vurarak yaptığı tezahürat. "Fori tutmak, fori koparmak, bir foridir gitmek," şeklinde farklı kullanımları olan terim.

bir kadın, yeldirmesinin altından çıkardığı kalın bir sopayla orkestracıların yanındaki setten sahneye fırlamış, sopasını olanca hızıyla sahnedekilerin rast gelen yerlerine indirmeye başlamıştı:

"Alın size Aygır Fatma, alın size Aygır Fatma'nın kızı... Alın size Veli Beybaba... Sizi alçaklar, reziller, utanmazlar sizi!"

Sahnedeki oyuncular avaz avaz bağırarak sığınacak delik ararlarken dışarıdaki seyirciler oluk gibi sokağa boşanıyorlardı.

Elindeki kalın sopayla sahneye fırlayıp orayı allak bullak eden bu ihtiyar iriyarı kadın, hakiki Aygır Fatma'nın ta kendisiydi.

Kızı öldükten bir yıl sonra o, akrabalarının bulunduğu bu kasabaya gelmiş, on senedir orada dertlerini, elemlerini unutmaya çalışıyordu. Kaç gündür sokakları kapayan Sahne-i Emel Heyet-i Temsiliyesi'nin *Aygır Fatma* ilanını duyunca kadıncağız, düşünmüş taşınmış, bana burada da rahat vermeyecekler, bari ben de onlardan şöyle bir intikam alayım, deyip bu planı hazırlamıştı.

18

Ertesi gün, Bedia Nesrin de birlikte olarak, Sahne-i Emel Kumpanyası, tası tarağı toplayıp oradan başka bir kasabaya doğru yollanırken Aygır Fatma da kendi odasında, başını dizine dayamış olan Hasan'a son teselliyi veriyordu:

"Hasan'ım, yavrum, ben hiç o soytarıların içinde senin de bulunduğunu bilseydim, hiç gelir de o işi yapar, hele şu kırılası elimle senin kafacığına, sırtına o koca sopayı indirip seni böyle çürükler, bereler içinde bırakır mıydım?" Başını okşayarak, "Vah benim Hasan'ım vah, vah benim rahmetli Zehracığımın bana, bu darıdünyada,[1] biricik bergüzarı[2] Hasancığım vah! Sus, ağlama, üzülme, başındaki, sırtındaki bu çürükler, bereler savuluncaya kadar burada benim misafirimsin! Ben de burada, şu bir tek odacığın içinde sığıntıyım amma ziyanı yok, sen de benim ev-

1 Dünya, yeryüzü.

2 Hatıra, armağan, yadigâr.

ladımsın. Sen iyi oluncaya kadar ana oğul birlikte burada kalırız. İyi olduktan sonra da inşallah kalkar, İstanbul'un yolunu tutar, orada yalnız bıraktığın ihtiyar ve garip anacığının yanına tezce döner, onu sevindirirsin. Tevekkeli değil, seni görecekmişim. Dün gece rüyamda o garip anacığını gördüm, iki gözü iki çeşme ağlayarak boynuma sarıldı, bana, 'Hemşire,' dedi, 'Hasan'ı çok göreceğim geldi, hasretine dayanamıyorum, zaten ihtiyar ve hastayım. Hasan'ımı, ölmeden dünya gözüyle bir daha görmek istiyorum. Eğer bu günlerde Hasan'ımın yolu sizin oralara düşerse benim tarafımdan yüzünü gözünü öp ve ona söyle ki tez geri dönsün, yanıma gelsin, ben burada yapyalnız büsbütün Allah'ın bir garibi oldum. Aman görürsen Hasan'ımı çabuk bana ulaştır.' diye bilsen ne kadar yalvardı. Onun için evladım, iyi oluncaya kadar burada benimle bir kaç gün eğlen, sonra durma, doğruca garip ananın yanına dön! Hem anamı, beni, rahmetli Zehracığımı seversen artık şu soytarılıktan da vazgeç, bak sen henüz daha gençsin, İstanbul'da kendine uygun başka bir iş tut, şu zehir zıkkım içkiyi de bırak gayri. İhtiyar anacığını ömrünün sonlarında biraz rahat ettir." Tekrar başını okşayarak, "Olmaz mı, benim yiğit Hasan'ım, aslan Hasan'ım!"

Hasan ağlamaklı bir sesle:

"Sen de benimle birlikte gel, İstanbul'a beraber gidelim!"

Fatma içini çekti:

"Hey gidi kahpe İstanbul hey! Vaktiyle oraya çocuk denecek kadar pek gençken varmış, gençliğimin en tatlı, en neşeli günlerini, ömrümün çoğunu orada geçirmiştim. Ben istemez miyim, tekrar gidip İstanbul'u bir görmek. Lakin evladım Zehra'nın acısı bir kere beni oradan temelli ayırdı, artık kabil değil gidemem; gidersem İstanbul'da doğurup büyüttüğüm, İstanbul'da mürüvvetini gördüğüm ve yine İstanbul'da kara topraklara gömdüğüm Zehra'm orada gözümün önüne dikilecek diye korkuyorum!"

Hasan tekrarladı:

"Gel, kırma beni Fatma Teyzeciğim, muvakkaten olsun benimle gel, bizde bir müddet misafir kal, sonra yine buraya dön!"

Fatma Hasan'ın çok yalvarmasına dayanamadı ve ona vaat etti:

"Hele sen iyi ol, birkaç gün sonra düşünürüz!"

19

On beş gün sonra Hasan'la Aygır Fatma İstanbul'a geldikleri zaman Hasan'ın annesi toprağa gireli iki gün olmuş, şiddetli bir grip o zavallı kadıncağızı dört beş gün içinde alıp götürmüştü.

Hasan, evde anasının sandığından ağlayarak çıkardığı lahuraki[1] kumaştan tertemiz bir entariyi Fatma Hanım'a uzattı:

"Bu," dedi, "annemin çok sevdiği bir entarisiydi. Al bunu şimdi sen, arkana giy de artık sen benim gerçekten anam ol!"

Kadın, Hasan'ı alnından öptü:

"Peki yavrum, peki benim canım Hasancığım!"

"He artık sen, beni burada yalnız bırakıp memlekete filan gitme!"

"Peki oğlum, peki evladım, gitmem!"

"Eğer sen de gidersen..."

"Gitmem Hasan, gitmem... Artık anca beraber, kanca beraber..."

***

Aygır Fatma bir yıl sonra, kendi memleketinden getirdiği akrabası bir kızla Hasan'ı nikâhlandırırken onu kâtiplikle yanında çalıştıran tüccardan Abdullah Bey, Hasan'ın; Mediha'nın amcası da kızın vekilliğini yapıyorlardı.

---

1 Lahor'da üretilen bir kumaş türü.

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 84

"Osman Cemal bir halk yazarıdır. Yani bir yazara verilebilecek en güzel, en temiz, en değerli sıfatlardan birini halk ona vermiştir. O, bilhassa esnaf, zanaatkâr zümrelerinin yazıcısıdır. Fakat aynı zamanda şehir lümpenlerinin fotoğrafçısı da olabilmiştir. Cemal, sanat bakımından ifadesi olduğu muhiti çok iyi bilir."

Orhan Selim [Nazım Hikmet], *Akşam*, 1936

Otobiyografik izler taşıyan *Aygır Fatma*, İstanbul'dan Anadolu'da bir kasabaya kadar uzanan, maceralarla dolu, trajik bir aşk anlatısıdır. Hasan ve çocukluk aşkı Mediha'nın yolları yıllar sonra tekrar kesişir. Hasan, Mediha ile evlilik hazırlıkları yaparken bir kavgaya karışır ve hapse düşer. Bir süre sonra II. Meşrutiyet ilan edilir ve çıkan afla tahliye olur. Mediha'nın Dağıstanlı yaşlı bir tüccarla evlendirildiğini öğrenen Hasan zor günler geçirir. Bu esnada tiyatrocu bir arkadaşının teklifiyle hayatını oyunlaştırır. *Aygır Fatma* adındaki bu oyun, Anadolu'da bir kasabada sahnelenirken ilginç gelişmeler yaşanır.

Osman Cemal Kaygılı (1890-1945)

İstanbul'da doğan Osman Cemal Kaygılı, iptidâî mektep ve rüştiyeden sonra Menşe-i Küttâb-ı Askerî'den (Askeri Kâtip Yetiştirme Okulu) mezun oldu. 1906'da Erkânıharbiye'de memurluğa başladı. 1912'de Tepebaşı Tiyatrosu'ndaki bir gösteri sırasında taşkınlık yapması ve Mahmut Şevket Paşa suikastına adının karışması dolayısıyla Refik Halit ve Refi Cevat gibi isimlerle birlikte Sinop'a sürüldü. Sürgünden sonra memuriyete geri döndü. I. Dünya Savaşı'nda seferberlik ilan edilince seyyar tümenlerde kâtiplik yapmaya başladı. Bir süre sonra sağlığı bozuldu ve malulen emekli oldu. Geçinebilmek için tiyatroculuk, sütçülük, pazarcılık, vapurlarda biletçilik gibi çeşitli işler yaptı. 1925'te başladığı Türkçe öğretmenliğine 1944 yılına kadar devam etti. İlk yazıları 1910 yılında *Eşek* ve *Karagöz* dergilerinde çıktı. 1921'de *Ayine* adında bir mizah dergisi çıkardı. Yazılarında Anber, Kanber ve Cımbız takma adlarını da kullanan Osman Cemal Kaygılı'nın *Alay*, *Güleryüz*, *Aydede*, *Akbaba*, *Kurun*, *Zümrü* [illegible] *ebab*, *Yıldız*, *Papağan*, *Yenigün*, *Haber*, *Son Telgraf* gibi çeşit[illegible]ınlarda fıkra, hikâye, roman, mizah, anı, sohbet, araştırma, s[illegible]ortaj türünde yazıları ve eserleri yayımlandı. Yazarın seçme e[illegible]ürk Edebiyatı Klasikleri Dizimizde yer vermeyi sürdüreceğiz.

009-074
THG
0585707
VLK

9 786254 297311